2015
әҙәбиәт йылы
ГОД ЛИТЕРАТУРЫ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
БАШКИРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ им. М. АКМУЛЛЫ

ИЛҺАМ

И ТВОРЧЕСТВО, И ЧУДО-ТВОРСТВО

Өфө 2015 Уфа

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
БАШКИРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ им. М. АКМУЛЛЫ
Центр развития одарённости школьников
Факультет башкирской филологии
Институт филологического образования и межкультурных коммуникаций

ИЛҺАМ

Мәктәп уҡыусылары өсөн үткәрелгән «Илһам» семинарында ҡатнашыусыларҙың ижади эштәре

И ТВОРЧЕСТВО, И ЧУДОТВОРСТВО

Творческие работы слушателей очной творческой школы – литературной мастерской «И творчество, и чудотворство»

Өфө 2015 Уфа

УДК 80+81'1+82.0
ББК 80+81+83.00
И44

Печатается при поддержке Благотворительного фонда «УРАЛ»

Редакционная коллегия
Алибаев Заки Арсланович – кандидат филологических наук, доцент, член Союза писателей РБ;
Рахимова Эльвира Фидаиловна – кандидат филологических наук, доцент;
Шуралев Александр Михайлович – доктор филологических наук, профессор, член Союза писателей РФ и РБ;
Масленников Дмитрий Борисович – кандидат филологических наук, доцент, член Союза писателей РБ.

Илһам. И творчество, и чудотворство: творческие работы слушателей очных творческих школ – семинара «Илһам» и литературной мастерской «И творчество, и чудотворство», март, 2015 г. – Уфа: Мир печати, 2015. – 130 с.

ISBN 978-5-9613-0349-0

В сборнике представлены материалы работы слушателей творческого семинара «Илһам» и литературной мастерской «И творчество, и чудотворство», проводившихся в марте 2015 г. на базе факультета башкирской филологии и института филологического образования и межкультурных коммуникаций БГПУ им. М. Акмуллы при организационной поддержке Центра развития одаренности школьников.

Сборник рекомендуется школьникам, студентам, учителям башкирского и русского языков и литератур, истории, культуры Башкортостана.

УДК 80+81'1+82.0
ББК 80+81+83.00

ISBN 978-5-9613-0349-0

© БГПУ им. М. Акмуллы

«Илһам» ҡанат нығыта

Илебеҙҙә әҙәбиәт йылы башланыу менән төрлө ойошмаларҙа, урындарҙа бихисап саралар үткәрелә, уҡыусы менән китап араһындағы күперҙәр нығытыла. Халҡыбыҙҙа алға ҡарап йәшәү, киләһе көнгә өмөт менән бағыу борон-борондан булмышынаа һалынған. Шуға ла уның ауыҙ-тел ижадында ошондай күренеште яҡтыртҡан мәҡәл, йомаҡ һәм әйтемдәр бик күп. «Ояһында ни күрһә, осҡанда ла шул булыр» тигән бик тапҡыр мәҡәлде күҙ уңында тотоп, М. Аҡмулла исемендәге БДПУ-ла мәктәп йәшендәге балалар өсөн «Илһам» ижади семинары уҙғарылды.

Башҡортостандың төрлө райондарынан 45 егет һәм ҡыҙҙар аҙна буйы ижад серҙәренә, тележурналистика үҙенсәлектәренә төшөндө. Семинарҙы ойоштороуға университет етәкселеге, балаларҙың һәләтен үҫтереү үҙәге күп көс һалды. Уҡыусылар БДПУ-ның санаторий-профилакторийында бушлай йәшәне һәм туҡланды.

Лекциялар, оҫталыҡ дәрестәре программалары балаларҙың йәшен, ҡыҙыҡһыныусанлығын һәм ижади эшмәкәрлеген күҙ уңында тотоп төҙөлгәйне. Шиғриәткә арналған дәрестәрҙә «Нисек шиғыр яҙырға?», «Нимә ул поэтик образ?», «Шиғыр структураһы» кеүек дәрестәр бик йәнле үтһә, тележурналистика буйынса «Нисек сценарий яҙырға?», «Нимә ул сюжет?» һәм башҡа бик күп темалар уҡыусыларҙың күңелен яулап алды. Уҡыусылар теләге буйынса байтаҡ ҡына ижади эшмәкәрҙәр ҙә үҙ тәжрибәләре менән ихлас уртаҡлашты. «Ватандаш» журналының баш мөхәррире Азамат Юлдашбаев заман йәштәре, шәхес проблемаһы тирәләй диспут үткәрһә, шағирҙар Лариса Абдуллина менән Дамир Шәрәфетдинов З. Вәлиди исемендәге милли китапхана ла шиғриәт нескәлектәре хаҡында һөйләне. Уларҙың шиғри күстәнәстәре барыһына ла хуш килде. «Ағиҙел» журналының мөхәррир урынбаҫары Ә. Үтәбай, «Аҡбуҙат»-тың мөхәррире Т. Юлдашева, «Аманат»-тың мөхәррир урынбаҫары Т. Ҡаҙаҡаев, «Тамыр» телеканалы журналисы Р. Миңдиярова, шағирә З. Бығишаевалар менән осрашыуҙар ҙа эҙһеҙ үтмәне. Уҡыусыларҙы ҡыҙыҡһындырған һорауҙарҙан тыш һәр осрашыу шиғри бәйге, сәсән оҫталығы кеүек матур йолалар менән үрелеп барҙы. Башҡортостан яҙыусылар ойошмаһының рәйесе урынбаҫары С. Ильясовтың тарихи романдары буйынса оҫталыҡ дәрестәрендә балалар заман төпкөлдәренә сәйәхәт итте, тарихи шәхестәр хаҡында бай мәғлүмәт алды.

«Илһам» семинарының төп маҡсаты уҡыусы йәштәрҙе ижадҡа ылыҡтырыу, артабан улар менән системалы эш алып барыу ине. Шуға ла һәр кис уларҙың ижады менән танышыу ғына түгел, ә тикшереү, тейешле кәңәштәр еткереү ҙә ойошторолдо. Бигерәк тә уҡыусылар бер-береһенең ижадына бик ентекле анализ бирҙеләр, тәнҡиттән дә ҡурҡманылар. Поэзия буйынса Баймаҡ районынан Зәһит Ғүмәров, Әлшәйҙән Әлиә Хәйруллина шиғырҙары юғары баһаланды. Йәш авторҙың әҫәрҙәрендә хис тойғолар асылы, фекер тәрәнлеге лә һиҙелә. Ә тележурналистика буйынса Сибай гимназия-интернатынан Байрас Азаматов, Республика башҡорт лицей-интернатынан Азат Хоҙайғолов һәм Дәүләкән районы Ҡаҙанғол мәктәбенән Лилиә Миңлемөхәмәтова эштәренә етеүсе булманы. Был төркөмдә А.

Асҡаровтың «Әсә» фильмы буйынса әңгәмә лә бик ойошҡанлыҡ менән үтте. Етәкселәре доцент Э.Ф. Рәхимова һәр сараны йөкмәткеле итеп ойошторған.

«Илһам» республика семинары ижади һуҡмаҡтарҙың төрлөлөгөн, үҙенсәлеген асыҡлап ҡына ҡалманы, ә уҡыусыларға ошо өлкәлә ныҡлы аҙымдар яһарға хыял ҡанаттар бүләк итте.

Зәки Әлибаев
«Илһам» семинарын ойоштороусы,
М. Аҡмулла исемендәге БДПУ уҡытыусыһы

Во второй части сборника предлагаются работы слушателей Очной творческой школы – литературной мастерской «И творчество, и чудотворство», проводившейся на базе ИФОиМК в марте 2015 г.

Руководители проекта – доктор филологических наук, профессор, член Союза писателей РФ и РБ А.М. Шуралев и кандидат филологических наук, доцент, член Союза писателей РБ Д.Б. Масленников.

ХИКӘЙӘЛӘР. ШИҒЫРҘАР.

Азаматов Байрас,
Сибай гимназия-интернаты
уҡыусыһы

Юрист тормошонан бер көн

Беҙҙең юрист ҡасан ҡарама закондар һәм документтар менән эш итә. Уның эше бик үк еңелдән булмай, ҡағыҙ араһына батып хатта матур итеп иртәнге тамаҡтыла ялғап өлгөрмәй. Сәләмәт торомош алып барыуҙы ла өҫтөнлөк күрә, ни булһа ла иртәнге зарядка көнө буйына һине дәртле энергия менән тулыландыра тигән уйҙа беҙҙең герой. Эшкә юл тотҡанда уға урам буйында насар егет осрай, был символистик күренеш, бөтөн торомош дауамында ир-аттың конфликттарҙы беләк көсө менән түгел, ә тел оҫталығы менән сисеү, үҙе бер оҫталыҡ, юрист тормошонда был талант айырыуса танылa. Артабан ябай рәсәй эшсеһе һүрәтләнә, һәр бер офис эшсеһе документтар яҙыуҙан тыш, шәхси тормошона ла ваҡыт бүлә, ул да булһа, йә Бәйләнеш селтәрендә ултыралар, йә иһә берәй уйында уйнап ултырыуы мөмкин. Әлбиттә, инде юристың төп эштәренең береһе ғәҙелекте һәм дөрөҫлөкте хөкүм итеү һәм бына судта ысынбарлыҡты яҡлап сығып, күктең етенсе ҡатына менеп төшөп ҡайтып барғанда, йәнәһелә баяғы бәндәне осрата. Юрист үҙ кәңәштәрен биреп насар, эштәрҙән һәм ҡылыҡтарҙан тотоп алып ҡала был егетте. Етди, ауыр, мәшәҡәтле көндән һуң беҙҙең герой тағыла ҡағыҙҙар араһына сума һәм төплө уйға бирелеп өҫтәл артында уҡ йоҡоға тала...

Был хронометражда нәҡ юристың тормошонан бер көн алынды.

Киләсәктән сәйер зат

(хикәйә-уйҙырма)

Ҡояш ҡыҙҙыра. Уның ҡыҙыу нурҙарынан, эҫе көндән ҡасып, халыҡ күләгәле урындарға ынтыла. Мин дә һалҡын ер эҙләп, ял паркына ашыҡтым. Ысынлап та, буш эскәмйәләр ҙә юҡ икән. Бәхеткә күрә, минең янда ғына эскәмйәлә урын табылды. Бер аҙ хәл алғас, йән-яғыма күҙ һалдым. Кемдәрелер йөҙҙәрен эшләпә аҫтына йәшереп, тәрән уйға талғандар, ҡайһы берҙәре үҙ-ара әңгәмә ҡорғандар, кемеһелер китап уҡыу менән мәшғүл, күрәһең, студент имтиханға әҙерләнәләр. Янымда ғына ағас япрағының ҡыштырлауына һиҫкәнеп киттем. Ағас төбөндәге сәйер кешегә күреп, баҙап ҡалдым. Башында гәзиттән эшләнгән пилотка, хатта уртаһына ҡыҙылдан йондоҙ төшөрөлгән, йөҙөнә ҡарағанда ир-ат һыҙаттарын тапһам, ә сәстәре ҡатын-ҡыҙҙыҡы. Ҡаштары ҡуйы, ә күҙҙәре...ысынлап та, сәйер. Текләп ҡараһаң, күҙҙәрен бесәйҙекенә оҡшатырға була, әллә йәшел, әллә күк. Өҫтөндә киндер күлдәк, киндер ыштан, ә аяғында...Алтынға мансылған башмаҡ. Был ни ғәләмәт, әллә күҙемә күренәме?! Ҡыҙыҡһыныуымдың сигенә етеп, телгә килеп:

– Һин кем? – тип һораным янымда ултырған баяғы ят кешенән.

Сәйер әҙәм берҙә тартынмайса, туранан-тура миңә ҡарап яуап ҡайтарҙы:

– Киләсәктән килеп, һеҙҙең заманда аҙашып ҡалған йән эйәһе.

Был һүҙҙәрҙе мин шаяртыу кеүек ҡабул иттем, әммә ул берҙә шаяртыуға оҡшамай ине. Ләкин миндә был әңгәмәне байытып, һорауҙар яуҙырырға булдым.

– Һы... Улай булғас, һөйлә әле, нисек ул беҙҙең киләсәк? Башҡортостан ни хәлдә?

Әңгәмәсем һис тә бошонмайса:

– Башҡортостан юҡ... – тине.

Был һүҙҙәрҙән һуң аңым томаланды, тәнем семерҙәп, эҫеле-һыуыҡлы булып китте. Ҡалтыранабыраҡ:

– Нисек инде юҡ? Һин бит башҡортса һөйләшеп ултыраң! тип уның һүҙҙәрен мәғәнәһеҙлеккә тиңләнем.

«Ҡайҙа булырға мөмкин һуң Башҡортостан» Ниндәй ахмаҡлыҡ! Нимәгә мин был иҫәр менән һөйләшеп ултырам әле?" , – тип эстән генә ҡара көйөп ҡуйҙым.

Әңгәмәсем бер туҡтауһыҙ тәтелдәй бирҙе:

– Теле бар, иле юҡ.

– Һы...Быны нисек аңларға? Йә, Башҡортостанды ҡоротоу кемдең көсөнән килә? Ә башҡа илдәр ни хәлдә?

– Башҡортосан ғына түгел, хәҙер донъяла бер ил дә юҡ. Кешелек үҙенең өс төп мохтажлығын ҡәнәғәтләндерҙе: беренсенән – аҡса, икенсенән – илдәр, өсөнсөнән – һуғыш…

«Ни эшләргә, артабан һөйләшеүҙе дауам итергәме, әллә шым ғына ситкә тайырғамы? Ҡасһаң, ҡурҡаҡ тиер, ярай нисек булһала башлағас, аҙағына нөктә ҡуйырға кәрәктер.»

Сәйер кеше был һүҙҙәрҙе тап үҙ күҙҙәре менән күргән кеүек һөйләне. Әммә барыбер ышанманым, мөмкин түгел был, ул бик ҡаты шаяра. Ватанымдың юҡҡа сыҡҡанын ишетеп, уға тағы һорау бирҙем:

– Туҡта, нисек килеп сыҡты әле, ни сәбәптән, кемдең эше?

– Бер көн килде, кешелек ыҙа кисерә башланы, бөтөн ер байлыҡтары, эсәр һыу, тыналыр һауа, ашар аҙыҡ бөтөү сигенә етте. Тап шул ваҡытта кешелек түбәндәгеләрҙе аңланы: ниндәй генә дин тотһаңда, ҡайһы милләттән булһаңда, тире төҫөнә иғтибар бирмәйенсә, ер шарының ниндәй төбәгендә йәшәүеңә ҡарамаҫтан – бөтәбеҙҙә бер дөйөм төшөнсәгә тура киләбеҙ: беҙ – Кеше, беҙ – Кешеләр. Барыбыҙҙың да тыуған иле– Ер шары, барыбыҙҙа бер Хоҙайҙан яралған! Шул ваҡыт, бөтә кешелек ҡулға ҡул тотоноп, ысынбарлыҡтың айышына төшөнөп, ҡасандыр «Мин башҡорт!» йәки «Мин татар!» – тигән һүҙҙәрҙән баш тартып, киләсәккә «Мин – Кеше» – тип бер аҙым алға баҫты.

Ышанырғамы, юҡмы? Әкиәт һымаҡ тойолһа ла, дөрөҫ фекерҙәр ине. Сәйер заттың телмәрен аңламағандай ҡыланып:

– Шунан...ҡасан киләсәк һин бәйән иткәндәр? – тип төпсөндөм.

– Ундай тормош һинең яҙмышыңа янамай, әммә һинең балаларың, ейән-ейәнсәрҙәреңә был заман заңы ҡағыласаҡ . Әлеге йәшәйеш тарихҡа яй темптар менән үҫешкән йәмғиәт исеме аҫтында инеп ҡаласаҡ. Ә Башҡортостанға килгәндә, республика ҡаты ассимиляцияға бирелһә лә, бик шәп үҫешә. Башҡорт теле глобаль интернет селтәренә үтеп инде, ҙур мөмкинселекле сайттар барлыҡҡа килде, социаль селтәрҙәр туған телебеҙгә тәржемә ителде. Телде пропагандалау маҡсатында башҡорт яҙмалар баҫылған футболкалар, өҫ кейемдәре, үҙенсәлекле аксессуарҙар сығарылып тора. Тиҙҙән уйынсыҡтар, заманса нәшер ителгән китаптар көтөлә, йылдан йыл башҡорт телендә каналдар һәм телепроекттар арта, нәфис фильмдар төшөрөү индустрияһы үҫешә, ҡалаларҙа башҡорт рухлы флешмобтар үтә. Ғөмүмән, Башҡортостан заманменән йәнәш атлай... – тине һәм миңә китергә ваҡыт,– тип күҙҙән юғалды.

Алыҫ күк көмбәҙенә ҡараштарымды төбәп, уйҙарға баттым, күпме ваҡыт шул килеш ултырғанымды үҙем дә һиҙмәнем. Һөйөндөрҙө лә, көйөндөрҙө лә минесәйер кеше менән әңгәмә.

Мин милләт киләсәгеме, әллә кешелектекеме? Нисек кенә булмаһын, уйланырға урын бар. Киләсәктә ни булырын күҙ күрер.

Дилә Бадалова
Белорет районы Шығай урта
мәктәбе уҡыусыһы

Бер кем дә, бер нимә лә онотолмай

Һуғыш... Был һүҙ һәр кешелә тетрәндергес тойғолар уята. Ҡыҙғаныҫҡа ҡаршы, беҙҙең ил үҙ дәүерендә бик күп һуғыштар кисергән. Һуғыш ул ҡасандыр булып, ә хәҙер юҡҡа сыҡҡан күренеш түгел. Ул реаль ысынбарлыҡ. Ер йөҙөндә ул йә бөгөн, йә иһә иртәгә ҡабынырға ғына тора. Үҙенән һуң һуғышбик күп ҡорбандар, төҙәтә алмаҫлыҡ емеректәр һәм мәңге онотолмаҫлыҡ терәнгес ҡайғылар алып килә. Һуғыш бер кемде лә аямай. Кесеһенән алып олоһона тиклемге кешеләрҙе упҡын эсендә ҡалдыра. Кешелекте бәләкәй генә ваҡыт арауығы эсендә юҡ итә ала ул.

Бөгөн мин Бөйөк Ватан һуғышы тураһында яҙып үткем килә. 1941 йылдың 22 июнендә немец халҡы Рәсәйгә һуғыш иғлан итә. Ул биш йыл дауамында бара. Үҙенең ҡомһоҙлоғо арҡаһында әллә күпме кешенең ғүмерен өҙә, бәләкәй балаларҙы етем ҡалдыра, Рәсәй илен емеректәргә күмә. Бөйөк Ватан һуғышында ҡатнашҡан әллә күпме ябай һалдат герой исеменә лайыҡ булалар. Минең яҡташтарым Шаһи Ямалетдинов, Зөбәй Үтәғоловтарҙың исеме халыҡ хәтерендә мәңге йәшәйәсәк. Улар һәм башҡа бик күп ябай һалдаттар үҙ тыуған илдәре өсөн аяуһыҙ көрәшәләр. Ысынлап та, Бөйөк Ватан һуғышында еңеү яулау өсөн күп көс түккән минең ватандаштарым.

Беҙҙең мәктәп Советтар Союзы Геройы Шаһи Ямалетдин улы Ямалетдинов исемен йөрөтә. Шаһи Ямалетдинов һуғышҡа 22 йәшендә генә алына. Ул Сталинград һәм икенсе Украин фронтындағы алыштарҙа

ҡатнашҡан. Барлыҡ батырлығы өсөн Советтар Союзы Геройы исеме бирелә. Бик маҡтаулы исем. Мин үҙемдең яҡташым менән ихлас күңелдән ғорурланам. Унын исемен беҙ бер ваҡытта ла оноторға тейеш түгелбеҙ. Ҡыҙғанысҡа ҡаршы, бөгөнгө көндә егеттәр батырлыҡ тигән төшөнсәне дөрөҫ аңламайҙар. Минеңсә, тыныс тормошта йәшәү ул оло бәхет. Һуғыш тигән һүҙҙе өнөмдә түгел, хатта төшөмдә лә ишеткем килмәй. Ул һүҙ ҡурҡыныс, йән өшөткөс. Беҙ, XXI быуат кешеләре, тыныслыҡтың ҡәҙерен белеп, уны боҙмаҫҡа тырышып йәшәһәк ине ул.

Солтанова Дилә
Белорет районының Йөйәк урта мәктәбе уҡыусыһы

Тереклек уяна.
(нәҫер)

Иҫ киткес матур көн... Бөтә донъя тәбиғәттең яҙғы байрам шатлығы эсендә йөҙә.

Киң яландар, уйһыу болондар, ҡуйы урмандар – һәммәһе лә иркен һулыш алып йәшәрә башланы, бар тереклек йөҙөндә яҙҙың илаһи шатлығы балҡый. Яңы ғына баш ҡалҡытҡан умырзаялар артынса морон төрткән ал, ҡыҙыл, һары, зәңгәр, күгелйем сәскәләр яланды биҙәйҙәр. Аллы-гөллө күбәләктәр, үҙҙәренең уйындары менән мауығып, бер сәскәнән икенсеһенә ҡунып, бер туҡтауһыҙ осалар. Уларға ҡушылып, тиктормаҫ, эшһөйәр бал ҡорттары ла, сәскә һуты менән туҡланып, бөтә тирә-яҡты тултырып гөжләйҙәр. Бөжәктәр, йылы көндәр етеүенә шатланып, ҡояш нурҙары аҫтында кинәнеп, үлән диңгеҙе тулҡынында ҡайнашалар. Ҡаты һыуыҡтар үткәс, гүзәл төйәктәрен һағынып ҡайтҡан йырсы һандуғастар, ала муйын ҡарлуғастар, буҙ турғайҙар тәбиғәттең был гүзәл байрамында үҙҙәренең моңло тауыштары менән бөтә донъяны яңы шатлыҡтарға күмәләр, уңайлы урын эҙләп оя ҡоралар, бала сығаралар. Тегендә-бында үлән ҡыштырлап ҡала: һуҫары ла, терпеһе лә, ирләне лә ем эҙләпме, әллә бары тик сәйәхәт ҡылыпмы, төрлө яҡҡа юл тота.

Бар тереклек уяна. Кешеләр ҙә уянһын ине. Тәбиғәткә ҡарата күрһәткән зыяндары, тыуҙырған хәүефтәре хаҡында уйланып уянһын ине.

Ат башындай бүләк
(хикәйә)

Бәрей алмаштырған Әҡлимә ике ҡарбузды ҡултығына ҡыҫтыра алмай тышҡа сығып китте. Керпек ҡаҡҡансы, ул ирегә табанын ергә лә тейҙермәй йүгереп керҙе лә, әсәһе ҡайтҡансы тип, торт әҙерләй башланы. Шул ваҡытта күҙгә сүп төшөрөүсе, әлегә тиклем йоҡо һимертеүсе кесе һеңлеһе Әнисә күҙен тырнап асты. Әҡлимәнең ең һыҙғанып торт бешереп йөрөгәнен күргәс, Әнисәнең йөҙө асылып китте. Апалы-һеңлеле булһалар ҙа, уларҙың айырмаһы ер менән күк һымаҡ ине. Әҡлимә башы йомро, егәрле, алма кеүек

ҡыҙ булһа, Әнисә төшкә хәтле йоҡо һимертергә, йондоҙ һанарға, бәлеш ауыҙына әйләнергә, йүкә сөйө ҡағырға яратыусы ҡыҙ икән.

Әнисә Әклимәгә:

– Һине кемдер тышҡа саҡыра, – тип кәкре ҡайынға терәтте лә,апаһы күҙҙән юғалыу менән, тортты киҫеп алды. Күҙе буялған Әклимә ҡаны ҡыҙып өйгә инде, киҫелгән тортты күргәс, күҙе дүрт булды, ауыҙын асты ла ябырға онотто. Ул Әнисәгә ер ярып ҡысҡыра башланы. Әнисә, торттың әсәһенең тыуған көнөнә икәнлеген белгәс, ер тишегенә инерҙәй булды. Иҫ белеп, бер аҙ тыныслыҡта торғас, ул һүҙ башланы:

– Әйҙә, апай, тиҙерәк! Әсәй ҡайтҡансы өлгөртәбеҙ беҙ! – тип тегеләй-былай йүгереклә башланы. Һеңлеһе шулай эс-бауырына инеп, “әйҙә лә әйҙә” тип ут ҡапҡандай йөрөй башлағас, Әклимә тортты яңынан эшләргә тотондо. Улар икәүләп торт ҡына түгел, ә өҫтәл тултырып бик күп тәмлекәстәр бешерҙеләр. Күгәрсен һөтө генә юҡ ине бында!

Бына әсәләре лә ҡайтып инде. Өҫтәлдәге һыйҙы күргән әсәләре, май кеүек иреп, ҡыҙҙарын ҡосағына алды. Шул көндән бирле Әнисә менән Әклимәнең араларынан ел дә үтмәй.

Йәнгүзәл Асҡарова
Белорет районы Йөйәк урта
мәктәбе уҡыусыһы

Беҙгә йәнлектәр кәрәк!

(фантастик хикәйә)

Урманға индем дә, аптырап ҡалдым. Был ни хәл? Йәнлектәргә ни булған? Кемуҙарҙан йән-фарман ҡасалар, ҡыуаҡтар артына, ағастағы ояларына инеп йәшеренәләр. Бына күҙенә аҡ-ҡара күренмәгән ҡуян йылп итеп ҡалды. Ана, ҡупшы ҡойроғон тегеләй-былай болғап, тейен дә ағас башына үрмәләй. Ә күҙҙәрендә – ҡурҡыу. Бәй, хатта айыуы ла, бүреһе лә ҡурҡа икән дә! Нәмә булған быларға? Юл буйлап тәгәрләй-тәгәрләй килеүсе терпене туҡтаттым.

– Нимә булды? Ниңә бөтәгеҙ ҙә шул яҡтан ҡасаһығыҙ? Ут сыҡҡанмы әллә? – тип һораным.

Терпе, ҡото осоп, тотлоға-тотлоға хәлде һөйләп бирҙе.

– Ҡапыл ғына күк йөҙө яҡтырып китте лә,күҙ асып йомғансы әлләндә бер әйбер килеп төштө. Ҡырҡылған ағас түмәренә оҡшап, йоморо. Үҙенең тишектәре бар. Шунан ниндәйҙер тауыш таралды, һәм шул тишектәрҙән кешеләр сыға башланы.... – тип һөйләй башланы ла терпе илап ебәрҙе. – Минең ағайым, атайым улар ҡулында, ә әсәйем юғалды.

Терпене саҡ-саҡ тынысландырып, ул һөйләгән кешеләрҙе күрер өсөн, йәнлектәр ҡасҡан яҡҡа киттем. Бөтә аҡлан тирәләй йәйғорға оҡшаған ниндәйҙер нурҙар тулҡынлана. Шым ғына ағас артынан күҙәтәм. Аҡлан уртаһында тишек уйымдары эшләнгән тәрилкәгә оҡшаш зәңгәр предмет тора. Ә эргәһендә...йәп-йәшел кешеләр! Күҙ урындары төпкә батҡан, баштарында

сәс урынына ниндәйҙер дүңгәләктәр ҡалҡып тора, ҡулдары ла, аяҡтары ла оҙонораҡ. Ҡалай ҡурҡыныс! Ҡулдарын алға табан һоналар ҙа, сигнал тауышы ишетелһә, хайуандарҙы ла, ҡошсоҡтарҙы ла тартып ҡына алалар! Бәй, тәрилкә тирәләй әллә күпме йәнлек ситлектә ултыра лаһа!

Ҡапыл минең эргәмдә сигнал тауышы яңғыраны. Һиҙҙеләр! Бына мин үҙем дә һиҙмәҫтән уларға яҡыная башланым.

– Туҡтағыҙ! Туҡтағыҙ! Беҙ һеҙгә ниңә кәрәк? Кем һеҙ? – тип,үҙемдең тауышымды үҙем танымайса, ҡысҡырып ебәрҙем.

Ни ғәләмәт, туҡтанылар. Беҙҙең телде аңлайҙар икән дәһә. Әллә мин уларса өндәштемме?

– Беҙ– сит планета кешеләре. Ҡурҡма! Беҙгә кешеләр кәрәкмәй, беҙҙең планетаға йәнлектәр, ҡоштар ғына кәрәк. Һеҙҙең йәнлектәрегеҙҙең ярҙам һорағаны хаҡында нурҙар аша ишеттек тә, үҙебеҙгә алып ҡайтырға булдыҡ, – тине йәшел кешеләрҙең береһе, башлығы, ахыры.

Мин ышанмайынса йәнлектәргә ҡараным. Ләкин уларҙың береһенең дә йөҙөндә был урынды ташлап китергә теләгән шатлыҡ әҫәре тойманым. Улар бит йән-фарман ҡаса ине...

Ситлектә ултырған Айыуға ҡарап:

– Һеҙ, ысынлап та, йәшәгән урынығыҙҙы ташлап китергә теләгәйнегеҙме? – тип һораным.

Айыу:

– Беҙгә бында йәшәү ауырайҙы. Беҙгә ҡарата һунарҙар йышайҙы, бер туҡтауһыҙ машиналар уҙа, тапатып та китәләр. Тик китергә уйламағайныҡ..

Ҡапыл Йәшел башлыҡтың көслө тауышы бүлде:

– Теләмәһәгеҙ ҙә алып китәбеҙ. Беҙҙең планетаға һеҙ бик кәрәк!

Нимә эшләргә? Хәҙер бөтә тере йәндәрҙе алып китәсәктәр бит? Уларһыҙ беҙҙең урман нимә эшләр?

Ҡапыл урман яңғыратып бар көсөмә һөрән һалырға тотондом:

– Кешеләр! Ярҙам итегее-е-е-еҙ! А –а-а-!

... – Ни булды, ҡыҙым? Һаташаһыңмы әллә? – тигән наҙлы, ҡайғыртыусан тауышҡа, шыбыр тиргә батып уянып киттем. Төш булдымы был, өнмө?

Динә Солтанова
Белорет районы Йөйәк урта
мәктәбе укыусыһы

Белемле барҙа телеңде тый

(мини-хикәйә)

Ғәли быйылғы уҡыу йылы буйына йондоҙҙар ғына һынаны. Уҡыу аҙағында буласаҡ имтихандар уның ете ятып бер төшөнә лә инмәй ине.

Күҙҙе асып йомғансы, имтихандар ваҡыты ла килеп етте. Башында ел уйнаған Ғәлигә бөтә предметтарҙан да ат башындай “2”-леләр ҡуйҙылар. Ә ең

һыҙанып уҡыған Вәли «5»-леләр алып, май ҡояшындай балҡып йөрөй ине. Быны күргәс, Ғәлиҙең күҙе ҡыҙҙы, һәм ул Вәлигә:

– Нимә донъяға һыймай йөрөйһөң? – тип әйтте.

– Бына һиңә, иҫке ауыҙҙан яңы һүҙ, – тине Вәли тыныс ҡына.

Бәрейгә алмаштырылған Ғәли Вәлиҙе ен урынына күреп:

– Йомро баш – ҡауынбаш! Уҡытыусыларҙың арбаһына ултырып, шуларҙың йырын йырлап йөрөгән була! – тине.

– Юҡ– бар менән башымды ашама. Үҙеңә ҡара: ата-әсәйеңдең йөҙөн ҡыҙартып йәшәйһең, мәктәп ишектәренең ҡайһы яҡҡа асылғанын да белмәйһең, етмәһә, бында туҙға яҙмағанды һөйләп тораһың. Һинең урынынңда булһам, бында теш ҡайрап торғансы, аҡылға ултырыр инем, – тине Вәли.

Ғәли был һүҙҙәрҙән һуң ер тишегенә инерҙәй булды һәм Вәлиҙән ғәфү үтенде. Ошо көндән башлап, Ғәлиең һыҙғанып белем тауына үрләй башланы, ә Вәли уға ярҙам ҡулы һуҙҙы. Улар араларынан ел дә үтмәҫлек яҡын дуҫтарға әйләнделәр.

Физәлиә Салауатова
Белорет районы Йөйәк урта мәктәбе уҡыусыһы

Баш ваткыс хикәйә

(мини-хикәйә)

Бер көндө беҙгә, фразеологизмдарҙы ҡулланып, бәләкәй генә инша яҙырға ҡуштылар. Минең был эште һә тигәнсе эшләп ҡуйғы килде. Дәрестәр бөткәс, аяҡтарым ергә лә теймәй, керпек ҡаҡҡансы ҡайтып еттем. Өйгә кереү менән тәмле еҫтәр танауҙы ҡытыҡланы: әсәйем, телде йоторлоҡ аштар бешереп, мине көтә икән. Өҫтәл артына ултырғас, тәмле бәлештәр күҙ асып йомғансы юҡ булды. Шул саҡ мине йоҡо баҫа башланы. Мин, саҡ ҡына күҙемде алдап алайым тип, урынға барып яттым. Дүрт сәғәт йоҡлағанмын! Ә хикәйә?! Күҙҙе тырнап асыу менән хикәйә яҙырға ултырҙым. Мин баш баҫып тәрән уйға баттым: нимә тураһында яҙырға? Шулай баш вата торғас, бер мәл телефон шылтыраны.

Трубканы алдым:

– Алло!

– Сәләм, Физәлиә! Хикәйә яҙҙыңмы? Минең көнө буйы уйлай торғас, башым ҡатты. – телефондың теге осонан әхирәтемдең тауышы ишетелде.

– Сәләм! Мин дә яҙа алмай ултырам...

Яйлап икенсе темаға күсеп киттек. Шулай бер сәғәткә яҡын ваҡытымды елгә осорҙом.

– Ярай, хикәйә яҙырға кәрәк, иртәгә дәрестә тишек кәмәгә ултырабыҙ бит! – тип һаубуллаштыҡ.

Балтаһы һыуға төшкән кеше һымаҡ тағы ла уйға ҡалдым. Һәм бына ул – йәшен тиҙлеге менән башымдан уй үтеп ктте: хикәйә яҙырға йыйыныуым тураһында яҙасаҡмын. Һәм яҙҙым да.

Алһыу Ғәлиева
Мишкә районының 1-се Мишкә дөйөм белем биреү лицейы уҡыусыһы

Әбейем тураһында

Донъяла шундай кешеләр бар: тормошобоҙ ниндәй төҫһөҙ,йәмһеҙ булыр ине улар булмаһа! Һауа кеүек ҡәҙерле, һыу кеүек кәрәкле, ер кеүек ябай, икмәк кеүек бөйөк...

Ошо кешеләр менән беҙгә йәшәүе еңелерәк, тормошобоҙ күңеллерәк, яҡтыраҡ.Улар беҙҙе ҡурсалап, рухландырып, өмөтләндереп алға етәкләй, улар менән ҡайғыларыбыҙ кәмей, шатлыҡтарыбыҙ арта. Бына ошондай кеше тураһында яҙаһым килә минең.

Беҙҙең бала саҡ күрше әбейе ҡанаты аҫтында үтте, сөнки ата-әсәйебеҙ йыш ҡына эштән һуңлап ҡайтыр ине.

Беҙҙе ҡараған Төпсөк әбейебеҙҙең холҡо беҙгә ҡарата бигерәк йомшаҡ ине-һөйөп-яратып ҡына йөрөттө. Өйөнән һәр саҡ яңы бешкән икмәк еҫе сыға-соландан бүлмәгә инәһең дә, тәмле хуш еҫтән шунда уҡ ирейһең дә төшәһең!

Беҙҙе, «ҡәҙерле ҡунаҡтарҙы», Төпсөк әбей ҡуйы һөтлө сәй, ҡоймаҡ, кәнфиттәр менән һыйлай...

Бала саҡта унын яҙмышы менән ҡыҙыҡһынырға артыҡ теләк тә , ваҡыт та булманы. Нисек йәшәгәндер, ниндәй уй-хыялдар күңелен елкеткән, нимәләр менән ҡыҙыҡһынған – был һорауҙар бала саҡта башҡа ла инмәгән. Күрәһең, беҙгә ул мәңге йәшәр кеүек тойолғандыр инде. Ләкин, миңә ун йәш булғанда Төпсөк әбейебеҙ яҡты донъя менән хушлашып китеп тә барҙы.

Күп йылдар үткәс Төпсөк әбей – Хәлимә тормошо тураһында әсәйем һөйләне.

Бәләкәйҙән йәтим ҡалған ҡыҙыҡай үгәй әсә менән үҫә. Үгәй әсә Хәлимәне гел ситкә ҡаға. Кәмһетелеп, туҡмалып, аслыҡта-яланғаслыҡта үҫкән ҡыҙ бала бик йәшләй ауыр эштәрҙе башҡарырға мәжбүр була. Хәлимә 14 йәшендә колхозға эшкә инә – ололар менән бер рәттән һыйыр һауа башлай. Шунан ғына бер аҙ икмәккә туйып ҡалғандай була.

Бөйөк Ватан һуғышы башланыр алдынан ул Мансур исемле егеткә кейәүгә сыға. 1942 йылда ҡыҙҙары тыуа, һәм шул уҡ йылды, әле балаһын һөйөп тә туймаған йәш атайҙы, фронтҡа алалар. Ул киткәс тормош ауырлаша. Аслы-туҡлы йәшәүҙән балалары ауырып үлеп китә. Хәлимә, балаһын һағынып, әллә күпме йоҡоһоҙ төндәр үткәргән, күпме йәш түккән..

Бер нисә йылдан Мансурға ла үлем хәбәре килә. Ул ваҡыттарҙы бик ауырһынып иҫкә ала Хәлимә...

Һуғыштан һуң тәүге йылдарҙа йәшәүҙәре бик ауыр була. Бер бараҡта әллә нисә ғаилә йәшәй. Дөйөм ҡаҙанда уртаҡ аш бешерәләр. Аш та түгел- өйрә. Эштән һуңлап ҡайтһаң –ҡаҙан төбөндә шыр һыу ғына тороп ҡала. Шуны шыбырлатып эскән булаһың да, эсеңдә олоған бүреләрҙе тыйырға тырышып, саҡ йоҡлап китәһең. Көнөнә бер һыныҡ икмәк бирәләр. Һауынсылар елгә елберләп торалар-шундай ябыҡтар, ҡайҙан көс килгндер ҡул менән әллә күпмешәр һыйыр һауырға. Бер тамсы һөт эсмәйенсә төкөрөктө йота-йота тырышып эшләгәндәр. Ҡышҡы һыуыҡтарҙа аяҡтарында йоҡа ойоҡ та резина итек, өҫтәрендә – йоҡарып септәгә әйләнгән иҫке фуфайка, баштарында-йөнө ҡойолоп бөткән шәл... Баш күтәрмәй эшләһәләр ҙә, шул тиклем гел аслы-туҡлы йәшәгәндәр.Улар өсөн ҡара икмәктән дә ҡәҙерлерәк ризыҡ булмаған.

Һағыштарын, өмөттәрен гел эсенә йыйып, уларҙы күңел төпкөлөнә йәшереп-баҫып йәшәгән Хәлимә тормош ауырлыҡтарын күтәрә алмай бөгөлөп төшмәгән. Ғүмер буйы гел ауырлыҡтар күреп, кәмһенеүҙәр – ҡайғылар кисереп йәшәгән Төпсөк әбейебеҙ ҡартайған көнөндә беҙгә-балаларға күңелендә булған наҙын тараткан, балаһына һөйләй алмаған экиәттәрҙе беҙгә һөйләгән, йырланмаған йырҙарын беҙгә йырлаған.

«Ауыр булды балалар. Ләкин халҡым өсөн йәшәнем, эшләнем, шуға – үкенмәйем. Ҡыуанып йәшәгеҙ, сабыйҙарым. Һеҙ минең бәхетем булдығыҙ. Ғүмерҙең һәр сәғәтенең, һәр минутының ҡәҙерен белегеҙ. Йәшәү-бәхет ул. Иманлы булығыҙ», – тип әйтә торғайны Төпсөк әбей.

Ошо һүҙҙәрҙе йыш иҫкә төшөрә башланым мин. Ниндәй эшкә тотонмайым, нимә эшләргә йыйынмайым– әбейемдең һүҙҙәре гел ҡолаҡ төбөндә. Һәр минутымды файҙа менән үткәрергә, туғандарымды, яҡындарымды һөйөргә, ҡәҙерләргә, уларҙы борсомаҫка тырышам.

Мин– йәшәйем! Мин– бәхетле!

Лоҡманова Айлина

Ни өсөн эт менән бесәй дуҫ түгел?

Бик борон заманда эт менән бесәй бик татыу булғандар, ти. Улар бергәләп һунарға йөрөгәндәр. Нимә тапһалар ҙа, шуны уртаҡ бүлешкәндәр, ти.

Бер көн шулай урман ҡыҙырып йөрөгәндәрендә уларға кеше осраған. Кеше, уларҙын дуҫлығына һоҡланып, эт менән бесәйҙе үҙенә хеҙмәт итергә саҡырған. Теге икәү шатланып риза булғандар.

Шул көндән алып кеше, эт һәм бесәй татыу донъя көтә башлағандар. Кеше хужалыҡ эштәре менән булышҡан. Эт йорт-ҡураны , мал-тыуарҙы бик тоғро һаҡлаған, бесәй, өй эсендә бөхтәлек урынлаштырып, аш-һыуҙы, ризыҡты сысҡан кеүек кимереүселәрҙән һаҡлаған, ти.

Тик бесәй бик хәйләкәр булған, ти. Кеше өйҙә булмаған саҡта, ул бик тәмле итеп һыйланырға яратҡан. Һәр ваҡыт бик күпләп ит, һөт, ҡаймаҡ урлап ашар булған, ти. Кешегә бесәйҙен был холҡо оҡшамаған. Уға асыуын

белдергән, ти. Бесәй уға: «Мин бит урлашмайым, ваҡытым да юҡ. Көнө буйы сысҡандарҙы баҫтырып, хәлем бөтә. Күрәһенме, мин бәләкәй бит, ә эт – ҙур. Ул бик урлаша, һин минә бәлә яғаһын», – тип илап, кешене ышандырған, ти.

Шул көндө үк хужа этте урамға һыуыҡҡа ҡыуып сығарған, ти. Ә үҙҙәре бесәй менән өйҙә ҡалғандар икән. Эт быға бик ҡайғырған. Сығып ҡына китер ине – кешегә тоғро дуҫ булырға вәғәҙә иткән, ти.

Ошо ваҡиғанан һун эт менән бесәйҙен дуҫлығы бөткән, ти. Эт бесәйҙе күрһә, йән-фарман ҡыуып алып сығып китә торған булған. Эттен асыуы хәҙерге көнгә тиклем һаҡлана икән. Йоҡлап ятҡанында һаман да, бесәйҙен был ҡылығын иҫенә төшөрөп, һиҫкәнеп уяна һәм өрөп-өрөп ала, ти.

Ирназарова Әҙилә
Стәрлетамаҡ калаһының 1-се
лицей укыусыһы

Ғаиләм-ҡәлғәм!
(эссе)

Мине бында яраталар,
Мине бында көтәләр,
Оҙаҡ-оҙаҡ уйлап китһәм,
Борсолошоп бөтәләр,
Беҙ бөтәбеҙ бергә– “беҙ”,
Шуға күрә бергәбеҙ.
Шатлыҡ, бәхет менән үҫеп,
Бергә-бергә бергәбеҙ.
Ғаиләнең усағы – ата-әсәм ҡосағы.
Ураҡсина Рәсимә.

Ғаилә-тәү ҡарамаҡҡа йәмғиәттең ябай ғына күҙәнәге. Әммә был төшөнсә артында кешенең шәхси бәхет һәм тулы ҡанлы матур тормош хаҡындағы хыялдары ята.

Ысынлап та, йәмғиәттә ғаиләнән дә мөһимерәк нимә бар? Ил именлеген, ил тыныслығын, ниһәйәт уның татыулығын шул уҡ һау, күркәм ғаиләләр тәшкил итә бит.

Бер берендe күҙ һирпеп ҡарауҙан аңлаған, йәнең– тәнең тартҡан ирең менән парлашып ғүмер итеүҙән ҡиммәтерәк, олораҡ бәхет бармы икән? Бәхеттең нигеҙе лә бит ошо, минең аңлауымса.

Ғаилә булғас, һауыт– һаба шылтырамай тормай. Әммә күп ваҡытта быға бәләкәй генә аңлашылмаусанлыҡта сәбәпсе булырға мөмкин. Ниндәй генә хәлдәр булмаһын, беҙ үҙебеҙҙең ғаиләбеҙ, ата-әсәйебеҙ, туғандарыбыҙ өсөн өҙөлөп, бер– беребеҙгә ярҙам итеп йәшәргә тейешбеҙ… Сөнки тормошта бер үҙең йәшәүе бик ауыр.

Хәҙерге заман шарттарынан ҡурҡыпмы, әллә тормошҡа ҡараштарын үҙгәртеүҙәнме, бихисап йәштәребеҙ буйҙаҡ йөрөүҙе хуп күрә. Ғаилә ҡороуҙы иң аҙаҡҡы планға ҡуя. Әгәр ҙә кеше тормош ҡорор алдынан кәрәкле

профессияға эйә булып, яраҡкан эш урынын табып бәләкәй генә булһа ла үҙ ҡыйығын булдырһа, әлбиттә, яҡшы күренеш. Тик был баҫкысҡа күтәрелеү өсөн күптәр ваҡыттың, йәшлектең үтеүен һиҙмәй ҙә ҡала. Һәр нәмәнең үҙ мәле тигәндәй, йәш үтеү менән ҡараш та үҙгәрә. Эш, тормошто яҡшыртыу һылтауы менән ғаилә ҡороу тағы артҡа ҡала бара.

Беҙ бөтәбеҙ ҙә ғаиләлә тыуып– үҫеп тәрбиәләнәбеҙ, ата– әсәнән күргән тәжрибәне үҙләштерәбеҙ. Халҡыбыҙҙа ғаиләле булыуҙың өҫтөнлөктәре, уның мотлаҡ бурыс булыуы тураһында мәҡәлдәр бар. Мәҫәлән, “Өйләнмәгәндең тамыры ҡорор”, “Яҡшы ат быҕауһыҙ йөрөмәҫ, алама атҡа тымау ҙа теймәҫ”, “Арғымаҡтың билгеһе – ҡаҙы йыймаҫ, ял йыйыр, егет билгеһе – ҡатын алмаҫ, мал йыйыр”, “Өйләнмәгәндең өйө булмаҫ, өйө булһа ла иле булмаҫ”, “Өйләнмәгәндән аҡыл һорамайҙар”.

“Атанан күргән– уҡ юнған, әсәнән күргән – тун бескән” тип ололар юҡҡа ғына әйтмәгәндәрҙер бит… Һәр бала үҙенең ата– әсәһенә оҡшарға теләп үҫә. Ҙурайғас улар һымаҡ эшләп, ҙур кеше булғыһы килә… Мин дә әсәйемә оҡшарға теләп, әлеге ваҡыттан уҡ тырышып уҡып, киләсәктә, алла бирһә, ҙур кеше булып, үҙемдең балаларыма аҡыллы әсәй, тормош иптәшемә– уңған ҡатын булырмын тип уйлайым. Сөнки “Ғаилә бәхете– ожмахтың үҙе” бит ул!

Һүҙемде йомғаҡлап, шуны әйтеп үткем килә: “Ғаилә ул – беҙҙең таянысыбыҙ, беҙҙең терәгебеҙ һәм дә ышанысыбыҙ!” Үҙебеҙҙең яҡындарыбыҙҙы бер ҡасан да кәмһетмәйек, рәнйетмәйек, сөнки “Ғаилә – ул беҙҙең ҡәлғәбеҙ!”

Камилов Илшат
Волга буйы Федераль округының
Ишимбай ҡала Башҡорт кадет
корпусы укыусыһы

Сыҙамлыктың сиге бармы икән?
(Сталинград тамуғы минең ҡарт өләсәйемде иламаҫҡа өйрәтә)

Сталинград ҡалаһы өсөн барған алыш-Бөйөк Ватан һуғышының иң ҡанлы биттәренең береһе. Дәшһәтле яу 1942 йылдың 17июленән алып 1943 йылың 2 февраленә тиклем дауам итә. Бында 300 меңлек дошман ғәскәре тар -мар ителә.

Минең яраҡкан ҡарт өләсәйем ошо Сталинград өсөн барған алыштың шаһиты.

Йыш ҡына мин бәләкәй саҡтан уҡ ҡарт өләсәйем эргәһенә һыйынып ҡына ултырып, уның һөйләгән ысын– барлыҡта булған хикәйәләрен ихлас күңелдән тыңларға яраттым, әле лә каникулға ҡайтһам, унан бер тарих һөйләтмәйенсә китмәйем. Ул бик мауыҡтырғыс, иҫте китәрлек итеп һөйләй. Шунан аҙаҡ иҫем китеп аптырап ултырам, шулай ҙа халыҡ элек бигерәк тә Бөйөк ватан һуғышында, сыҙамлы һәм ныҡ булған...

Бер ваҡыт ул һуғыш тураһында үҙенең хәтирәләре менән уртаҡлашты...

– Һуғыш башланғанда миңә ни бары ун алты ғына йәш. Атайым аттар көтә ине. Ауылдың иң яҡшы аттарын һуғышҡа оҙаттылар. Бына сират ҡатын-ҡыҙҙарға ла килеп етте. Ауылда көн дә илау-һыҡтау, ҡара мисәтле өсмөйөш хаттар килә. «Ҡыҙым, илебеҙгә төшкән бәләне бергә күтәрергә кәрәк, ғүмерең булһа әйләнеп ҡайтырһың», -тип ата-әсәйем фатиха бирҙе.

Сос ата -әсәләр үҙҙәренең ҡыҙҙарын кейәүгә биреп ҡотолоп ҡалдылар.

Сентябрь айы ине, көн йылы, еңел генә кейенгәнбеҙ. Башҡортостандың төрлө райондарынан йыйылған ҡыҙҙар юлда 22 көн барҙыҡ.Сталинградҡа етеүебеҙҙе хәбәр иттеләр. Төшһәк ,тамуҡ төҫлө, бөтә донья ҡап -ҡара күмер. Күҙемде йомдом да ,сәскәләргә күмелгән тыуған ауылымды күҙ алдына килтереп, илап ебәрҙем. Ҡыҙҙар араһында иң йәше мин инем. Асыҡтыҡ, һыу юҡ. Совет һалдаттары иң мөһим обьекттарҙы сигенгәндә шартлатҡан икән. Ҡайҙа ҡарама бомба, снаряд соҡорҙары. Ямғыр ваҡытында йыйылған күләүектәрҙән һыу эсәбеҙ. «Волганан эсергә ярамай»,-тинеләр, меңәрләгән кеше батып үлгән. Беҙ мина, бомба ҡалдыҡтарын соҡорҙарға ташыйбыҙ. Ныҡ арыта, һаҡ ҡына ситкә барам да һыҡтап-һыҡтап илайым. Миңә «илаҡ Фәриҙә» тип исем таҡтылар. Ҡайһы бер ҡыҙҙар ҡасырға маташа, ләкин уларҙы яңынан тотоп килтерәләр. Иң ҡыйыны фашист һалдаттарының һөлдәләрен ташыу булды. Ярай улар оҙон ботинка кейгән булған, шуның бауҙарын сисеп һөйрәйбеҙ.

Аяҡ кейеме юҡ, ағастан аяҡ кейеме эшләп бирҙеләр, уны ла Һаҡлап кейергә ҡушалар. 1944 йылдың йәйе етте, тиф ауырыуы таралды. Сәсте ҡыралар, бик күп кеше үлә башланы. Ауылда минең сәсемә һоҡланалар ине, әле ҡырып ташланылар. Тағы ла һығылып-һығылып илайым, сәсемде йәлләйем. Унығы бетләгәйне шул. Ситтән кеше беҙҙе күрһә, концлагерҙан сыҡҡандар, тиер ине моғайын. Сөнки баштарыбыҙ таҡыр, үҙебеҙ ябыҡ, ҡоро һөйәккә ҡалғанбыҙ. Өс йөҙ грамм кукуруз икмәге бирәләр, һыҡһаң һыуы сыға. Бик күп ҡыҙҙар үлеп ҡалдылар. Беҙ өс яҡташ ҡыҙ иртәнсәк уянғас та үлмәнеме икән ,тип бер-беребеҙҙе һәрмәп ҡарайбыҙ. Әйҙәгеҙ, ҡыҙҙар үлмәҫкә тырышайыҡ, тип һүҙ бирештек. Бының өсөн өсөнөсө сменаға төндә ашханаға бәрәңге әрсергә барабыҙ.Туң бәрәнге ҡабағын алып ҡайтып, утта ҡыҙҙырып ашайбыҙ. Беҙ астан үлмәһен өсөн беҙҙән өлкәнерәк апай кеҫәһенә гел тоҙ һалып йөрйөнө, тоҙ ялаһаң, эс тула асыҡтырмай. Тоҙ ялағандан һуң снаряд соҡоронан услап һыу эсәбеҙ.Кешегә ғүмер бирелгәс, бирелә икән. Ун алты йәштә генә ошо тамуҡҡа килеп эләккән ҡыҙ, бер йыл үткәс сыныҡтым, кеше ҡыйынлыҡтарға иллә сыҙай икән. «Ай-һай, Сталинград тамуғы Фәриҙәне лә иламаҫҡа өйрәтте»,-тип ҡыҙҙар минән көләләр. Тимәк, тыуған яҡтарға алла бирһа, иҫән-һау әйләнеп ҡайтыу өмөтө көндән көн арта барҙы. Мин тыуған ауылыма 1947 йылда ғына әйләнеп ҡайттым. Ҡара тупрағыма ятып, ерҙе ҡосаҡлап-ҡосаҡлап иланым...

Иҫән-һау балалар үҫтереп, ейәндәр менән бүләсәләр менән кинәнеп йәшәйем. Хоҙай тәғәлә халыҡты аҡ икмәктән айырмаһын, доньяла тыныслыҡ булһын, йәш быуын доньяның ҡәҙерен белһен ине. Тырыш булығыҙ, ауырлыҡтан ҡурҡмағыҙ. Тыуған ерҙе күҙ ҡараһы кеүек итеп һаҡлағыҙ , ти минең яраҡкан ҡарт өләсәйем.

Бураканов Алмаз
Мәләүез районы Арыҫлан
мәктәбе укысуыһы

Мөғжизәле ер

Борон-борон заманда йәшәгән ти әбей менән бабай. Уларҙың Азат, Йән, Йылға, Тау, Моң, Һауа һәм Бәхет исемле улдары булған.

Бер көн әбей менән бабай улдарын һунарға оҙатҡан.

Былар китеп баралар, китеп баралар, ҡараһалар һауала бөркөт осоп йөрөй ти. Атам тиһәләр, ҡош:

– Зинһар, атмағыҙ, мин һеҙгә ярҙам итермен, – тигән.

Егеттәр ары киткән. Бара торғас, бер урманға еткәндәр. Алдарына бүре килеп сыға:

– Зинһар, миңә теймәгеҙ. Минең дә ярҙамым тейер,– тигән.

Бара торғас, һунарсылар ҡола яланға килеп сыға. Йыраҡта бер байҙың һарайы күренә, шунда барырға була былар. Килеп еткәс:

– Эй, бай, был буш ерҙәр кемдеке?– тип һорайҙар.

– Минеке, ә нимәгә ул һеҙгә?

– Был ялан буш ҡалырға тейеш түгел!

– Нисек инде?

– Ул матурлыҡты боҙа.

– Ә һеҙ уны ни эшләтергә уйлайһығыҙ?

– Мөмкин булһа, матурларға ине.

– Шулаймы ни? Әгәр ҙә өс шартымды үтәһәгеҙ, бәлки, бирермен.

Егеттәр ризалаша.

– Беренсе теләгем: болоттарҙан өҫтәрәк нимә бар икәнен белеп килегеҙ.

Һауа менән Йән бөркөттө эҙләп таба һәм байҙың теләген еткерә. Бөркөт:

– Төндә баҙлап янған йондоҙҙарҙан башҡа бер нимә лә күрмәйем, – тип яуа биргән.

Уландар байға бөркөттөң һүҙен еткерә. Бай:

– Икенсе теләгем: урманда кеше күрмәгән йәнлек бармы икәнлеген белеп килегеҙ.

Һунарсылар бүрене эҙләп китә.

Бүре байҙың һорауына былай тип яуап бирә:

– Донъяла һиҙгер, йылғыр,осло күҙле кеше заты бар. Уларҙан бер нәмәне лә йәшереп булмай.

Егеттәр байға бүренең дә һүҙен еткерәләр.

– Өсөнсө теләгем: минең баҡсамда ташҡа ҡылыс ҡаҙалған, шуны тартып алығыҙ! – ти бай.

Был эште батырҙар икенсе көнгә ҡалдыра һәм байҙан ҡунып сығырға рөхсәт һорай. Баштарын мендәргә терәү менән тәрән йоҡоға тала улар. Иртән торһалар, эргәләрендә ҡағыҙ ята, беренсе булып уны Азат күреп ҡала. Унда “Кем ҡылысты таштан сығара, шуға Аҡбуҙат бирәм, әммә...” тип яҙылған.

Ҡағыҙҙың аҙағы йыртылған була. Азат баҡсаға сыға ла, таштан ҡылысты тартып алыуы була, ҡапыл юҡҡа ла сыға. Туғандары юғалғас, батырҙар бик ныҡ ҡайғыралар. Бөтә шартты ла үтәгән өсөн бай уларға буш ерҙәрен бирә.

Юғалтыу һағышын баҫыр өсөн күмәкләшеп эшкә тотона егеттәр. Йылға батыр көн буйы буш урында йылға ағыҙа, Тау батыр тау өйә, Һауа һауаны таҙарта, Йән үлемгә дусар булған йәнлектәрҙе терелтә, Моң тәбиғәткә – моң, ә Бәхет ергә бәхет тарата. Буш ятҡан ергә йән инә, сылтыр-сылтыр йырын йырлап йылғалар аға, ҡош-ҡорт моңло йырын һуҙа, көтөү-көтөү йәнлектәр гүзәл ергә ынтыла.

Ете көндән һуң көтмәгәндә Азат ҡайтып төшә. Ул Аҡбуҙатҡа атланып, кешеләргә азатлыҡ, ирек тормош биреп йөрөй икән. Шунда ғына туғандар яҙыуҙың асылына төшөнә. Был ваҡиғанан һуң батыр егеттәр әбей менән бабайҙы ошо хозур тәбиғәтле урынға күсереп, бергә-бергә татыу, бәхетле тормош көтә. Ул урын бына бөгөн беҙ йәшәгән саф һыулы йылға-күлдәре, ғорур тауҙары, йыр-моңо, тәбиғәте, сикһеҙ матурлығы менән дан ҡаҙанған иректе Башҡортостан икән. Ошо ерҙе һаҡлау беҙҙең мөҡәддәс бурысыбыҙ, кескәйҙәр. Шуны бер ваҡытта ла онотмайыҡ!

Мөфтәхитдинова Эльвина
Шишмә районының Шишмә
ҡасабаһы гимназияһы уҡыусыһы

Наҙлыгөл

(Әкиәт)

Абдулла исемле бер кешенең ике ҡатыны һәм һәр ҡатынан ике ҡыҙы булған, ти. Береһенең исеме Наҙлыгөл, икенсеһенеке Фаягөл икән. Ул ике ҡыҙын да тигеҙ яратҡан.

Өлкән ҡатыны үлеп киткәс, кесе ҡатыны үҙенең ҡыҙы тураһында ғына ҡайғырта башлай. Уның ҡыҙы тәмле ашай һәм матур кейенә, ә үгәй ҡыҙы иртәнән кискә тиклем эшләй.

Абдулла Наҙлыгөлдө йәлләй, тик ярҙам ғына итә алмай, сөнки ҡатынынан ҡурҡа.

Бер көндө Абдуллаға бер аҙнаға күрше ауылға китергә тура килә. Үгәй әсә шул уҡ көндө Наҙлыгөлдө ҡыуып сығара.

Наҙлыгөл урманға табан юл ала. Ул урманда үҙенә ағастан ышыҡ эшләп ала һәм уның янындағы ерҙе эшкәртә. Яҡшы кешеләр уға ярҙам итәләр. Һарыҡтар аҫрай башлай. Тиҙҙән уның баҡсаһында бәрәңге, кишер, сөгөлдөр өлгөрә башлай.

Урмандан йыш ҡына ҡабан сусҡалары сығып баҡсаны туҙҙырып китәләр. Бер көндө ҡабан сусҡаларының тауышын ишетеп, ҡыҙыҡай уларға йомшаҡ ҡына итеп өндәшә:

– Ҡабан сусҡалары! Әгәрҙә һеҙҙең ашайһығыҙ килә икән, – өлгөргән йәшелсәләрҙе генә ашағыҙ, йәш үҫентеләргә теймәгеҙ, улар бит әле үҫмәгән.

Ҡабан сусҡалары уның һүҙҙәренә ҡолаҡ һалған һәм ошо көндән бирле Наҙгөлдөң баҡсаһын башҡаса туҙҙырмағандар.

Ә бер көндө буре килеп ингән. Бүренән ҡурҡып һарыҡтар ҙыҡ ҡупҡан. Был тауыштарҙы ишетеп Наҙлыгөл:

– Бүре, әгәрҙә һин һарыҡ артынан килгәнһең икән, иң ҙурыһын ал, бәләкәс бәрәстәргә теймә. Уларҙың бит үҫәһеләре бар.

Бүре урманға киткән. Тик бер төндө яңынан килә һәм ауыҙынан нимәлер төкөрә.

– Өс көндән һуң ошо ергә ҡара ер һал, ә ете көндән һуң алып ҡуй, – тип әйтәлә күҙҙән юғалған.

Наҙлыгөл бүрене тыңлай. Ете көндән һуң ерҙе ала һәм унда бер өйөм алтынды күреп ҡала. Ошонан һуң уға көн күреүе күпкә еңелерәк була башлай.

Абдулла өйөнә ҡайтып ҡыҙының юҡлығын белгәс бик ҡайғыра. Бер көндө уларҙың йорттары янына бер ҙур ҡарға осоп килә лә һәм былай тип ҡарҡылдай:

– Ҡаррр, ҡаррр... ҡара һандыҡ ал һәм ҡыҙыл һандыҡ ал, Наҙлыгөлдөң алтыны артынан бар!

Быны үгәй әсә ишетеп аптырай һәм ҡарғаны ҡыуып ебәрә. Ә иренә : «Ҡара һаплы көрәк һәм ҡыҙыл һаплы көрәк ал, ҡыҙыңды ерләргә бар», – тип әйтә. Абдулла бик ҡайғыра һәм иртән иртүк көрәктәрҙе алып урманға ҡыҙын эҙләргә юл тота. Барып еткәнсе илай. Наҙлыгөлдөң иҫән-имен булыуын күргәс, ул үҙ күҙҙәренә ышанмай, шатлығының сиге булмай. Наҙлыгөл менән Абдулла шатлыҡтан рәхәтләнеп илайҙар.

Өйөнә ҡайтҡас, бәхетле атай кеше Наҙлыгөл тураһында барыһына ла һөйләп ишеттерә. Ә Үгәй әсә, байлыҡ тураһында ишеткәс, уның йөрәгендә көнсөллөк тыуа. Ул шул көндө үк Фаягөлдө урманға алып китә, уға йорт төҙөй, һарыҡтар ҡыуып алып килә. Улар икәүләп ер эшкәртәләр һәм йәшелсәләр ултырталар. Үҫентеләр күренеү менән, ҡыҙын ҡалдырып ҡайтып китә.

Төндә йәнлектәр урмандан сығалар. Фаягөл уларҙы әрләй, тик ҡыуып ебәрергә ҡурҡа. Уның көсһөҙлөгөн күреп йәнлектәр ҡоторалар һәм тиҙҙән баҡсанан бер нимә лә ҡалмай.

Аҙаҡ, һарыҡтарҙың еҫенә бүре лә килә. Ул һәр төндө килә башлай. Фаягөл ҡурҡышынан ни эшләргә белмәй. Бүре бөтә һарыҡты ашап бөткәс, өйгә инә. Ҡыҙыҡайҙың ҡото оса һәм ҡурҡышынан йөрәге ярылып йән бирә.

Икенсе көндө Абдулла ҡатыны менән йәшәгән йорт янына ҡарға осоп килә һәм былай тип ҡарҡылдай:

– Ҡаррр, ҡаррр... ҡара һаплы көрәк һәм ҡыҙыл һаплы көрәк ал, ҡыҙыңды ерләргә бар!

Ҡатын ҡарға алдай тип уйлай һәм уны ҡыуып ебәрә. Ире ҡайтҡас былай тип әйтә:

– Ҡара һандыҡ һәм ҡыҙыл һандыҡ ал, ҡыҙыңдың алтыны артынан бар.

Абдулла ышана, һандыҡтар алып ҡатыны менән урманға китәләр. Тик йорт эргәһендә тынлыҡ була, мал-тыуар ҙа юҡ. Атай кеше бөтә ерҙе эҙләргә керешә. Үгәй әсә туп-тура йорт эсенә керә. Ул ҡыҙын күреү менән йығыла.

Ошо хәлдәрҙән һуң Наҙлыгөл атаһы менән икәүләп донъя көтә башлайҙар.

Ниғәмәтуллина Әҙилә
Нуриман районы Павловка
мәктәбе уҡыусыһы

Ҡурҡаҡ ҡуян нисек итеп батыр булған

(әкиәт)

Борон-борон заманда йәшәгән, ти бер ҡуян. Ул бөтә нәмәнән дә ҡурҡҡан. Ҡош осоп үтһә, ҡуянҡай ҡыуаҡ аҫтына ҡасҡан, сысҡан йүгереп үтһә, ҡайҙа сапҡанын белмәй йүгергән. Күбәләктән дә, ел иҫкәннән дә ҡурҡҡан.

Бер ваҡыт ҡуянға был ҡурҡаҡлығы үҙенә лә оҡшамай башлаған. Бына ни эшләргә икәнен ул белмәгән? Ҡуян тал ҡыуағы аҫтына инеп ултырған да, үҙен-үҙе йәлләп илай башлаған. Шул саҡ тал ҡыуағына бер турғай килеп ҡунған, ҡуянҡайҙы күреп, хайран ҡалған.

– Һин, ҡуянҡай, ниңә илайһың?

– Эй, турғайҡай, мин бит ҡурҡаҡ ҡуян, нисек ҡурҡыуымды еңергә, мин белмәйем. Минең батыр булаһым, бөтә йәнлектәргә лә ярҙам итәһем килә.

Был турғай ябай булмаған, ул тылсымлы ҡош булған. Ул ҡуянға:

– Урмандың иң ҡараңғы, иң ҡурҡыныс ерендә бер кишер үҫә. Ул ябай кишер түгел, ә тылсымлы, кем уны ашай, шул урманда иң батыр хайуанға әүерелә, тип әйткән.

Ҡуянҡай бик ҡурҡаҡ булһа ла, үҙенең ҡурҡаҡлығын еңеп, ҡара урманға юл тотҡан. Күпме барғандыр, ниһайәт, бараһы еренә барып еткән. Уға бөтә йәнлектәр ҙә ярҙам иткән: кемдер йылға аша сығырға, кемдер ҡара урманды үтергә.

Ҡурҡаҡлығын еңеү өсөн көрәшкәндә, ҡуян үҙенә бик күп дуҫтар тапҡан.

Бына ул яп-яҡты нурҙар менән балҡыған болонға килеп сыҡҡан, шунда үҫеп ултырған тылсымлы кишерҙе ашап, үҙендә батырлыҡ хистәре артыуын тойған.

Ҡуян бөтә йәнлектәргә лә ярҙам иткән. Шуға күрә уны бөтәһе лә ятраткан, ихтирам иткән. Шул көндән башлап урманда бер йәнлек тә ҡуянға ҡурҡаҡ тип әйтмәгән.

Тимербаева Регина
Стәрлетамаҡ ҡалаһының
1-се лицей уҡыусыһы

Башҡортостандың халыҡ шағиры Рауил Бикбаевҡа асыҡ хат

Һаумыһығыҙ, Рауил Төхфәт улы!

Беҙ уҡытыусыбыҙ менән әҙәбиәт дәресендә «Халҡыма хат» поэмаһынан өҙөктәрҙе өйрәнеп кенә ҡалманыҡ, ә уны тулыһынса өйрәнеп, яҙылыу

тарихын да белдек. Был поэманы яҙыуға һеҙгә бер таныш булмаған ҡыҙҙың хаты сәбәп була. Был ҡыҙ үҙенең, урыҫ телендә яҙылған хатында, башҡортса бер һүҙ ҙә белмәүе, быға кем ғәйепле тигән һорау ҡуя. Һәм һеҙ был хатҡа, айырым кешегә генә исемләмәй, ә бөтә халыҡҡа өндәшеп шиғри хат менән яуап бирәһегеҙ.

…Тамырыңды уйлап ғорурланам,
Бөгөнгөңдө күреп хурланам.

Поэма 1989 йылда яҙыла. Әлбиттә был ваҡыт тураһында мин күреп бер нәмә лә белмәйем, сөнки миңә әле 15 кенә йәш. Поэманы өйрәнгән ваҡытта беҙ түбәндәге юлдарға тап булдыҡ һәм беҙҙә бик күп һорауҙар килеп тыуҙы.

… Ни мәғәнә гөлдәй баҡса төҙөү,
Ул баҡсаны яман ҡый алһа,
Тиҫтерҙәре араһында бала
Башҡорт булыуынан,
Сыуаш булыуынан,
Мари булыуынан оялһа?
***
… Күпме бала туған телкәйендә
Әлифба ла таный белмәһә…

Нисек инде үҙеңдең башҡорт булыуыңдан оялырға? Нисек инде әлифбаны танып белмәҫкә? Мин үҙем ҡала ҡыҙы, ә тамырҙарым Башҡортостандың иң ҙур, матур башҡорт ауылы Сәйетбабаға барып тоташа. Ҡалала тыуып, урыҫ мәктәбендә белем алһам да мин саф башҡорт телендә һөйләшәм. Беҙ синыфташтарым менән беренсе кластан алып башҡорт телен өйрәнәбеҙ, шиғырҙар ятлайбыҙ, ошо телдә йырҙар йырлайбыҙ. Өйҙә лә, урамда ла, мәктәптә лә бер кемдән оялмайынса башҡорт телендә һөйләшәбеҙ.

Был поэма яҙылғандан һуң егерме алты йылға яҡын ваҡыт үтеп киткән. Рауил ағай, ошо арауыҡты күҙаллап һеҙ халыҡҡа бөгөн нимә тип өндәшер инегеҙ? Теге таныш булмаған ҡыҙҙың һорауҙарына бөгөнгө көн күҙлегенән сығып нимә тип яуап бирер инегеҙ? Ә мин һеҙҙең шиғыр юлдарын ошолай итеп үҙгәртер инем:

…Тамырыңды уйлап ғорурланам,
Бөгөнгөһөн күреп һоҡланам!!!

Хөрмәтле Рауил Төхвәт улы, һеҙгә ныҡлы һаулыҡ, ижади уңыштар теләп башҡорт телендә һөйләшеүсе, ғорур башҡорт ҡыҙы Регина.

Хәсәнов Азамат
Учалы ҡалаһы 5-се урта
мәктәбе укыусыһы

Гүзәл Башҡортостаныбыҙ – изге төйәгебеҙ

Һәр кемгә үҙ тыуған яғы йөрәгенә бик яҡын һәм ҡәҙерле. Ҡайҙа ғына йөрөмә, ниндәй генә матур ерҙәрҙе күрмә, күңел барыбер тыуған яҡҡа

тартыласаҡ, сөнки бында тәбиғәт тә матурыраҡ, кешеләре лә һәйбәтерәк, һауаһы ла таҙараҡ. Тыуған яҡ – ул минең өсөн яратҡан ғаиләм, тыуған өйөм , йәшәгән ҡалам ғына түгел, тыуған яҡ минең өсөн – гүзәл Башҡортостаным.

Башҡортостан – батырҙар төйәге. Халҡыбыҙ азатлығы өсөн көрәшкә күтәрелгән Алдар батыр, Ҡараһаҡал, Батыршалар, ҡаһарман Салауатыбыҙ , Бөйөк Ватан һуғышында тиңһеҙ батырлыҡтар күрһәткән ватандаштарым генерал Шайморатов, Миңлеғәле Ғөбәйҙуллин, Шакирйән Мөхәмәтйәновтар – барыһы ла Башҡортостаныбыҙҙа тыуып, Башҡортостан, Тыуған ил тип баштарын һалғандар.

Башҡортостан – изге ер. Бына нисәмә йылдар инде төрлө милләт вәкилдәре беҙҙә татыу ғүмер кисерә. Башҡорттар элек-электән ҡунаҡсыллығы менән билдәле булған. Ә инде төрлө халыҡтарҙы үҙ ҡуйынына һыйындырыу, дуҫлыҡта, берҙәмлектә йәшәтеү өсөн изгелек тигән сифат иң мөһимелер, моғайын.

Башҡортостан – мөғжизәләр иле.

Башҡорт балы. Бик күп илдәрҙең ғалимдары беҙҙең солоҡ балы кеүек балды килтереп сығарырға тырышып ҡараһалар ҙа, булдыра алмайҙар. Сөнки бал ҡорттары былдай балды тик беҙҙә генә үҫкән бик һирәк осрай торған сәскәләрҙән йыялар.

Ҡурай. Башҡорт халҡының аһ-зарын да, шатлыҡтарын да үҙ моңо аша сағылдырған, беҙҙең урмандарҙа үҫкән ҡырлы ҡурай. Париж сәхнәһендә Ишмулла Дилмөхәмәтов үҫеп ултырған ҡурайҙы киҫеп алып уйнап ебәргәс, үҫемлектән шундай моңло көй сығыуына ышанмай, хатта кешеләр ҡурайсының ауыҙын астырып ҡарағандар, ти бит.

Шүлгән таш мәмерйәһе. Был мәмерйәне күргән, уның эсендә булып ҡараған кешеләр икеләнмәйенсә әйтә алалыр – бында бик-бик боронғо ҡәбиләләр йәшәгән, һәм уларҙың үҙҙәренә генә хас академиялары булған.

Янғантау. Мал көтөп йөрөгән көтөүсе ямғыр аҫтында ҡала ла, бер ағас эргәһендәге соҡорға төшөп ята һәм… йоҡлап китә. Уянһа, үҙе лә аптырай: уның ҡул– аяҡтары бөтөнләй һыҙламай, ә соҡорҙан шундай йылы пар килә. Шунан һуң ғына кешеләр ер аҫтынан күтәрелгән парҙарҙың дауалау көсөнә эйә икәнлеген белеп ҡалғандар. Ә хәҙер Янғантауҙа бөтә Рәсәйҙә берәү – »Янғантау» шифаханаһы урынлашҡан.

Красноусол минераль шишмәләре. Аҙ ғына майҙанда төрлө минераль матдәләргә бай 250 шишмә урғылып сығып ята. Һәм уларҙың һәр ҡайһыһы дауалау сифатына эйә. Бында бөтә Рәсәйҙә билдәле “Красноусол” курорты эшләй.

Салауат Юлаев һәйкәле. Башҡорт халҡының батыры, шағиры, ғорурлығы – Салауат Ағиҙел ярында Өфөгә килеүселәрҙе әллә ҡайҙан сәләмләп ҡаршылай. Бейеклеге буйынса ла, ауырлығы буйынса ла былдай һәйкәл Европала берәү генә. Милләттәштәреңде һаман да алға әйҙәүеңде дауам ит, Салауат!

Урал батыр эпосы. Башҡорт халҡының тормош энциклопедияһы ул – Урал батыр эпосы. Яуызлыҡ һәм изгелектең көрәше,кешелектең, тәбиғәттең мәңгелеген раҫлау-эпосыбыҙҙы мөғжизәләр рәтенә индерҙе.

Һигеҙенсе мөғжизәне ниңәлер билдәләү ҡаралмаған. Ләкин минең өсөн һигеҙенсе мөғжизә – тыуған ҡалам – Учалы. Таҙалығы буйынса һәр саҡ алдынғылыҡты бирмәгән, гөл-сәскәләргә күмелеп ултырған ҡалам мөғжизә түгелме ни? Ҡалабыҙ үҙенең юбилейын билдәләгән йылда бигерәк тә күркәмләнде – балалар майҙансыҡтары төҙөһөндәрме, ял һәм мәҙәниәт паркын матурайтһындармы, яңы фонтандар төҙөһөндәрме – былар барыһы ла беҙгә бында йәшәүе рәхәт булһын өсөн эшләнелә.

Донъялар тыныс түгел. Әле тегендә, әле бында халыҡ бер-береһе менән тынышмай ығы-зығы ҡуптара. Шул уҡ кешеләр тәбиғәтте аяуһыҙ ҡыра. Тәбиғәт тә яуапһыҙ ҡалмай: әле һыу баҫыуҙар, әле ер тетрәүҙәр, әле цунамиҙар – көн дә тиерлек ниндәйҙер афәттәре булып ҡына тора.

Беҙҙең Башҡортостаныбыҙҙа тыныс. Төрлө милләттәр талаш ҡуптармай, бер-береһен кәмһетмәй. Тәбиғәтебеҙ аяуһыҙ катастрофалар ебәрмәй. Ҡыйынлыҡтар килеп тыуһа, хөкүмәтебеҙ ҙә, халыҡ та бер-береһенә ярҙамға ашыға. Шуға ла кешеләр, һеҙгә өндәшәм: Башҡортостан тигән изге ерҙә йәшәү бәхете тейгән икән, бер-беребеҙгә лә, беҙҙе уратып алған тәбиғәтебеҙгә лә миһырбанлы булайыҡ, мөғжизәләребеҙҙе бер ҡасан да юғалтмайыҡ.

Шәрәфетдинова Миләүшә
Әбйәлил районы Асҡар мәктәбе уҡыусыһы

Әмир суҡыһы

Ауылдан 4 саҡрым алыҫлыҡта ятҡан бер төбәкте „Әмир суҡыһы” тип йөрөтәләр. Элек был урынды „Бажай суҡыһы” тип атағандар.

Әмир ике апаһы менән урманға утынға барғанда, көслө ел сығып китеп, ямғыр һәм борсаҡ яуа башлай. Әмирҙе апайҙары ҡайтарып ебәргән. Көслө ел өс кенә йәшлек малайҙы осороп алып китә лә, Бажай тауына алып барып һала. Апайҙары эҙләп-эҙләп таба алмағас, ауыл халҡы ҡулға-кул тотоношоп Әмирҙе эҙләргә сыға. Өс көн эҙләйҙәр, ләкин ул табылмай.

Үлән үҫеп, ҡымыҙлыҡ буйға еткәс, кешеләр Бажай суҡыһына ҡымыҙлыҡҡа йөрөй башлайҙар. Шул ваҡытта Әмирҙең һөлдәһен табып, Бажай суҡыһы эргәһенә күмәләр.

Шунан бирле Бажай суҡыһын „Әмир суҡыһы” тип йөрөтә башлағандар.

(Аҫҡар ауылында йәшәүсе Мырҙабулатова Бикә Ғиниәт ҡыҙынан яҙып алынған.)

Исмәғил ҡойоһо

Элегерәк Аҫҡар ауылында Исмәғил исемле бер кеше йәшәгән. Йәй көндәренең береһендә ул атын еккән дә, ауыл осондағы йылға буйлап китеп барған. Был йылғаға төрлө яҡлап ер аҫтынан сыҡҡан шишмәләр ҡушыла. Ошондай бер шишмәнең эргәһендә тәрән ҡойо була. Исмәғил ҡарт бара торғас, аты шул ҡойоға бата башлай. Атын ҡотҡарам тип, ул үҙе лә бата. Шунан алып ауыл кешеләре был ҡойоно „Исмәғил ҡойоһо'' тип атай башлаған.

(Аҫҡар ауылында йәшәүсе Ғәбиҙуллин Сабирйән Абдуләхәт улынан яҙып алынған.)

Кәзәһуйған яланы.

Аҫҡар ауылының бер яланын „Кәзәһуйған яланы" тип йөрөтәләр.Унда беҙҙең ауылдың байтаҡ кешеһе бесән эшләй. Революцианан һуң, Совет власы урынлашҡас, кулактар урмандарҙа ҡасып йәшәгән. Ауыл кешеләренең кәзәләрен урлап, һуйып ашай башлағастар, был ялан „Кәзәһуйған яланы" тип исемләнә. Ул ерҙә күп төрлө ағастар үҫә. Мәҫәлән, ҡайын, миләш, имән, карағай. Кәзәһуйғанға күрше генә Ҡарагүҙ яланы бар.

(Аҫҡар ауылында йәшәүсе Шәрәфетдинова Сәрүәр Зәкир ҡыҙынан яҙып алынған.)

Бөйөк еңеү

Еңеү!
Ут эсендә ҡандар ҡоя-ҡоя,
Һалдаттар бит һине яулаған
Иле, халҡы, ғәзиз ере өсөн,
Кемдәр, ҡайҙа башын
һалмаған?!

Т.Йосопов

Һуғыш! Ҡәһәрле был һалҡын һүҙҙе ишетеү менән йөрәктәр ҡыҫыла, меңәрләгән әсәләрҙең күҙ йәше күңелде өтөп алғандай, ғонаһһыҙ сабыйҙарҙың йөрәк өҙгөс ауазы мейеләрҙе телеп үткәндәй. Ғәзиз иле, ата-әсәһе, балалары, бөтә кешелек өсөн йәнен аямай ут эсенә ташланған яугирҙәр күҙ алдынан үтә. Уларҙың яу ораны йөрәккә килеп бәрелә, күңелде тетрәтә.

Һуғыш!.. Күпме кешенең ғүмерен ҡыйҙы, күпмеһенең бәхетен селпәрәмә килтерҙе, күпме сабыйҙы етем ҡалдырҙы, күпме халыҡты ҡан илатты!.. Юҡ, быларҙы иҫәпләп тә, барлап та бөтөп булмай. Бөтә Ергә ябырылған афәтте биҙмәнгә һалыу мөмкинме ни?! Ошо ғәрәсәттә иблис ҡолдарының мәкерле ҡоралына ғаршы тора алған халыҡ ҡына һуғыш килтергән ҡазаларҙың ни тиклем аяныслы, ни тиклем яуыз икәнлеген аңлайҙыр. Кәләш алыр сағында ҡулдарына ҡорал алған ил-азаматтар, һөйгәнен иркәләр мәлендә генә нескә иңдәренә ауыр нужа йөгөн йөкмәгән һылыуҙар, быуындары ла нығып өлгөрмәйсә бураҙнаға баҫып, һабан тотҡан балалар ғына беләлер уның бар михнәттәрен, ҡазаларын, яфаларын... Ләкин бирешмәне ғорур халҡыбыҙ. Бөтә ауырлыҡтарҙы еңеп, илебеҙгә, еребеҙгә еңеү яҙын килтерҙе, ҡара дошманды үҙ ояһында дөмбәҫләне.

Бөгөн байрам! Бөгөн Еңеү байрамы!.. Ошо көндө ҡан түгеп яулаған яугирҙәрҙең йөҙҙәрендә һағыш ҡатыш нур уйнай, күҙҙәрендә яҡты һәм тыныс киләсәккә өмөт сатҡылары сағыла. Дан һеҙгә,ветерандар!

Мәңгелек дан!.. Еңеү байрамында һеҙҙең исемегеҙ изгелек һәм тыныслыҡ байрағы булып балҡыһын!

Бөйөк Ватан һуғышы, иң шанлы, иң данлы осорҙарҙың береһе булып, ил тарихында мәңгелек урын алған.

Минең фекеремсә, ваҡыт үтеү менән уның әһәмиәте һис тә кәмемәҫ, арта ғына барыр. Быйыл Бөйөк Еңеүгә 70 йыл тула, фашист илбаҫарҙарын ҡыйратыу беҙҙең илебеҙҙең хәрби ҡеүәтен генә түгел, ә халҡының рухи ныҡлығын, берҙәмлеген, Ватанына тәрән һөйөуен һынландыра.

Бөйөк Еңеүгә минең ғаиләм һалған өлөш тә ҙур. Ҡарт олатайҙарым һуғыш яландарында ятып ҡалған, ә өләсәйем тылда ауырлыҡтар күргән. Олатайым һәм өләсәйем бер ҡасан да атайҙарын күрмәй, „Атай” һүҙен әйтә алмай үҫкәндәр. Һуғыш афәте ауылымдағы бер өйҙө лә урап үтмәй. Беҙҙең Аҫҡар ауылынан 100-ҙән ашыу ир-егет яуға киткән һәм яртыһы яу яландарында ятып ҡала. Бөгөнгө көндә, ауылымда бер ветеран да тере түгел. Әммә һыуыҡ окоптарҙа бар һаулығын юғалтып, яу яраларынан, ауырыуҙарҙан Еңеүҙең 70 йыллығын күрә алмай үлеп ҡалған һуғыш һәм тыл ветерандарын беҙ онотмайбыҙ. Улар беҙҙең яҡты киләсәгебеҙ, бәхетле бала сағыбыҙ, зәңгәр күк һауабыҙ, тыныслығыбыҙ өсөн һаулыҡтарын да, ғүмерҙәрен дә йәлләмәгәндәр.

Ә тылда эшләгән инәйҙәр, өләсәйҙәр Еңеүгә үҙ өлөштәрен индереп, баҫыуҙарҙа ауырлыҡтар күреп, Еңеүҙе яҡынайттылар.

Етем ҡалдыҡ,атайҙарҙан булды донъя китек-ҡотоҡ
Ас та булдыҡ,туҡ та булдыҡ,
Көлтә ташып әүен һуҡтыҡ.

Киләсәк быуын! Мин һеҙгә өндәшәм, 27 миллион кеше ҡорбан булған, мең дүрт йөҙ ун һигеҙ көн буйы барған тарихтағы иң ҙур ҡан ҡойғос дәһшәтле һуғыштың эҙемтәләрен онотмайыҡ. Бөгөнгө Еңеүҙең бер күҙендә шатлыҡ булһа, икенсе күҙенән ҡанлы йәштәр аға. Тормоштоң, тыныслыҡтың ҡәҙерен белеп, тырышып уҡырға, илебеҙҙең лайыҡлы граждандары булып үҫәһе генә ҡала беҙгә.

Мин киләсәктә буласаҡ ғаиләмде нисек күҙ алдыма килтерәм

Кейектәрҙең үҙ өндәре була,
Ҡошсоҡтар ҙа ҡора үҙ ояһын.
Кеше лә бит үҙе төҙөп ала,
Ғаилә менән йәшәр донъяһын
Ғаиләм-ҡәлғәм – үҙе серле донъя,
Әйтерһең дә ожмах ҡосағы.
Атай-әсәй фәрештәләр булһа,
Беҙ балалар-тылсым эйәһе.
Татыу булһаң,тормош йәмле була,

Аштар тәмле, йәшәү күңелле,
Берҙәм эшләп, гөрләп йәшәүҙәре.
Ошо үҙе бәхет тәгелме?

Ғаилә... Йөрәк түрендә урын алып тора был тылсымлы һүҙ. Ғаилә – ул ике яҙмыш бергә ҡушылып, сәңгелдәктә әсәһенең элли-бәлли көйөнә бәүелеп ятҡан сабыйҙан башлана.Ғаилә – олатай,өләсәй,атай,әсәй һәм балалар...

Һәр ғаилә-айырым бер дәүләт тиҙҙәр, мин дә үҙемдең ғаиләмде бәләкәй генә бер дәүләткә тиңләр инем. Беҙҙең ғаиләлә биш кеше: әсәйем, атайым, Илдар ағайым, Нәфисә апайым һәм мин. Донъялағы иң яҡын, ҡәҙерлеләрҙән-ҡәҙерле кешем, ер йөҙөндә тик берәү генә, ул-минең әсәйем.

Әсәй! Ниндәй яғымлы, матур һүҙ ул. Күпме наҙ, илаһи сафлыҡ бар был һүҙҙә. Бөтә кешегә әсәй бик ҡәҙерлелер, моғайын.Ул эшсән, оло йөрәкле,изге күңелле, йомшаҡ һүҙле. Ауыр ваҡыттарҙа таяныс эҙләп тә, урғылып торған шатлыҡтарыбыҙҙы ла уртаҡлашырға һиңә йүгереп барабыҙ.Унының ҡулынын килмәгән эше юҡ.Ул барлыҡ эшкә лә оҫта, эште еренә еткереп эшләргә ярата: тәмле итеп бәлештәр, аштар бешерә. Ә ғаиләбеҙ башлығы атайымдың ҡулынан килмәгән эше юҡ. Атайым минең көндәлек эште лә урын еренә еткереп тикшерә. Һәм беҙҙән дә ошоно талап итә. Апайым менән ағайым тырышып уҡыйҙар, күпте белергә, өйрәнергә тырышалар. Ә инде үҙемә килгәндә, мин бөтәһенә лә өлгөрөргә тырышам.

Беҙ күмәкләп йыйылғас, тәбиғәт ҡосағына сығырға яратабыҙ. Минеңсә „Бәләкәй дәүләтебеҙҙең" барлыҡ уңыштары ла беҙҙең татыу, берҙәм булыуыбыҙҙа .Беҙ ауыр минуттарҙа бер-беребеҙгә ярҙам ҡулы һуҙабыҙ, шатлыҡлы минуттарыбыҙҙы бер-беребеҙ менән бергә булешәбеҙ.

Ә инде киләсәктә, алла бирһә, минең буласаҡ ғаиләм дә үҙе бер дәүләт булыр тип уйлайым. Балалар өйҙө йәмләп, өйгә тағы ла йылылыҡ өҫтәп тороуҙарына иманым камил. Мин үҙемдең ғаиләмдә, ғаиләгә йәм һәм тәм биреүсе өйҙөң йылы усағын һаҡлаусы булараҡ, мин тыныслыҡты булдырырға тырышыр инем. Килеп сыҡҡан мәсьәләне ғаилә менән йыйылып бергә сисер инем.

Ғаиләм менән күп итеп йәшелсә-емеш үҫтерер инек. Сөнки,беренсенән балалар хеҙмәткә өйрәнһә, икенсенән бергәләп эшләүҙәре узе бер ғүмер.

Мин үҙемдең киләсәк ғаиләмде тап үҙем үҫкән ғаилә кеүек үк ҡорасаҡмын. Сөнки, тормош һабаҡтарын мин үҙемдең ғаиләмдән күрәм.

Айзирә Шәйхетдинова
Р. Ғарипов исемендәге 1-се
һанлы гимназия-интернаты
укыусыһы

Әгәр ҙә Салауат тере булһа...

Һәр бер милләт халҡының үҙенең данлыҡлы батырҙары, бөйөк шәхестәре бар. Улар үҙ халҡының йолаларын, ғөрөф-ғәҙәттәрен яҡтыртып торалар, рухтарын үҫтерәләр.

Башҡорт халҡының данлыҡлы батыры булып милли геройыбыҙ Салауат Юлаев тора. Ул ҡаһарман батыр, сәсән, шағир-импровизатор ғына булмаған, үҙенең халҡы, ере, иле өсөн көйөп йәшәгән, үҙ ғүмерен ҡорбан иткән кеше. Туған халҡының азатлығын яҡлар өсөн Бүгәсәүгә ҡушылып яу сапҡан ҡаһарман ир-ат. Үҙе сит илдә һәләк булып ҡалһа ла, тыуған еренә уның йырҙары, шиғырҙары, исеме мәңгегә ҡайтҡан.

Ә хәҙерге көндә Салауат батыр кеүек халҡын ҡайғыртҡан егеттәр ҡалғанмы икән? Хәҙерге йәштәр күбеһенсә үҙ маҡсаттары, үҙ "кеҫәләре" өсөн эшләйҙәр. Һәр кем халҡым тип янып йәшәмәй.

Бына әгәр ҙә Салауат тере булһа... Был һорау өҫтөндә мин бик күп уйланып, ошондай фекергә килдем: әгәр ҙә Салауат батыр тере булһа, беҙҙең Башҡортостаныбыҙҙағы хәлдәр икенсерәк барыр ине. Әлеге көндә урмандар, ерҙәр һатыла, тәбиғәтебеҙгә зыян килтергән Кроношпан төҙөлә, ҡаҙылма байлыҡтар сит илгә оҙатыла. Эш урындары аҙ булғанлыҡтан, күп кешеләр сит илдәргә аҡса эшләргә китәләр. Шунлыҡтан башҡа милләт халҡы илебеҙҙе баҫып алып килә, телебеҙ, милләтебеҙ ян-яҡтан баҫыла, ҡыҫырыҡлана. Үҙ еребеҙгә хужа булмай, килмешәк булып йәшәйбеҙ түгелме? Күпме үҙебеҙҙең аҡыллы ҡыҙҙарыбыҙ , улдарыбыҙ бар, ләкин ни эшләптер икенсе милләт кешеләре идаралыҡта тоталар. Бына Әхмәтзәки Вәлиди Туғанды, Шәйехзада Бабичты алып ҡараһаҡ, улар йәш саҡтан ғилемгә ынтылып, башҡорт халҡын белемле итергә, Башҡортостанға автономия яуларға тырышып, халҡы өсөн янып-көйөп йәшәгән шәхестәр. Ниңә һуң хәҙер беҙҙең халҡыбыҙ киләсәккә шундай ғәмһеҙлек менән ҡарай? Ниңә улар "йоҡлап яталар"? Ни эшләп беҙ ата-бабаларыбыҙ ҡан ҡойоп яулап алған еребеҙҙе башҡаларға бирергә тейешбеҙ!? Салауат тыныс ҡына ошо хәлдәргә ҡарап тормаҫ ине. Эх... Салауат тере булһа, тыуған еребеҙҙе улай эҙәрлекмәҫтәр ине, башҡорттарҙың тоғро башлығы булып, башҡорт милләтенең рухын күтәрер, телебеҙҙе байытыр, – үҫтерер ине.

Ә беҙ ошондай хәлгә ҡалғанға үҙебеҙ ғәйепле түгелбеҙме ни? Телебеҙ юғалтыу өҫтөндә торғанда, ни эшләп беҙ ҡул ҡаушарып ултырабыҙ һуң? Ҡайҙа беҙҙең илебеҙҙе һаҡлар Салауат рухлы егеттәребеҙ? Ҡайҙа һеҙ Салауат тоҡомдары? Ишетәһегеҙме? Ҡайҙа һеҙ?

Ғайсин Динар
Волга буйы Федераль округы
Ишимбай ҡала Башҡорт кадет корпусы уҡыусыһы

Башҡортостан

Башҡортостан – гүзәл ерем,
Серле тәбиғәтле төйәгем.
Һөйәм һине, мөғжизәле илем,
Һин тип тибә минең йөрәгем.

Ғорур Урал тауҙың итәгендә
Балҡып ятҡан алтын еркәйем.
Ҡурай моңон тыңлап киләсәктә
Сәскә атыр йәшел гөлкәйем.

Мин бәхетле ошо матур ерҙә
Тыныс тормош менән йәшәйем.
Башҡорт ҡанлы, рухлы кешемен мин
Ғорурланып һине маҡтаймын.

Һин уяттың миндә һөйөү хисен
Тәбиғәткә, тыуған еремә.
Киләсәктә балҡып йәшәр өсөн,
Көс дәрт бирҙең, илем, һин миңә.

Мин яратам һине, Башҡортостан!
Һине данлап йырҙар йырлайым.
Һыҙылып атҡан алһыу матур таңда
Һандуғастай булып һайрайым.

Ғорурланам, илем, һинең менән,
Һин бит көслө, батыр, матур ил.
Һинең өсөн яуға, йән аямай,
Сығып сапҡан ҡурҡыу белмәç ир.

Салауат һәм Алдар батырҙарҙың -
Арыçландар һине һаҡлаған.
Иле өсөн йәнен бирер булып,
Бер ваҡыт та батыр ҡурҡмаған.

Ошо ғорур, рухлы батырҙарҙы
Биш бармағым кеүек беләмен.
Киләсәктә Башҡортостан өсөн
Улар кеүек батыр булырмын.

Рәми Ғариповҡа

Күңеле киң, ә уйҙары оҙон,
Үҙе бөркөт кеүек булғанға.
Халҡын яҡлап, ҡаршы сыҡҡан
Түрәләргә, ҡомһоҙ йәндәргә.

Яратҡан ул гүзәл тыуған илен,
Башҡортостан өсөн борсолған.
Иле өсөн йәнен бирер булып,
Һауаларға, үргә ынтылған.

Бала саҡта хисле булып үҫә,
Тик ыҙалай ауыр тормошта.
Әммә ҡайғыларға бирешмәйсә,
Бар көсөнә ярһып көрәшә.

Халҡым күңелендә уның даны,
Шиғырҙары балҡый һәр ваҡыт.
Бөркөт кеүек ине Рәми, тиеп,
Бөгөн белә уны бар халыҡ.

Халҡыбыҙҙың аҫыл улы булған,
Илен һөйгән, халҡын яҡлаған.
Башҡорт рухын, телен һаҡлап,
Аманатын беҙгә ҡалдырған.

Бөтә Башҡортостан белә уны,
Иҫләй әле ошо көнгәсә.
Уның шиғырҙары, ҡобайыры
Бер уҡыуҙа йәнгә ғәм һала.

Көҙ

Ниңә күңел моңһоулана?
Эсем боша гел генә.
Сөнки, донъяны һарғайтып,
Беҙгә алтын көҙ килә.

Тынды урман, ҡоштар китте.
Көндәр инде һыуынды.
Һау бул хәҙер, йәй миҙгеле,
Сөнки уҡыу башланды.

Ҡояш күңелде йылытмай,
Һандуғасым һайрамай.
Көҙ булды тип йәй миҙгеле,
Йөрәгем тынғы тапмай.

Көҙ ҙә матур, алтын миҙгел
Уңыш бирә йыл һайын.
Көҙ – ул үҙе бер ғүмер тип,
Йырлап тора аҡ ҡайын.

Бер тигәс тә ни яман?
ҡобайырына эйәреп

Бер тигәс тә ни яман?
Бер үләнһеҙ ер яман.
Ике тигәс тә ни яман?
Иҫерек булһаң, шул яман.
Өс тигәс тә ни яман?
Өлгөр булмаһаң, шул яман.
Дүрт тигәс тә ни яман?
Данһыҙ булһаң, шул яман.
Биш тигәс тә ни яман?
Болғаҡ булһаң, шул яман.
Алты тигәс тә ни яман?
Атай һүҙен тыңламай,
Ғонаһ ҡылһаң, шул яман.
Ете тигәс тә ни яман?
Етем баланы мыҫҡыллап,
Көлөп ҡалһаң, шул яман.
Һигеҙ тигәс тә ни яман?
Һимеҙ булһаң, шул яман.
Туғыҙ тигәс тә ни яман?
Тура барған юлыңдан,
Боролоп китһәң, шул яман.
Ун тигәс тә ни яман?
Уңған ҡыҙҙы ялҡау иргә
Кейәүгә бирһәң, шул яман.
Ун бер тигәс тә ни яман?
Ут-һыу кисеп, халҡың өсөн,
Көрәшмәһәң, шул яман.
Ун ике тигәс ни яман?
«Урал батыр» эпосын яттан
Белмәһәң, шул яман.
Ун өс тигәс тә ни яман?
Үҙенең халҡын яратмаған,
Һаҡламаған ир яман.
Ун дүрт тигәс тә ни яман?
Үҙ ереңде һаҡлай алмай,
Дошманға бирһәң, шул яман.
Ун биш тигәс тә ни яман?
Урманда йөрөгән йәнлектәрҙе
Бикләп ҡуйһаң, шул яман.

Яугир егет – ил күрке

Илгә дошман килгәндә,
Ҡурҡып ҡалыу ярамай.
Илең өсөн ҡорал алып,
Һуғыш һин, йән аямай.

Яугир егет – ил даны,
Тыуған еренең йәне.
Дошмандарҙы ҡыйратҡан
Башҡортомдоң ораны.

Яу килгәндә батырға,
Ҡалҡан булған Уралым.
Дошман өсөн уҡтан осло,
Ҡурҡытырлыҡ ҡоралым.

Эй Уралым – төйәгем,
Үҙ халҡымдың өйө һин.
Ҡурай моңон тараҡтан ер.
Һине яратамын мин.

Мин – кадет

Ғайсин Динар буламын,
Данлы Бөрйән башҡорто.
Алдар батыр тоҡомонан
Ишембайҙың кадеты.

Һүҙ бирәмен халҡыма
Милләт рухын һаҡларға,
Рәсәйҙең йөҙөк ҡашы –
Башҡорт илен яҡларға.

Мәңге тере хазина –
Ҡары һүҙе халҡымдың:
Әкиәттәре, легендаһы,
Мәҡәле һәм эпосы –
Хайран итә, арбай мине
Сәсәндәрҙең йор теле.

Һала улар илһам күңелемә,
Зиһенемә – затлы уй – фекер:
Йөрәк ҡағып тыуа шиғырҙарым,
Халҡым рухы булып тулҡынып.
Мөлдөрәмә тулһа күңелкәйҙәр,
Урғылалыр йыры халҡымдың.

Ғелметдинов Динар

Миәкә районының Елдәр урта дөйөм белем биреү мәктәбе уҡыусыһы

Аҡмулла

Мифтахетдин Аҡмулла
Бигерәк аҡыллы булған.
Ғалим, яҙыусы ла,
Төрлө яҡҡа булдырған.

Тыуған йортонан киткән,
Ситтә күп нужа күргән.
Ҡаҙаҡтарҙың балаларын
Аҡыллы, белемле иткән.

Буш ваҡытта шиғырҙарға,
Уйҙарына бирелгән.
Шиғырҙарҙа муллаларҙы
Яманлаған, әрләгән.

Дөрөҫлөктөң яғында
Гел булған ул – Аҡмулла.
Әммә тирә-яғында,
Көнләшеүсе күп булған.

Үҙе ситтә үлһә лә,
Беҙҙең өсөн ул иҫән.
Шиғырҙары беҙгә лә,
Бик тә ҡәҙерле икән.

Аҙнабаева Алһыу
Ейәнсура районы Иҫәнғол ауылы башҡорт гимназия-интернаты уҡыусыһы

Ҡарға һәм һандуғас
(Мәҫәл)

Бейек ағаслы йәмле урманда
Моңға ғашиҡ һандуғас йәшәне.
Тирә-яҡҡа шатлыҡ таратырға,
Моң өҫтәргә ул теләне.
Йәйге көндәрҙә танды ҡаршылап,
Бар донъяға йырын йырланы.
Баҫыуҙарҙы гиҙеп, ауылдарҙа йөрөп,

Һайраны ла ул һайраны.
Ҡыш көндәре йылы яҡҡа осто,
Эҫе көндә ҡояшта уйнаны,
Ямғыр яуһа, саф һауаға кинәнде,
Хатта елгә лә ул ҡыуанды.
Барыһы ла яратты һандуғасты,
Бик күп булды уның дуҫтары,
Тик ҡарға ғына уны иҫәр тине,
Яман көлдө, өҫтән ҡараны.
Ҡара ҡарға йәшәне ҡарҡылдап,
Уйын – көлкөнән бәхет тапманы,
Ҡышын һыуыҡта туңып йөрөһә,
Йәйен эҫенән йонсоно.
Дуҫ-иштәре булманы ҡарғаның,
Булманы яҡын туғаны.
Тик һайыҫҡан ғына ҡайһы саҡта
Килде уға хөсөт һатырға.
Кеше уны дошман тип белде,
Күрмәнеләр унан яҡшылыҡ,
Ә ҡарға, бар йәнлекте хурлап,
Ҡарғаны ла һаман ҡарғаны.

. . .

Шулай йылдар үтте...

Ҡарғаның тормошо моңһоу, күңелһеҙ, һағышлы…
Ә һандуғас һаман да шат йәшәй,
Һаман яңғырай уның йырҙары.
Һайыҫҡан да, ҡарға ла
Бер урманда тыуып-үҫкән,
Икеһе лә башлы, ҡанатлы;
Тик ниңә һуң береһе бәхетен таба,
Ә береһе бәхетен тапманы?
. . .
Барыһы ла, дуҫтар, үҙ ҡулыбыҙҙа,
Үҙебеҙ һайлайбыҙ юлды,
Ҡарғалай мөмкин насарлыҡ ҡылырға,
Һәм күрерһең һин тик насарҙы.
Йәки һайла һин икенсе юлды,
Сәс бәхетте тирә-яҡҡа,
Ваҡыты еткәс, уңышын урып,
Йәшәрһең һин тик шатлыҡта!
Шулай, дуҫтар, был донъяны
Ҡотҡарыр тик яҡшылыҡ,
Яуыз уйлы бәндәләргә
Был тормошта тик хурлыҡ.

Әхмәтшина Әҙилә
Өфө ҡалаһының № 26 һанлы
мәктәбе уҡыусыһы

Өфөм

“Тыуған яҡтың әреме лә татлы”
Таныш һәр бер ағас– ҡыуағы.
Сит ерҙәр ҙә бер-ике көн булһаң
Һағынаһың тыуған ҡаланы.

Яратамын, Өфөм-гүзәл ҡалам,
Йорттар, урамдарың,уттарың.
Күҙҙәр яуын алған матурлығың,
Ғорурлығы һинең халҡыңдың!

Башҡортостан

Башҡортостаным– күҙ нурым,
Һинең менән ғорур мин.
Һиндә тыуған күпме батыр
Тәбиғәтең бик матур.
Күпте күрҙең, күпте кисерҙең,
Бирешмәнең– һәр саҡ ғорур һин.
Тырышамын һинең өсөн мин,
Киләсәгең булһын ҡайғыһыҙ!

Ғимәҙиева Карина
Стәрлетамаҡ районының
Первомайск мәктәбе уҡыусыһы

Илһам көтөп ултыра ти...

Илһам көтөп ултыра ти,
Өҫтәл янында шағир
Ниңә килмәй уға ул һаман,
Бәлки шағир ғәйепле?

Миңә нимә булды тип,
Үҙенә һорау бирә
Яуабын таба алмай
Эҙләнеп тик ултыра

Дүрт тәүлек үтте инде,
Ә ул һаман уйҙарҙа
Хәлһеҙләнгән, бойоҡҡан
Ҡарашы түбән йүнәлгән

Ултыра әҙиб көнө төнө
Йәлләп ҡуям мин уны
Әйткем килә бойоҡма тип,
Илһам килә бит ваҡытһыҙ

Ҡайҙа киткән уның Илһамы,
Бәлки икенсе шағирға?
Башы ҡайнай кеүек,
Уйланыуҙар йыйылғас

Ышаныс булһа үҙендә,
Килер ул бер ваҡыт.
Илһам юҡ тип һин башҡа
Ҡайғырма шағир бушҡа!

Зәйҙуллина Диана

Ҡошсоҡ

Ҡөҙ ҡөнөндә беҙ
Урманга барҙыҡ.
Унда биҡ матур
Ҡошсоҡто ҡүрҙеҡ.

Ҡошсоҡ талпына,
Ҡанатын йәйә.
Бөтәһен ҡүреп,
Белгеһе ҡилә.

Ҡошсоҡто оҙаҡ
Ҡарап торҙоҡ беҙ.
Ҡайтып ҡиткәндә
Һау бул,тинеҡ беҙ.

Тиҙҙән был ҡошсоҡ
Ҙур юлга сыгар.
Тыуган ягын һагынып,
Унда ла йырҙар.

Ғәлин Линар

Ҡыш

Бына ҡыш етте
Ҡарҙар яуалар.
Балалар тауҙа
Сана шыуалар.

Ҡарҙар ҡүп яуһа,
Ергә лә рәхәт.
Тыныс йоҡлар ул,
Әйтеп ҙур рәхмәт.

Ҡышҡы тәбиғәт
Матур, иҫ китҡес
Шул матурлыҡтан
Айырмаһын һис!

Ижбаева Азалия
Нуриман районың Красная
Горка мәктәбе укыусыһы

Тәүге ҡар

Тире-яҡ ап-аҡ булды
Гөрләп яуҙы тәүге ҡар.
Өлкәндәр ҙә, балалар ҙа
Уға бик шатландылар.
Тиҙҙән инде ҡыш етер,
Көндәр ҙә һалҡынайыр.
Яңы йылды ҡаршыларға
Өйрәнербеҙ яңы йыр

Дуҫым

Ҡара ғына сәсле ул
Сибәркәй ҡыҙ – Әҙилә.
«Матурым, аҡыллым», – ти
Әсәһе уны һөйә.
Уңған ҡыҙ ул Әҙилә,
Уҡыуҙа ла бик зирәк.
Яҡшы дуҫ һәм ярҙамсыл,
Ундай ҡыҙҙар бик һирәк.

Ҡарамова Лиана
Нефтекама ҡалаһының 13-сө
мәктәбе уҡыусыһы

Минең олатай

Минең олатай батыр булған,
Бөйөк һуғышта ул ҡатнашҡан.
Йән аямай һуғышҡан
Һәм дошманды еңеп сыҡҡан.

Минең олатай батыр кеше!
Минең дә булғым килә уның ише.
Ул дошманды еңгән батыр
Юҡтыр унан көслө яугир.

Инде етмеш йыл уҙып бара,
Әммә онотолмай бер нимә лә.
Беҙҙең олатайҙар мәңге йөрәктә
Күпме йылдар уҙып китһә лә!

Карамова Лиана
Нефтекама ҡалаһының 13-сө
мәктәбе уҡыусыһы

Тыуған ергә гел ынтылам
Тыуған ерем Яңы Ҡабан
Китһәм дә йыраҡ юлдарға
Йөрәк үҙ далама.

Дуҫтар менән уйнап – көлөп
Бейеп –йырлап үҫкән ауылыма.
Йәйгә китһәм дә ҡунаҡҡа
Көҙгә тарта кире дуҫтарға.

Атай,әсәй ҡырына
Беҙ һөйгән уҡытыусылар янына
Ҡабандың көҙгө алтын урманына
Һап-һары япраҡ йыйырға.

Ҡоштарҙың һуңғы йырын тыңларға
Һау булығыҙ тағы кире ҡайтығыҙ.
Әйтеп ҡалырға

Ауылы өмөт бағышлармын
Үҫкәс тә кире ҡайтырмын.

Ҡоштар моңон тыңлар
Кире ҡайтығыҙ тип ҡалырмын.

Кирәйева Фирүзә
Миәкә районының Елдәр урта
дөйөм белем биреү мәктәбе
уҡыусыһы

Аҡмулла әле лә иҫән!

Йәтим үҫкән, интегеп,
Ул ҡайғылар күп күргән
Йәшәүеңең ҡыйынлығы
Ғүмер усағы һүнгән.

Ләкин, шуға ҡарамаҫтан
Тырышҡан бар көсөнә.
Үҫкәс, балалар уҡытҡан
Көндөҙөн һәм кисен дә.

Үҙе яһаған ултырғыс
Һәм арбаһын атына.
Үҙ атына ултырып
Ҡайтҡан тыуған яғына.

Әле уны, Аҡмулланы,
Бөтөнөһө лә белә.
Дәрестә шиғырын уҡып,
Рәхмәттәрен белдерә!

Миңнуллина Люциә
Благовещен районының
Осиповка мәктәбе уҡыусыһы

Беҙҙең ауыл

Беҙҙең ауыл бигерә матур
Ҙур түгел ул, кес кенә
Унда бик күп кеше йәшәй
Ҡайғы белмәй һис кенә.
Уртаһында уның мәктәп
Беҙҙә бар клуб, почта ла
Магазиндарында тәм-том
Тулып тора кәштәлә

Мәктәбебәҙ шаулап тора
Уҡый унда күп бала
Уңышына балаларҙың
Ата-әсә ҡыуана
Көндә йөрөйбөҙ беҙ клубҡа
Бейеүҙәр өйрәнергә
Йәйен туп тибеп уйнайбыҙ
Килегеҙ һеҙ күрергә.

Ҡыш

Тәбиғәттең тынып ҡалған сағы,
Киткән бит ул, татлы йоҡоға
Уянмай ул әле яҙға саҡлы
Бөтә донъя сихри тын ғына.
Ябалаҡлап ҡарҙар яуа,
Бейей бейей улар осалар
Урмандағы ғорур нараттарҙы,
Зифа ҡайындарҙы ҡосалар.
Ап-аҡ юрған, ҡаплаған ер өҫтөн,
Көҙгөләй ялтырай йылғалар,
Шаулашып,гөрләшеп, ҡыуанып
Тау шыуабыҙ беҙ – балалар!

Уҡытыусым

Минең беренсе уҡытыусым,
Һеҙ һәр саҡ күңелемдә.
Тәүге яҙып укыған хәрефтәр,
Иҫтә әле бөгөн дә.
Хәтирәле көндәр иҫтә һаман
Илһам бирәһегеҙ янымда,
Яҡты, матур миҙгел булып
Йәшәгеҙ һеҙ, һаман да.
Рәхмәт һиңә укытыусым,
Ҙур юлдарға сығарҙың
Белем, аҡыл, кәңәш биреп,
Бәхеттәр һин юраның!

Нуриахметов Мансур

Беҙ иҫләйбеҙ…

Беҙ иҫләйбеҙ, барығыҙҙы –
Һәр-бер яуҙа ятып калғанды,
Анлайбыҙ: яулап алыу еңеүҙе –
Нисек ауыр булғанды.

Беҙ иҫләйбеҙ, барығыҙҙы –
Оло йөрәкле баланы,
«Булышам!» – тип, һәләк булғанды,
Күрәлмәйсә рәхәт донъяны.

Ауыр ваҡыттарҙа бит
Балаһы өсөн әсә йәшәгән,
Көслө, гүзәл заттар
Нимә генә күрмәгән!

Беҙ иҫләйбеҙ, барығыҙҙы -
Олатайҙы, атайҙы,
«Мин дә ҡаршы торам» – тип
Һуғышҡа киткән ағайҙы.

Бик күп йылдар үтте хәҙер
Ошо ауыр мәлдәрҙән.
Беҙ иҫләйбеҙ, барығыҙҙы,
Күрәбеҙ һеҙҙе төштәрҙә…

Һин үҙең *киттең…*

Ҡайҙалыр китеп кенә -
Янымдан ғүмерлеккә юғалдың –
Тәү танышҡан ҡайынды ҡосоп
Яңғыҙын мин тороп ҡалдым…

Киттең… Киттең миннән һин,
Әммә түгел алыҫҡа, бында ғына
Ҡалдырдың йәлләмәйенсә
Ел – ямғыр араһында…

Онотолорһың әле, тигәйнем,
Үс итеп йәшәргә уйланым,
Онотолманың шул, һинһеҙ булмай
Ошоно аңланым тағы иланым.

Янымда һин тораһың икән тип

Дерт итеп төштән уяндым,
Яҡ –я ғыма ҡабат ҡараһамда
Янымдан һине тапманым…

Күпме һаташырға була – тинем,
Онот йөрәк! Етте!
Минем парым түгел ул -
Үҙе бит теләп китте…

Булғаныңа рәхмәтлемен!

Һауаларҙағы ҡоштарҙай һайрар инем,
Булһа әгәр тауышым,
Аҡ болоттарҙай ағыр инем
Еңел булһа ине яҙмышым.

Һине оноторҙай көсөм булһа
Онотор инем, бик теләем,
Һөйөүемде аңлатыр өсөн,
Һиңә ниҙәр генә әйтәйем?

Йырҙар ғына йырламаным,
Бушҡа булды шул һүҙҙәрем,
Һине күргән һайын йылмайам
Йәшәү көсө бирә, ошо күҙҙәрең!

Шатланам, һөйөнәм мин
Барлығыңа ошо донъяла,
Булғаның өсөн генә лә
Рәхмәтлемен мин, Хоҙайға!

Әсәй ҡәҙерлем!

Һәр адым һайын көс бирә,
Әсәй, һинең йылы һүҙҙәрең,
Йәшәрҙәй көс ҡалмағанда,
Ышаныс өстәй, Һинең күҙҙәрең.

«Түҙ балам» – тип, талғын ғына
Башымдан һыйпағанда,
Йөрәктән көс табам мин
Киләсәк ымтылыуға.

Һин йылмайһаң, әгәр
Барыр юлым яҡтыра,
Нур һибеп гел генә,

Әсәй, булсы һин янымда!

Һинең кеүек гүзәл,
Түҙемле булырға тырашам,
Рәхмәт барһы өсөн ҡәҙерлем,
Өҙөлөп һине яратам!!!

Ҡустыма!

Бөгөн һин ҡустым
Баҫаһың аяҡ оло тормошҡа,
Киләсәк уҡыу йылдарың
Үтһен әйҙә, тик уңышта!

Уҡыуы еңел түгел – тип,
Ҡабатлайым һиңә тағы ла,
Мәгәр, шулай ҙа тырышһаң
Аңлап та, еңеп тә була барында!

Һиңә ҡәҙерлем, беҙ ышанабыҙ,
Ҙур өмөттәр бағлайбыҙ,
Беренсе сентябрь байрамы менән
Һине ҡайнар ҡотлайбыҙ!

Халҡым батырҙарына!

Йыраҡ илдәрҙә ятып ҡалды
Халҡым, ерем батырҙары,
Тыныс ғүмер бүләк иткән өсөн
Рәхмәт һеҙгә, халҡым батырҙары!

Күпме ҡандар түгелгән
Ҡурҡыныс һуғышта,
Батырҙарым ятып ҡалған
Күрәлмәйсә тыныс тормош та.

Бүләк иттегеҙ беҙгә
Киләсәккә яҡты тормош!
Шулайҙа, батырҙы ла
Йәлләмәгән шул был һуғыш…

«Рәхмәт һеҙгә!» – тимен
Баш эйеп алдығыҙҙа,
Ныҡлы һаулыҡ, оҙон ғүмер һеҙгә,
Халҡым батырҙары, барығыҙға!

Һағынам һинең, иҫкиткеҫ
Ялтыраған зәңгәр күҙҙәрҙе,
Берҙә булмай йәшәп һинһеҙ
Һағынам һинең һүҙҙәрҙе.

Юғалырға – тиһәң дә юлыңдан
Берҙә онотманым әле мин,
Теләмәһәң дә, иҫемдә минең
Мәңгегә ҡалырһың һин!

Хәсәнова Азалия
Нефтекама ҡалаһының
башҡорт гимназия уҡысыһы

Беренсе ямғыр

Тып-тып итеп тамсылап,
Беренсе ямғыр яуа.
Әллә ниндәй яҡшы хистәр
Тултырып йәнгә бара.
Үҙенсәлекле хистәр
Ул беҙгә алып килде.
Һәр бер кеше ямғыр бөткәс:
– Мин бәхетлемен! – тине.
Яҡты ҡояш апай сыҡты,
Сәсте йылы нурҙарын.
Яҡшы бер хәтирә ҡалды,
Үтеп киткәс был ямғыр.

Тормош

Тормош ул – бер тамсы,
Тиҙ генә тама торған.
Кешенең ғүмерендә
Бер тапҡыр була торған.
Юҡҡа ғына әйтмәйҙәр бит:
“Гел булмай ул, бер генә”.
Нисек кенә әйтмәһәң дә,
Аңламай бит кешеләр.
Әйтәһем килә һеҙгә
Бына шундай бер кәңәш:
Тормошто һеҙ һаҡлағыҙ!
Тормошто һеҙ боҙмағыҙ!
Булыр әле был һүҙҙәр
Киләсәктә бик кәрәк.
Һеҙҙең тормошоғоҙҙа,

Яҡты, матур бер терәк

Шәрәфетдинова Миләүшә
Бөрйән районының Аскар
мәктәбе уҡыусыһы

Баҡса

Бик күп тәмле витамин
Үҫә беҙҙең баҡсала,
Ин дә аша туйғансы,
Кәрәк түгел аҡса ла.
Шалҡан, кишер, помидор,
Еләк, сейә, ҡарағат —
Гөрләп үҫә бөтәһе
Яҡшы итеп ҡарағас.

Мин бәхетле

Ҡолас йәйгән тыуған төйәк,
Урау-урау юлдар аша
Үрләһәм дә үрҙәреңә-
Мин бәхетле.
Ғәзиз ерем һиндә
Әсе тирем түгә-түгә
Бураҙналар ярһам әгәр-
Мин бәхетле.
«Йәшәгәс һин янып,дөрләп йәшә.»
Йәшәгәс һин янып,дөрләп йәшә
Кешеләргә нурҙар таратып.
Был донъяла яҡты эҙең ҡалһын
Иҫләһендәр һине яратып.
Тырышып уҡыу,күпте белеү
Бөгөнгө көн талабы
Бушҡа үтмәһен ғүмерең
Ғәмһеҙ булыу яраймы?
Ата-әсәң өмөтөн аҡламаһаң
Тап төшөрһәң керһеҙ күңелеңә
Ни мәғәнә «йәшәйем тип»
Оран һалһаң якты донъяға
Кәрәк бул һин илеңә,
Кәрәк бул һин халкыңа,
Ауыр саҡта ҡулыңды һуҙ
Янда торған дуҫыңа.

Баҙалова Дилә
Белорет районының Шығай
мәктәбе укыусыһы

Һуғыш ...

Һуғыш бара бөгөн
Украина ерендә.
Алып килә кешелеккә
Оло ҡайғы һәр көн дә.
Ауыл, ҡала балалары
Илайҙар һис тынмайса.
Ә һуғыш йота кешене
Йәшен-ҡартын айырмайса.
Ниңә кәрәк булды икән
Был ҡан-ҡойош, яуызлыҡ?
Туҡта, әҙәм, аҡылыңа кил!
Килһен ергә тыныслыҡ!

Яҙ килде ергә

Мин ҡараным күккә.
Ҡояш йылмая беҙгә
Күңелле, иркәм, йөрәктә.
Хистәр тулҡыны уянған.
Барлыҡ күңелемдә.
Йәшәү рәхәт икән
Донъя уянған мәлдә.
Тыуған ерем гүзәл минең
Һин булғанға янда, йәнкәйем.
Яҙғы көндә йәм өҫтәйһең,
Берҙән-берем, бәғеркәйем!

Бондарь Милена
Белорет районының Шығай
мәктәбе укыусыһы

Весна

Долгожданная весна
Наступила вдруг она.
С юга птицы прилетают
И на речки льдины тают.
Всё кругом запахло свежом,

Дует теплый ветерок.
На горе блестая снегом
Тополь стоит одинок.
Солнце ярко освещает
Всё кругом даря тепло.
Сердце биться начинает
И течет по жилам кровь...

Мамочка

Мамочка моя родная
Дорогая и святая,
Всей душой люблю тебя
Говорю я не шутя.
Ты ночами не спала,
Всё ждала уснули я,
Тихо песенку мне пела
До утра со мной сидела.
А когда болела я,
Мама, мамочка моя,
Не куда ни уходила,
Мне чаи она варила...
Я хочу сказать «Спасибо!»
Мамочка тебе за всё.
Ты всегда была красива
Я люблю тебя, ты всё!!!

Мои мечты

О Боже, всемогущий ты
Услышь слова мои, мечты
Мне очень грустно быть одной
Ведь рядом никого со мной.
Я с детства стала сиротой
И всё не знала где покой
Найти хотела я родных
В могилах их нашла одних.
Мне не хватало маменьку мою
Я думала о ней всю жизнь свою
И папеньку ночами вспомнила
Какой он был я ведь не знала.
В моих мечтах творились чудеса
Вишнёвый сад и речка у крыльца
А на столе лежат блины
И мама смотрит у плиты.
Мой папенька усталым видом

Идёт домой не торопясь
А я с весёлым шумом криком
Встречаю у двери крутясь.
Стол с мамой мы давно накрыли
На всё вокруг глаза закрыли
Мы бурно все чаи гоняли
И о другом не вспоминали.
Там во дворе ночи бывали
Темны и очень нас пугали
Но я была спокойна в те минуты
Ведь рядом мама каждые секунды.
Вдруг тут меня и осенила
Что сильно замечталась я
Я эти сны тоской убила
И нет здесь счастья для меня.
Я не нашла здесь никого своих
Здесь места нет и для меня
И тут летают души лишь моих
Живи ведь этот мир лишь для тебя
Как жалко но моим мечтам не сбыться
Им всё ровно придется раствориться
И мне бы надо успокоиться одной
Ведь никогда не будет никого со мной.

Полюбила тебя

Когда то, дома сидя , я мечтала,
Мечтала одна, с тоскою в душе.
Забитая в угол я молча кричала,
И с каждым днём становилось всё хуже.
Я думала, что никто не поможет
Всё, умерла! И нет уж меня.
Ночная тьма, меня вот-вот задушит...
Но вдруг, однажды, повстречала тебя.
Понравился ты, полюбила я сильно,
Теперь я мечтаю только о нас.
Но бури снежные, покрывая обильно,
Написали поэтому давно уж о нас.
А нет, всё не так уж и плохо
Обратил ты внимание на меня.
И стал называть своею «крохой»,
Я уже не могла просто жить без тебя!

Голубь

У окон моих больничных,

Голуби всегда сидят.
Много у них пород различных,
Только кормушки здесь не весят.
Если б умела рисовать я,
Как художники знатные.
То на чертила бы этого голубя,
И облака те прекрасные.
Так что приходится просто
Молча, смотреть и сидеть.
Да и уже, всё как то взросло,
Остаётся только реветь.
Можно, конечно, телефон от зарядки,
Отключить, взять, подождать.
Когда появятся голуби – самки
Сфотографировать или же семечки дать.
Да, успела, вот так радость,
Голубь то смотрел сюда.
Семечки не стал, как странно
Жалко был один, да, да.

Йәйге кис

Йәйге кис. Төштө ҡаранғы.
Йондоҙҙар балҡыша, миңә юл яҡты.
Бер үҙем ултырам ҡапҡа алдында
Тулған ай йылмая миңә күк йөҙөндә.
Тып-тын ауыл. Ҡоштар йоҡлай.
Ҡасан таң ата инде?
Мин нимәлер таба алмай
Тешләп тартам еңемде.
Нисек белдерергә был хисте?
Нисек уны аңлатырға?
Ғүмереңдә күрмәй йәйге кисте,
Ашыҡма хин мәхрүм ҡалырға.

Михиеенко Дмитрий
Ишембай ҡалаһының кадет
корпусы уҡыусыһы

День победы
(к 70-летию Великой Победы)

День победы – это главный день.
Этот день когда врага сразили.
И фашистов грозное гнездо
Воины России разорили.

Дорогой ценой далась Победа
Сотни тысяч полегло солдат.
По России гордо монументы
В память о героях всех стоят.
А те которые вернулись,
С тяжелой грустью говорят о ней...
Войне что обернулась,
Слезами для детей и матерей.
Помним мы и поклоняемся Вам!
Как жестоки были времена.
Не забудем подвиг никогда!
В сердце нашем Ваши имена!

ДЕДУШКА

Вот на свете есть мужик военный
И характер просто отменный
Сильный он, непобедимый
Очень добрый и правдивый
Это конечно же мой Дед
Без него мне нет побед!

Сәлихов Рөстәм
Мәсетле районының
Х.Я.Фәтҡуллин исемендәге
Дыуан-Мәсетле муниципаль
төп дөйөм белем биреү мәктәбе
уҡыусыһы

Еңеү яҙы

Тағы ла яҙ.
Йоҡоһонан уяна ер.
Битләүҙәрҙән һуңғы ҡарҙар
Илай-илай ирей.
Ҡар артынса баш ҡалҡытыр
Йәшел ҡыяҡтар.
Сут-сут йырлап һәр төрлө ҡош
Еремде маҡтар.
Оҡшамаҡан быйылғы яҙ
Башҡаларына.
Етмешенсе Еңеү яҙы
Баш ҡаға бына.
Беҙҙең быуын һуғыш утын
Шөкөр, күрмәне.
Һалдат үлде иле өсөн

Ерен бирмәне.
Булмаһын ерҙә һуғыштар,
Яумаһын уттар.
Һуғыш көҫәп ярылмаһын
Снаряд һәм туптар.
Булмаһын ерҙә һуғыштар,
Түгелмәһен ҡан.
Балаларҙы ҡурсалайыҡ
Дәһшәтле уттан.
Тыныслыҡ булһын һәр ерҙә,
Планетабыҙҙа.
Байрам итәйек Еңеүҙе
Тыныс табында.
Тағы ла яҙ. Еңеү яҙы.
Тыуған еремдә.
Шатлыҡ йыры урғып сыға
Беҙҙең күңелдә.

Хәйруллина Алия
М.Боранғолов исемендәге
Раевка башҡорт лицейы
уҡыусыһы

Бөйөк шағирға
(Рәми Ғариповҡа бағышлана)

Ыжғыр ҡыштың бер көнөндә,
Колхозсының өйөндә
Донъяға килгән бер йән,
Эскән һыуы – Йүрүҙән.
Ата-әсә, өләсәйҙәр
Һайлағандар исемдәр.
Оҙаҡ кәңәшләшкәндән һуң:
«Рәми!» – тиеп әйткәндәр.
Арҡауылын һөйөп үҫкән
Тәбиғәт ҡосағында.
Елдең дә еҫен тойған ул
Илһамланған сағында.
Ете синыф тамамлағас,
Ул Өфөгә юл тотҡан.
Рәсәй «йөрәгенә» барғас,
Юғары белем алған.
Теле ярҙам иткәнме,
Иле ярҙам иткәнме...
Рәми яҙған шиғырҙарын-
Күңелдәге уйҙарын.

Иленә ауыр саҡтарҙа
Йөрәгенә ҡан һауған.
Һынмаған тик унын рухы
Илен һәр саҡ данлаған.
Телде һөйөргә өйрәтә
Унын һәр бер шиғыры.
Ил маһирлығын күрһәтә
Әҫәрҙәге яугиры.
Ун һигеҙ йәштәге егет
Журналға шиғыр бирә.
Мен туғыҙ йөҙ иллелә
«Ленин»ы донъя күрә.
Ябай кеше тураһында
Бер ваҡыт онотмаған.
Колхозда ла эшләгән ул,
Ялҡау кеше булмаған.
Күпме ҡаҙаныштары
Юҡҡа тороп ҡалмаған.
«Башҡорт халыҡ шағиры»
Исемен ул яулаған!

Берҙәмлектә – көс

Тыуған ерем, тыуған Башҡортостан
Һине мин таныйым йыраҡтан.
Сәләмләйем һине йыр йырлап,
Һиңә генә уны бағышлап.
Нисә милләтте үҙеңдең,
Балаларым ти(е)п атаның,
Хәҙер инде мул ерҙәрең –
Бөтәбеҙҙең бөйөк Ватаны.
Аллы-гөллө сәскәләргә
Күмелгән яландарың.
Шифа биреп күңелдәргә
Сылтырай йылғаларың.
Күңелдәрем талпыналар –
Сит ерҙән ҡайтҡан саҡта.
Икһеҙ – сикһеҙ далаларҙан,
Йөрәк ашҡынып ҡайта.
Дуҫлыҡ, берҙәмлек – ҙур көс бит,
Онотмайыҡ, туғандар!
Ата – баба васыятын
Башҡарайыҡ, уландар!

Акмуллаға эйәреп

Аҡмуллаға эйәреп,
уның һүҙенә,
«Башҡорттрым, уҡыу кәрәк!» –
Ти, ул һәр кемгә.
Шул һүҙҙәрҙе иҫегеҙҙә
Гел тотор кәрәк,
Шул һүҙҙәргә ышанып,
Таянып йәшәр кәрәк.
Һыуыҡ, ыжғыр бурандарҙа
Балалар йыйып,
Береһе ҡалмай урамдарҙа,
Тирмәгә һыйып,
Аҡмулла башлаған һүҙ,
Данлы, аҡыллы ҡарһүҙ.
Аҡмулланың һүҙҙәре –
Хас фәрештә көйҙәре:
Уйлап йәшәй белеү беҙгә
Һәр ваҡыт кәрәк,
Аҡыллыҡҡа һәм сафлыҡҡа
Ынтылһын йөрәк.
Наҙанлыҡтың ҡоло булыу
Берҙә кәрәкмәҫ,
Уҡымышлы бер ваҡыт та
Яман һүҙ әйтмәҫ.
Аҡмулланы уратып
Алған ҡайғылар.
Шул рәттән күргәндер
Ул үлгән ярлылар,
Ғәләм наҙанлығын күреп,
Янған йөрәге,
Сикәһендә артҡан уның
Сал бөртөктәре.
“Наҙанһың һин, халҡым!” – тиеп,
Ташлап ҡасмаған.
Иленә һәм халҡына
Ул тоғро ҡалған.
Бөйөк ерҙә тыуып үҫкән
Беҙҙең бабабыҙ.
Халыҡ менән күргән хәсрәт
Беҙҙең атабыҙ.

Өй

Өй – яҡты, серле донъя,
Ул бигерәк киң дарья,
Өйҙә мин әйттем: «Әсәй!»,

Һәм шунда баҫтым тәпәй.
Әйтте миңә өләсәй:
«Өйөңдө ташлап, балам,
Һис китә күрмә ҡырға.
Төшөр башыңа бәлә,
Ҡарға кеүек сөм-ҡара.
Ә һин йәшә тәм белеп,
Өйөңдөң ҡәҙерен белеп.»

Атайыма

Сәләмәт бул, атай, гел шат йәшә,
Минең өсөн оло бер теләк.
Оҙаҡ йәшә, гел шундай шәп бул,
Һин бит, атай, миңә бик кәрәк!
Һинең өсөн атһын сәсәкә-гөлдәр,
Тыныс булһын көндәр һәм төндәр.
Йырлы булһын бөтә ғүмереңә,
Ташламаһын һине киң күңелең!

Солтанов Денис
Р. Ғарипов исемендәге 1-се
һанлы гимназия-интернаты
уҡыусыһы

Мостай ағай – үлемһеҙ шәхес

Күҙҙәр етте, ҡоштар ҙа хушлашты,
Һуҙу-һуҙа моңло көйҙәрен.
Мостай ағай янып ижад итте,
Илһамланып көнөн, төндәрен.
Кемдең генә күңелен яуламаған,
Кемде генә уйландырмаған?
Уның әҫәрҙәре һәр милләттең
Йөрәк түренән урын алған!
Оло инәй кәңәш биргәндәй,
Ә Үлмәҫбай шаярып көлгәндәй,
Аҡйондоҙ, Мәрәһим етәкләшеп,
Мөхәббәт тауына менгәндәй...
Ҡоштар китте, осҡан кеше кеүек
Китһәң дә һин беҙҙе ҡалдырып.
Прометейҙың утылай ижадың
Күпме йөрәктәргә нур һалды.
Ошо изге нур рухында
Тәрбиәләнер балалар тағы.

Мостай ағай – ул үлемһеҙ шәхес,
Мәңге йәшәр унның ижады.

Күҙ йыры

Бала саҡтан таныш
Мостай әҫәрҙәре.
«Өс таған», «Үлмәҫбай»,
«Беҙҙең өйҙөң йәме».
Уҡыйбыҙ, үҫәбеҙ,
Тормошто уйлайбыҙ.
Юлдарға сыҡҡанда,
Йырҙарын йырлайбыҙ.
Бәхетлелер илем
Мостайы булғанға.
Халҡының яҙмышы –
Аҙашмаҫ юлдарҙа.
Осорған ҡоштары
Иңләй илем күген.
Һаҡлап осор улар
Туған халҡым күген.
Милләтем йондоҙо –
Бөйөк шағир Мостай!
Ишетәһегеҙме?
Алтын күҙ дан йырлай!

ЖУРНАЛИСТИКА. РЕПОРТАЖДАР.

Азаматов Байрас
Сибай гимназия-интернаты укыусыһы
(проект етәксеһе
Ә.Р. Алдырханова)

ҠАРА ЭТТЕҢ БӘЛӘҺЕ – АҠ ЭТКӘ

Дәрестәр бөткәс, өйгә ҡайтырға ашыҡҡан Әминә Рәхмәт ҡыҙын директорға саҡырҙылар. Директор бүлмәһендә XI синыфтан ике уҡыусы менән етәкселәре ултыра ине.

– Әминә Рәхмәт ҡыҙы, ғәфү итегеҙ, һеҙҙе борсорға тура килде. Ун беренселәрҙә бөгөн дәресегеҙ нисек үтте? – тип сәйер һорау менән мөрәжәғәт итте мәктәп директоры Уҡытыусы яурын һелкеп:

– Нисек тип ни, ҡәҙимгесә… Хәйер, янығыҙҙа уҡыусыларым, дәрес хаҡында улар ҙа һөйләй ала, – тине арыған йөҙөн йәшерер өсөн.

Директор берсә уҡытыусыға, берсә уҡыусылар менән синыф етәксеһенә алмаш-тилмәш ҡарап алды ла:

– Ҡыҙғаныска ҡаршы, улар һөйләгәйне лә… – тип туҡтап, ауыр көрһөндө лә һүҙен дауам итте, – шуның буйынса саҡырҙыҡ та инде. Һеҙ – тәжрибәле, талапсан, заманса ҡарашлы уҡытыусы, һәр дәресегеҙҙең бай йөкмәткеле, ҡыҙыҡлы үтеүен беләбеҙ. Тик бөгөн уҡыусыларығыҙ ҡәнәғәтһеҙлек белдерә бит әле. Директор синыф етәксеһенә, «хәҙер һин дауам ит», тигәндәй серле ҡараш ташлауға, тегеһе, шуны ғына көткәндәй, бер тында теҙеп һалды:

– Әминә Рәхмәт ҡыҙы, бөгөн нишләптер минең уҡыусыларымды дәрес буйы эткә тиңләгәнһегеҙ. Ун беренселәр өсөн был ғәрлек бит! Уҡытыусы йәшен тиҙлеге менән дәрестең һәр этабын күҙ алдынан үткәрҙе.

– Рауил Бикбаевтың «Халҡыма хат» тигән поэмаһынан өҙөктө ярты синыф ятламағанһығыҙ, тәғәйен баһаларҙы ҡуйырға журналды Фәрит алып кил әле.

Тегеһе теләр-теләмәҫ кенә сирылып, күршеһенә төрттө, уныһы ҡаршылашып маташты.

– Эт – эткә, эт – ҡойроҡҡа, тигәндәй, бер-берегеҙгә сәғәт уғын бороп ултырыу килешә торған эш түгел. Фәрит, староста булараҡ, тиҙ генә һин барып алып киләһең инде. Имтиханда был шиғыр бар. Шуға күрә ятлағандарға – яҡшы, ятламағандарға насар билдәләре ҡуйырға тура килер. Һуңғы осор ялҡаулана башланығыҙ, – тип Әминә Рәхмәт ҡыҙы уҡыусыларҙы ҡаты ғына шелтәләп алды.

Урынынан ҡуҙғалған Фәриткә янында ултырған Хәлил:

– Тапманым, тип алда ла ҡуй, йәме – тип бышылдауын ишетеп, йәнә тоҡанды ла китте.

– Хәлил, имтиханда ун дүрт шиғыр, шуның берећен дә ятламаның. Етмәһә, дуҫыңды боҙоҡлоҡҡа ҡотортаһың. Йыл буйы концерттан концертҡа, конкурстан конкурсҡа йөрөп, мәктәпкә призлы урын алып ҡайтаһың, тип гел генә башыңдан һыйпап тороп булмай бит. Тормошта артист булып йәшәү өсөн дә белем, аҡыл кәрәк. «Эт йүгереген төлкө һөймәҫ», тип әйткән боронғолар. Мин генә түгел, башҡа уҡытыусылар ҙа дәрескә әҙерләнмәүеңә зарлана. Үҙең ниндәй талантлыһың, уҡыуҙа ла өлгөрөргә кәрәк. Улым, һиңә әйтәм, киленем, һин тыңла, тигәндәй, барығыҙға ла ҡағыла был. Ғайса Хөсәйеновтың «Ваҡыт» исемле парсаһында: «Ваҡытҡа үҙең хужа булмаһаң, ваҡыт һиңә хужа булыр», тигән аҡыллы һүҙҙәрен онотмағыҙ…

Мәктәпте тамамлауға ла, имтихандар тапшырыуға ла бик аҙ ваҡыт ҡалды. Эт яманы буранда ҡотора, тигәндәй, имтихан бурандары яҡынлаша, ҡоторорға ярамай. Йәгеҙ, теманан ситләшеп киттек, дәресте дауам итәбеҙ. Үткәнендә беҙ Рауил Бикбаевтың «Һыуһаным, һыуҙар бирегеҙ!» поэмаһын уҡыныҡ, ә хәҙер йөкмәткеһе буйынса ҡыҫҡаса анализ яҙабыҙ һәм дәрес аҙағында тапшырабыҙ. Тағы иҫегеҙгә төшөрәм: был әҫәр ҙә имтиханда бар. Белемлеләр «һә» тигәнсә эшкә тотондо, ә «соҡор елкәләр», алан-йолан ҡаранып, кемдәндер күсереү сараһын эҙләне. Хәлил Гөлгөнәнең ҡолағына ниҙер шыбырланы һәм ҡыҙҙың шәп-шәп кенә яҙып тегегә шылдырыуын күҙәткән уҡытыусы түҙмәне:

– Эт яллаған – кисеү кисмәҫ. Хәлил белемең юҡ икән, кеше белеме һиңә кисеү аша сығырға ғына етә… Гөлгөнә һиңә күсертеп ярҙам итмәй, ә ярҙан этә. Ул күккә күтәрелер, ә һин ярҙан наҙанлыҡ төпкөлөнә батырға әҙерһеңме? – тип уның арҡаһынан тупылдатып һөйөп китте. Ҡаланан йөрөп уҡыған Таһир ике-өс һөйләм яҙған эшен һондо:

– Апай, зинһар өсөн, «икеле» ҡуймағыҙ инде. Теге ней… атайым «икеле»не күрһә, скутер алып бирмәйәсәк…

– Белмәгәнгә ялған билдә ҡуя алмайым, эткә һары май килешмәй, шуны ишеткәнең бармы? Хоҙай Тәғәлә ғәҙел юлдан барырға, хәләл ризыҡ ейергә, хәрәмдән йыраҡ булырға ҡуша, етмәһә, имтиханда мин генә түгел, өсәү ултырабыҙ. Ул сағында ни эшләрһең? Бер сая ҡыҙ:

– Апай, ниңә имтихан да имтихан тип ҡурҡытаһығыҙ, башҡалар биргәнде беҙ ҙә бирербеҙ әле. Бүтәндәр Алланың ҡашҡа тәкәһе түгелдер бит.

– Беренсенән, ул ниндәй тупаҫлыҡ, ә? Икенсенән, ҡурҡытырға йыйынмайым. Барыбер яуаплыраҡ ҡарарға кәрәк. Ҡайһы берәүҙәр бөтөнләй әҙерләнмәй, шуға күрә «эт артында – ҡойроҡ, түрә артында – бойороҡ», тигәндәй, мин бөгөн уҡытыусы-түрә ролендә барығыҙға ла имтиханға ныҡлап әҙерләнергә бойорам.

– Бына бит кем уҡыған, шуларҙың күҙ асып йомғансы анализдары ла әҙер.

…Дәрестең һәр детален күҙҙән ысҡындырмай иҫкә төшөргәндән һуң, Әминә Рәхмәт ҡыҙы үҙе лә һиҙмәҫтән йылмайып ҡуйҙы.

– Балаларға тәрбиә булһын тип, дәрес һайын халҡыбыҙҙың аҫыл өлгөләре – мәҡәл-әйтемдәрҙе ҡулланам. Мәҡәлле һүҙ – аҡыллы һүҙ, тиҙәр. Бөгөн эт тураһындағы мәҡәлдәр тура килгән, күрәһең, – тине үҙен бер ҙә ғәйепһеҙ тойоп.

– Ғәзинур Ғәлимович, ысын, беҙҙең апай дәрес һайын бик мәғәнәле мәҡәлдәр ҡуллана, – тип һүҙгә ҡушылды өндәшмәй генә ултырған Вәсилә. – Ысын, шулай. Бик шәп фекерҙәр, мәҡәлдәр, хатта ҡайһы берҙәрен мин көндәлегемә лә теркәп барам. Ышанмаһағыҙ, бына ҡарағыҙ. Вәсилә йәһәт кенә сумкаһынан бер дәфтәр килтереп сығарҙы ла асылған биттән ашығып уҡый башланы:

– Һөйләгән – аҡыл сәсә, тыңлаған – аҡыл йыя. Директор ике ҡулын өҫтәлгә шапылдатып һалды ла һыны ҡатып көлдө:

– Их, һеҙ, артистар! Бушты бушҡа ауҙарғансы, аҡыл йыйығыҙ! Синыф етәксеһе ауыҙын турһайтып урынынан һикереп торҙо:

– Ну, Ғәзинур Ғәлимович, улай ғәҙел түгел! Тимәк, минең уҡыусыларым эт була инде, шулаймы?

– Эйе лә. Беҙ эт балаларымы әллә? – тип Зилә Әминә Рәхмәт ҡыҙына тишерҙәй итеп ҡараны ла, яҡлау эҙләгәндәй, етәксеһе янына һырынды. Әминә Рәхмәт ҡыҙына. Шәп уҡытыусының һәйбәт һөҙөмтәләренә ул ғына түгел, башҡалар ҙа көнләшеүе, аяҡ салырға тырышып, төрлө сәбәп эҙләүҙәрен һәм бөгөн дә синыф етәксеһенең күптән теш ҡайрап йөрөүен директор белә. Үҙе лә башҡорт теле уҡытыусыһы булараҡ:

– Эт айға ҡарап өргәндән айҙың нуры китмәҫ, тигәндәй, етер һеҙгә сүптән сүмәлә яһап йөрөргә! Һеҙ бит уҡытыусы, уҡыусыларға ниндәй үрнәк күрһәтәһегеҙ? Барығыҙ, эшегеҙ менән булығыҙ! – тине директор ҡаты ғына.

– Их, һин, Зилә, болғаҡ! Синыфты оятҡа ҡалдырып йөрөйһөң, былдай этлегеңде белгән булһам, инмәҫ инем. Әминә Рәхмәтовна, беҙҙе, зинһар, ғәфү итегеҙ, һеҙҙең бер ғәйебегеҙ ҙә юҡ. Бына бит, ҡара эттең бәләһе – аҡ эткә…

Вәсилә кинәт иренен тешләне. Ә директор йәнә рәхәтләнеп көлдө, уның былдай ихлас итеп көлгәнен күргәндәре юҡ ине.

– Йә, ярай, кабинетты бушатығыҙ, юҡһа тағы әллә күпме эткә бәйле мәҡәлдәрҙе иҫкә төшөрөрбөҙ, барығыҙ! Зилә, туҡмалған эттәй, уҡытыусынан алда лап-лоп баҫып, тайыу яғын ҡараны. Әминә Рәхмәт ҡыҙы директор бүлмәһенән сығып барғанда өләсәһенең әйтемен иҫенә төшөрҙө:

– «Эт этлеген итер, итәк-еңеңде йыртыр», тукта, ә ниңә этте яратмаҫҡа, ул бит хужаһына тоғро йән эйәһе. Киләһе дәрескә ошо темаға инша яҙҙырырға кәрәк, былай булғас», – тигән уй менән тағы ла эткә бәйле мәҡәл-әйтемдәрҙе иҫенә төшөрә-төшөрә иншаға тема һайланы. «Илгә бирһәң ашыңды, ил ҡәҙерләр башыңды, эткә бирһәң ашыңды, эттәр һөйрәр башыңды». Ҡыҙыҡ, былар – мин тапҡан мәҡәлдәр, ә уҡыусылар ниндәйҙәрен табыр? Ул дәрес бөгөнгөһөнә ҡарағанда ла ҡыҙығыраҡ булыр, ахырыһы…

(*Ә.Р. Алдырханованың* «Ҡара эттең бәләһе – аҡ эткә» *хикәйәһе буйынса киносценарий*).

Хоҙайғолов Азат,
Республика башҡорт лицей-интернаты уҡыусыһы
(проект етәксеһе
Т.М. Исламова)

УЯН ХАЛҠЫМ, ҠУҘҒАЛ, МИЛЛӘТЕМ!

Мин – үҙгәртеп ҡоролған замананан һуң тыуған XXI быуат балаһы. Тарих менән ҡыҙыҡһыныу, илһөйәрлек, милли рух кеүек төшөнсәләр миңә ата-бабаларымдан күскән. Шуға күрә мин үҙ халҡымдың тарихында булған хәл-ваҡиғаларҙан ситтә ҡалырға тейеш түгелмен.

Бөгөнгө көндә мине иң ныҡ уйландырғаны – ул тел проблемаһы. Мәктәптәрҙә туған тел дәрестәрен ҡыҫҡартыу, бәләкәй ауылдарҙа белем усаҡтарын ябыу күренештәре йөрәкте әрнетә. Ошо проблемалар тураһында Республика башҡорт лицей-интернаты уҡыусылары һәм уҡытыусылырының фекерҙәрен һорап үтәйек.

Башҡорт теле һәм әҙәбиәтенән Республика олимпиадаһы призеры – Усманов Нургиз.

– Нургиз, башҡортлоҡто сит илдәрҙә танытып йөрөүсе, халҡыбыҙҙың киләсәген ҡайғыртыусы шәхестәребеҙҙән кемдәрҙе беләһең?

– Мәҫәлән, милләтебеҙҙе матур эштәре менән күтәрәүсе Эльбрус Ниғмәтуллин, Динис Шәфиҡов, игеҙәктәр Хәбир һәм Сабир Сөләймәновтарҙы белмәгән кеше һирәктер. Улар – билдәле спортсылар. Рингка милли башҡорт кейемендә сығып, бөтәһен дә хайран ҡалдыралар. Шундай шәхестәр өлгөһөндә беҙҙең быуын тәрбиә алһа, башҡорт булыуынан оялыусылар һаны күпкә әҙәйер, милләттәштәребеҙ араһында телде өйрәнергә теләмәүселәр һаны ҡырҡа кәмер ине, тип уйлайым.

Беҙҙең лицейҙа Мифтахетдин Аҡмулла исемендәге Башҡорт дәүләт педагогия университетының студенттары башҡорт теле һәм әҙәбиәте буйынса практика үтәләр, тәжрибә туплайҙар. Шул уҡ һорауҙар менән уларға мөрәжәғәт иттем.

– Беҙҙең лицейҙа һеҙ практика үтәһегеҙ. Уҡыусылар башҡорт теле менән ҡыҙыҡһыналармы?

– Эйе, ҡыҙыҡһыналар. Лицейҙа мин 2-се йыл практика үтәм һәм бында эшләүе миңә бик оҡшай. Балалар башҡорт теле һәм әҙәбиәте дәрестәренә ихлас күңелдән, әүҙем йөрөйҙәр. Урыҫ телле уҡыусылар араһында ла башҡортса матур итеп һөйләшеүселәр бар. Беҙ уларға өҫтәлмә дәрестәр ҙә алып барабыҙ.

– Уҡыусыларҙа башҡорт теленә һөйөү уятыу өсөн, уларға тәнәфестәрҙә башҡорт йырҙарын тыңлатабыҙ һәм башҡортса фильмдар ҡарайбыҙ. Шулай уҡ дәрестәрҙе ҡыҙыҡлы һәм фәһемле итеп үткәрергә тырышабыҙ.

Ҡыҙғаныҫҡа ҡаршы, туған телгә ҡарата битарафтар һаны көндән-көн арта бара.

Был турала уҡыусылар нимә уйлай икән? 9-сы синыф уҡыусыһы Нәҙерғолов Сыңғыҙҙан һорап китәйек.

– Сыңғыҙ, туған телгә битарафлыҡ ҡайҙан килә, тип уйлайһың?

– Телгә битарафлыҡ дәүләт яҡлауы аҙ булыуынан киләлер. Сөнки башҡорт мәктәптәре ябыла, дәрестәр һаны кәмей. Әгәр ҙә башҡорт телен “модалы” итеп ҡуйһаҡ, битарафлыҡ кәмер, тип уйлайым.

Беҙҙең лицейҙа төрлө төбәктәрҙән килгән уҡыусылар бар. Шуларҙың береһе – 7-се синыф уҡыусыһы Улиәхмәтов Нурислам. Ул Ҡаҙағстанда йәшәгәндә уҡырға йөрөгән мәктәбе тураһында һөйләп китә.

– Мин, Улиәхмәтов Нурислам, Ҡаҙағстан Республикаһының Алма-ата ҡалаһында 10 йылға тиклем йәшәнем. Унда уҡығанда, һәр иртә уң ҡулыбыҙҙы йөрәк тәңгәленә ҡуйып, Ҡаҙағстандың гимнын йырлай торғайныҡ. Шулай уҡ, китапханаға барып, ҡаҙаҡ яҙыусыларының китаптарын ала торғайныҡ. Хатта рус әҙәбиәте дәрестәрендә лә ҡаҙаҡ шағирҙарының, яҙыусыларының рус теленә тәржемә ителгән әҫәрҙәрен уҡый торғайныҡ. Класс сәғәттәрендә ҡаҙаҡ телендә кинофильмдар ҡарап, улар буйынса фекер алыштыҡ. Етәкселәр ҙә, уҡытыусылар ҙа мәктәптә ҡаҙаҡ телендә генә һөйләшегеҙ, тип әйтә торғайнылар.

Башҡортостанға килгәс, мин бик аптыраным! Һәр бер кеше үҙ тыуған еренең патриоты булырға тейеш, ә бөтә башланғыстар тыуған телеңде белеүҙән, хөрмәт итеүҙән килә, тип уйлайым. Башҡорт телен дә, ҡаҙаҡ телен дә һәм башҡа телдәрҙе лә белергә кәрәк, сөнки ни тиклем күберәк телдәр беләһең, шул тиклем һинең үҫешең дә яҡшы буласаҡ.

(Нурислам һөйләүендә Рәми Ғариповтың “Туған тел” шиғыры).

Туған тел

Мин халҡымдың сәскә күңеленән
Бал ҡортондай ынйы йыямын,
Йыямын да – йәнле ынйыларҙан,
Хуш еҫле бер кәрәҙ ҡоямын.
Шуға ла мин беләм тел ҡәҙерен:
Бер телдән дә телем кәм түгел –
Көслө лә ул, бай ҙа, яғымлы ла,
Кәм күрер тик уны кәм күңел!..
Халҡым теле – миңә хаҡлыҡ теле,
Унан башҡа минең илем юҡ;
Илен һөймәҫ кенә телен һөймәҫ,
Иле юҡтың ғына теле юҡ!
Әсәм теле миңә – сәсән теле,
Унан башҡа минең халҡым юҡ,
Йөрәгендә халҡы булмағандың
Кеше булырға ла хаҡы юҡ!

Илһөйәрлек, телһөйәрлек төшөнселәре һәр балаға ғаиләлә ата-әсә тарафынан башлап һалынырға тейеш. Ошо хаҡта һөйләшеү өсөн лицейҙа оҙаҡ йылдар тәрбиәсе булып эшләүсе Хәмиҙуллина Сәүиә Рафиҡ ҡыҙына мөрәжәғәт иттем.

– Ғаиләлә ҡатнаш никах, уның телгә йоғонтоһо тураһында бер нисә һүҙ әйтеп китһәгеҙ ине?

– Мәҫәлән, минең апайым – башҡорт, ире Украинанан килгән. Ә балалары Зубков Дима Николаевич башҡорттар менән тик башҡортса

аралаша, урыҫтар араһында рус телендә матур итеп һөйләшә. Кешенең ниндәй телдә һөйләшеүе ғаилә тәрбиәһенән киләлер, тип уйлайым. Апайым Дима тыуғандан бирле уны Динислам тип йөрөттө. Уның менән гел башҡортса аралаша. Ә атаһы менән русса һөйләшә торғайны. Улы 2 телде лә бына тигән белә.

Минең йәнде әсендергәне – башҡорт теленең дәүләт һәм аҫаба халыҡ теле булараҡ юҡҡа сығарыла барыуы. Шул проблемалар хаҡында Республика башҡорт лицей-интернатының башҡорт теле һәм әҙәбиәте уҡытыусыһы Абдуллина Аида Миңнулла ҡыҙы менән әңгәмәләштек.

– Бөгөнгө көндә тел мәсьәләһе беҙҙе бик ныҡ борсой. Йылдан йылы беҙҙең мәктәпкә уҡырға килеүсе балалар араһында телде белмәүселәр һаны арта. Төп сәбәбенә килгәндә, балаға кескәй саҡтан уҡ әсә теле һалынмай. Ҡыҙғанысҡа ҡаршы, күп ғаиләләрҙә, баланың теле русса асыла, яйлап-яйлап уның ҡолаҡтары ябыла, үҙ мөхитенән ситләшә һәм үҙенең ғәзиз теле, моңо, көйө уға ят күренешкә әйләнә. Шуның һөҙөмтәһе булып, тәрбиәһеҙлек, ғөрөф-ғәҙәтте, йолаларҙы белмәү, олоно оло итмәү, кесене кесе итмәү күренештәре тамыр йәйә. Кешенең теле уның яҙмышын да, киләсәктә тормошон да билдәләй, уның ғаиләһенә лә йүнәлеш бирә. Дөйөмләштереп әйткәндә, бөтә нәмә ғаиләлә һалына, шунан һуң, әлбиттә, мәктәптә үҫтерелә. Мәктәпкә телде белеп килгән баланы шәхес итеп үҫтереү күпкә еңел.

Бик яҡшы фекерҙәр яңғыраны. Ошоларҙан сығып, мин башҡорт телен яратырға, башҡортса һөйләшергә, башҡортса йырҙар тыңларға, Башҡортостандың тарихы менән ҡыҙыҡһынырға саҡырам.

Уян халҡым, ҡуҙғал, милләтем!

Минемөхәмәтова Лилиә,
Дәүләкән районы
Ҡаҙангол мәктәбе укыусыһы
(проект етәксеһе
Сәлимйәнова Р.А.)

БАШҠОРТ ХАЛҠЫНЫҢ МИРАҪЫ

Уҡыусы: Борон-борондан башҡорт халҡы тәбиғәт ҡанундарына буйһонор булған. Әҙәмдең һәр аҙымы, ниәт-маҡсаттары әүәл-әүәлдән ҡанундарға яраҡлаштырылған. Улар һәр кешегә фарыз, тип иҫәпләнгән. Бына шул йоланы атҡарыу, тиҙәр. Фольклор – халыҡтың уртаҡ ижад һөҙөмтәһе, күмәк кешенең ижад емеше. Ҙур ғалимдар, бөйөк яҙыусылар һәр ваҡыт халыҡ ижадын юғары баһалағандар, унан өйрәнергә, уны йыйырға һәм һаҡларға саҡырғандар. М.Горький ошо хаҡта былай тип яҙып ҡалдырған: «Халыҡ ижадын белмәй тороп, хеҙмәтсән халыҡтың ысын тарихын белеп булмай.» Шуның өсөн беҙҙең мәктәп уҡыусылары фольклорҙы һаҡлап алып ҡалыу өҫтөндә ҙур эш алып баралар.

Уҡыусы: Халыҡ йырҙары – бабаларыбыҙ тарафынан ҡалдырылған иң ҡәҙерле һәм ҡиммәтле мираҫтыр. Халыҡ йырҙарының гәүһәр һәм яҡуттарҙан

ҡиммәтле булғаны өсөн дә уларға әһәмиәт бирергә кәрәк. Йырҙар йәшәүгә дәрт биргән, күңелде елкендергән. Уларҙы юғалтмаҫҡа тырышырға кәрәк.

(«Бейеүсе» халыҡ йыры башҡарыла).

Уҡыусы: фольклор әҫәрҙәрендә боронғо халыҡтың доньяға ҡарашы, тарихы, көнкүреше, ғөрөф-ғәҙәттәре, төрлө йолалары, йәш быуынға тәрбиә биреү тураһындағы ҡараштары, бәхетле тормош тураһындағы өмөттәре, хыялдары һәм киләсәккә ышанысы сағыла. Халыҡ аңының, доньяға ҡарашының шиңмәҫ поэтик мираҫы булған фольклор бөгөнгө көндә тарих, һүҙ сәнғәте, этнография кеүек фәндәр өсөн сығанаҡ ролен үтәй. Мин, тамырым менән башҡорт ҡыҙы булараҡ, “Урал батыр” эпосын тулыһынса ятлап сыҡтым.

(«Урал батыр» эпосынан өҙөк һөйләнә.)

Уҡыусы: Башҡорт халҡының мәҙәни мираҫы бай. Ул – быуын-быуындан килгән хазинабыҙ. Башҡорт халыҡ бейеүҙәрендә үҙ милләтебеҙҙең рухы сағылған. Уларҙың күп төрлөлөгө барыһын да таң ҡалдыра.

(«Ҡурай сәскәһе» бейеүе башҡарыла).

Уҡыусы: халыҡ аҡылын, тәжрибәһен үҙенә туплаған фольклор әҫәрҙәре элек быуаттар буйы йәш быуын өсөн яҙылмаған закон, әхлаҡ кодексы булып хеҙмәт иткән. Боронғолар һүҙен һәр бер быуын изге аманат итеп һаҡлаған һәм киләсәк быуынға тапшырған. Һәр кем ата-бабаларҙың тарихын, боронғо батырҙар тураһындағы легенда һәм йырҙарҙы яҡшы белергә, уға хөрмәт менән ҡарарға тейеш.

Бына ошондай ҡиммәтле мираҫ булғанға беҙҙең мәктәптә уны йыйыу, ғилми яҡтан эшкәртеү эшенә ҙур иғтибар бирелә.

Беҙ – башҡорт халҡының киләсәге. Шуның өсөн йола-ҡанундарҙы киләсәк быуынға еткерергә тейешбеҙ.

Ҡорамшина Айһылыу,
Учалы районы Комсомол
мәктәбе уҡыусыһы
(проект етәксеһе
Г.З. Вилданова)

ЧЕМПИОНДАР ТӨЙӘГЕ
(Репортаж)

Учалы районы Комсомол урта мәктәбе уҡыусыларынан: «Ниндәй спорт төрө иң яратҡанығыҙ?» – тип һорауы урынһыҙ. Улар бер тауыштан: «Өҫтәл теннисы», – тип яуап бирәләр. Физкультура уҡытыусыһы Ғәйнуллин Айтуған Фәйзулла улы етәкләгән түңәрәккә мәктәп балаларының яртыһы тиерлек йөрөй. Ошо спорт төрө буйынса был мәктәп спортсыларына Учалы районында ғына түгел, күрше сит өлкәләрҙә, хатта республикала етеүселәр юҡ.

Республиканың 10 тапҡыр чемпионкаһы, Республиканың йыйылма командаһы ағзаһы Элина Әминева тап бында тәрбиәләнде. Хәҙер ул Өфөләге статистика колледжында белем ала. Ләкин мәктәп уҡыусылары араһында

чемпиондар әле лә етәрлек. 9 класс уҡыусыһы Әхмәтшина Лилиә хәҙер үҙ йәштәштәре араһында районды҇ күп тапҡыр чемпионы, Республиканың 3 призеры. Уның бер туған һеңлеләре Әлиә менән Зилиә лә апаларынан ҡалышмай. Улар куп тапҡыр район чемпионы исеменә өлгәште. Зилиә – 2014 йыл чемпионы. Әлиә – быйылғы чемпион.

Әзизҡолов Сино, Сәғитов Рәсул, Раянов Илдус – район чемпиондары. Быйыл Сино өҫтәүенә Силәбе өлкәһендә чемпион исемен яулаған.

Силәбе, Екатеринбург өлкәләренең спорт клубтары һәр ваҡыт был егетҡыҙҙарҙы ярышҡа сыҡырып тора. Ә улар һынатмай, һәр выҡыт миҙалдар, грамоталар менән ҡайта. Ярыштар даими үтеп тора. Мәктәптә линейкала мәктәп спортсыларына һирәк миҙал тапшырылмай үтә.

Учалы тау байыҡтырыу комбинаты был мәктәп укыусыларының бағыусыһы булып тора. Комбинат спортсыларға өр-яңы заманса өҫтәлдәр, спорт кейеме, ракеткалар алып бирҙе. Өлкән ағайҙарҙың балалар тормошонда спорттың урынын аңлауы, әлбиттә, ҡыуандыра. Сәләмәт тәндә – сәләмәт рух. Спортсыларға яңы үрҙәр, яңы еңеүҙәр!

Махсус “Тележурналистика” конкурсы өсөн Учалы районы Комсомол мәктәбенән Ҡорамшина Айһылыу.

Моратова Зәриә,
Р. Ғарипов исемендәге
Башҡорт республика гимназия-интернаты укыусыһы
(проект етәксеһе
Кайбышева А.Х.)

РӘМИ РУХЫ – КҮҢЕЛДӘРҘӘ

(Талғын ғына көй яңғырай).

Алып барыусы: Халҡыбыҙҙың ятаҡан шағиры, хаҡлыҡ, ғәҙеллек байраҡсыһы, илем, телем, халҡым, тип янып-ярһып йәшәгән Рәми Ғарипов беҙҙең арала күптән юҡ. Шағир ғүмере бик ҡыҫҡа булһа ла, ижадының яҙмышы бәхетле һәм оҙон ғүмерле буласағы бөгөн бер кемдә лә шик тыуҙырмай. Был фильмдың маҡсаты – шағирҙың бай мираҫы көндән-көн халыҡ күңеленә яҡынайыуын, исеме лә көндән-көн юғарыраҡ күтәрелеүен иҫбатлау, дәлилләү.

(Көй алышына. Гимназия ихатаһына инеү.)

Алып барыусы: Рәми Ғарипов исемен йөрөткән 1-се Башҡорт республика гимназия-интернаты – быға асыҡ миҫал. Гимназия 1994 йылдан бирле Рәми Ғарипов исемен йөрөтә. Гимназияға инеү менән беҙҙе стелла ҡаршы алып тора. Унда бөйөк шағирҙың «Кеше» шиғыры яҙылған:

(«Кеше» шиғырынан өҙөк һөйләү).

Кеше кешеләргә кәрәк булһын,
Бер ҡайҙа ла артыҡ булмаһын!
Эшләгәндә яныпэшләһен дә,
Ял иткәндә көлһөн, илаһын!

… Шундай бай, бәхетле итеп күрәм
Киләсәктең бөйөк кешеһен!

Алып барыусы: Артабан бара торғас, беҙ Рәми Ғариповтың бюсын осраттыҡ. Уның тарихы ниндәй икән?

(Уҡыусы бюст тураһында һөйләй).

Рәми Ғарипов бюсы 1997 йылда шағирҙың 65 йыллығына арнап гимназия-интернат заказы буйынса эшләнә. Авторы – БР-ҙың Рәссамдар союзы ағзаһы, БР-ҙың һәм РФ-тың атҡаҙанған рәссамы Н.А.Калинушкин. Бюсты асыу тантанаһында шағирҙың ҡатыны Н.В. Ғарипова, БР-ҙың Яҙыусылар союзы рәйесе Р.Т. Бикбаев, шағир Т. Йосопов һәм башҡалар ҡатнаша.

Алып барыусы: Гимназияға инеп барғанда, электрон таблола ла Рәми Ғариповтың «Туған тел» шиғырынан өҙөк яҙылған.

(Уҡыу йорто эсенә инеү).

Алып барыусы: Уҡыу йортоноң йөрәгендә урынлашҡан башҡорт теле һәм әҙәбиәте кабинеты ла Рәми Ғарипов исемен йөрөтә. Бында шағирҙың көндәлектәре, үҙе уҡыусы булғанда сығарған «Сигнал» газеталары, китаптары, фотолары күрһәтелгән.

(Башҡорт теле һәм әҙәбиәте уҡыусыһы Кайбышева Альбина Хәсән ҡыҙынан интервью алыу; артабан дәресте Рәми Ғарипов шиғыры менән башлау, уны анализлау, әңгәмәләшеү күрһәтелә)

Алып барыусы: Рәми рухлы балалар был гимназияла бихисап. Гимназия-интернатта йыл һайын республика кимәлендә бөйөк шағирыбыҙға арнап «Ғарипов уҡыуҙары» исемле фәнни-ғәмәли конференцияһы үтә. Унда төрлө райондан килгән уҡыусыларыбыҙ, шағирҙың тормош юлын, ижадын ентекле өйрәнеп, фән өлкәһендә тәүге аҙым яһай. Был йәһәттән башҡорт теле һәм әҙәбиәте, тарих уҡытыусылары ҙур тырышлыҡ күрһәтә.

Йыл да үткәрелгән Рәми Ғарипов шиғырҙарын һөйләү марафонында ла уҡыусылар әүҙем ҡатнаша. Быйыл да унда 70-кә яҡын уҡыусы ҡатнашты. Уҡыусыларҙы, йылы усаҡ янында йыйған кеүек, бергә туплаусы был сара инде бер нисә йыл эсендә традицияға әүерелде.

Гимназия эсендә 1994 йылдан алып башҡорт теле һәм әҙәбиәте өлкәһендә ижади фекерләгән, яҡшы һөҙөмтәләргә өлгәшкән уҡыусыларға һәм Рәми Ғариповтың ижадын мәңгеләштереүгә үҙ өлөшөн индергән яҙыусы-шағирҙарға бирелгән премия булдырылды. Был уҡыу йылында ул Фәйез Үҙәнбаевҡа һәм Нәғим Шәриповҡа тапшырылды.

(Лауреаттарҙан интервью алыу. (Рәми Ғариповтың шиғырҙарын һөйләү, кадрҙарын күрһәтеү).

Авторҙың үҙ тауышы менән уҡыған шиғырын тыңлау. (Р.Ғарипов. “Шиғриәт”)

Ысынлап та, шул тиклем рухлы, илһамлы балалар булғанда, Рәми рухы ла буласаҡ! Ул бөгөн халҡым күңелендә мәңгелек һәйкәл булып йәшәй һәм йәшәйәсәк!

(*Артабан кадрҙарҙа Рәми Ғарипов исемен йөрөткән туҡталыш, шағирҙың музейҙары, “Февраль. Буран” спектакленән өҙөк, республика*

кимәлендә үткән марафондан кадрҙар күрһәтелә. “Бәхет һәр саҡ һуңлап килер ҡунаҡ» йыры менән тамамлана).

Бәхтийәрова Айгөл,
Учалы районы Комсомол мәктәбе уҡыусыһы
(проект етәксеһе Г.З. Вилданова)

ЕТМЕШ ТӨРЛӨ ҺӨНӘР ҘӘ АҘ

(интервью)

Һаумыһығыҙ, хөрмәтле тамашасылар. Һеҙҙе «Ҡыҙыҡлы осрашыуҙар клубында, тапшырыуҙың авторы мин – Айгөл Бәхтийәрова**,** сәләмләйем. Беҙҙең бөгөнгө ҡунағыбыҙ Учалы районы Комсомол урта мәктәбенең тарих уҡытыусыһы Шәһиев Фәнүр Фәнит улы.

Фәнүр Фәнитович, белеүебеҙсә, һеҙ Башҡорт дәүләт университетының башҡорт филологияһы факультетын тамамлағанһығыҙ. Нисек тарихсы булып киттегеҙ?

– 5 класта тарих фәне инә башлағас, археология күңелгә ятҡан ине, ҙурайғас, археолог булырға хыялландым.

9-10 класстарҙа уҡығанда археологик ҡаҙыныуҙарҙа ҡатнашырға тура килде. Ҡыҙғанысҡа ҡаршы, мәктәптән һуң тарих факультетына инә алманым, армия сафына алдылар. Аҙаҡ филолог һөнәрен үҙләштерҙем. Шулай ҙа, икенсе һөнәрем тарихсы булды.

– **Учалылар араһында һеҙ төбәкте өйрәнеүсе булараҡ билдәлеһегеҙ. Хатта үҙ ауылығыҙ тураһында китап баҫтырып сығарҙығыҙ. Ошо китабығыҙ тураһында бер-нисә һүҙ әйтеп китегеҙсе.**

– Бала саҡтан ауыл тарихы, ер-һыу менән бәйле легенда-риүәйәттәр тыңлап үҫтем. Аҙаҡ архив материалдары менән ҡыҙыҡһына башланым. Ҙур ғына күләмле эш булып киткәс, китап баҫтырырға булдым. Ул китапта Һәйтәк ауылы боронғо замандарҙан алып хәҙерге көнгә тиклем һүрәтләнә. Тәбиғәт, файҙалы ҡаҙылмалар, арҙаҡлы шәхестәр, халыҡ иҫәбе бирелгән, төрлө ҡушымталар менән тулылындырылған. Ауылда йәшәгән һәр ғаиләнең тиерлек 9-10 быуынлыҡ туғанлыҡ ептәре күрһәтелгән.

– **Тыуған ауылығыҙ Һәйтәктә һәйкәл асыуҙы ойоштороусы, һәйкәлдең проект авторы һеҙ булдығыҙ. Был ниндәй һәйкәл һәм ул нимәне кәүҙәләндерә?**

– Һәйкәл Һәйтәк ауылында 2014 йылдың 10 июнендә асылды. Уҡ һәм йәйә итеп эшләнгән. Уҡтың ҡанат яҡтарында 1812-1814 йылғы һуғышта ҡатнашҡан 24 Һәйтәк ауылы яугиренең исем-шәрефтәре яҙылған. Атылырға торған алтын башаҡлы ҡара уҡ һуғышҡа китеүселәрҙе кәүҙәләндерә. Һәйкәлдең оҙонлоғо 6 метр, киңлеге 7 метр.

– **Һеҙҙең хобби – сатирик шиғырҙар яҙыу. Дөрөҫмө? Беҙгә уҡып ишеттермәҫһегеҙме?**

– Буш ваҡытта пародиялы юмор менән мауығам: шиғырҙар, йырҙар,

мәкәлдәр, пьесалар яҙам. Яҙғаным Үҙәк баҫмаларҙа баҫылып тора. Бер нисә миҫал:

1. – Армияла һәйбәт ашаталармы?

– Әйе. Хатта ҡала артығы.

– Нимә ҡала һуң?

– Лавр япрағы!

2. -Ҡасан кәләш алдың, Ғәли?

– Иҫләмәйем. Аҡыл ултырмаған ине әле!

3. – Һөйгән ҡыҙыма шыршы аҫтына бүләк һалдым – "ОРБИТ".

– Ә ул?

– Һаман да эҙләй. Тайга ҙур бит!

– Әлеге ваҡытта ниндәй уй-хыялдар менән йәшәйһегеҙ?

– Пародиялы йырҙарымды йырлаһалар, "Кривое зеркало" стилендә яҙылған пьесаларымды сәхнәгә ҡуйһалар ине – шул хыялым. Төрлө фильмдарҙы "Гоблин" стилендә башҡортсаға тәржемә итеп биргәндә бик шәп булыр ине.

– Учалы ере ҡаҙылма байлыҡтарға бай, тиҙәр. Улай ғына түгел, Учалы ере бөтмәҫ-төкәнмәҫ таланттар иле лә ул. Уларҙың береһе менән беҙ бөгөн таныштыҡ. Хөрмәтле Фәнүр Фәнитович, әңгәмегеҙ өсөн ҙур рәхмәт.

Киләһе осрашҡанға тиклем һау булығыҙ.

Әхмәтшин Ғәзизйән,
Республика башҡорт лицей-интернаты уҡыусыһы,
(проект етәксеһе
Т.М. Исламова)

БӨЙӨК ВАТАН ҺУҒЫШЫ ВЕТЕРАНЫ ИШБЕРҘИН СӘҒИТ ҒӘТИӘТ УЛЫ МЕНӘН ОСРАШЫУ (интервью)

Бөйөк Ватан Һуғышы йылдан йыл алыҫлашһа ла, уның шаңдауы һаман беҙҙең күңелдәргә тынғы бирмәй. Утлы йылдарҙы үҙ иңендә татығандарҙың күңеленә таштай һеңеп ҡалған ул осор бөгөн дә иҫтәренән сыҡмай.

Һеҙҙе һуғыш ғәрәсәтен үҙ иңендә күтәргән Бөйөк Ватан һуғышы ветераны олатайым Ишберҙин Сәғит Ғәтиәт улы менән осрашыуға саҡырам.

– **Олатай, Бөйөк Ватан һуғышы башланғанда нисә йәштә инең?**

– Ун ете йәш тулып, ун һигеҙгә киткәс, мине армияға алдылар.

– **Ҡайһы ерҙәрҙә булырға тура килде?**

– Беҙҙе тура Тоцкий лагерена алып барҙылар. Унда биш ай әҙерлек үткәс, ҡырҡ өсөнсө йылда фронтҡа киттек. Курск дуғаһында һуғыш башланғанға тиклем, шунда хәрби позицияларға урынлашып, әҙерләнеп торҙоҡ. Әгәр ҙә немецтар беҙҙең позицияларҙы өҙөп китһә, уларҙы ут менән ҡаршы алырға

тейеш инек. Ысынлап та, шулай булып сыҡты: немецтар килә башлағас, беҙ, әҙер торған артелиристар, танкистар менән уларға ҡаршы ут астыҡ, артабан дошманға Мәскәү яғына һөжүм итергә мөмкинселек бирмәнек. Унан һуң беҙҙең ғәскәрҙәр, немецтарҙың һөжүмен туҡтатып, уларҙы көнбайышҡа табан ҡыуып алып киттеләр. Һөжүмде дауам итеп, Польшаның баш ҡалаһы Варшаваны азат итеүҙә ҡатнаштыҡ. Варшаваға беҙ ҡырҡ дүртенсе йылда барып кергән инек. Унан һуң Висланың көнсығыш ярында урынлаштыҡ. Висла аша үткән тимер юл күперенә барып туҡтаған инек, ләкин һөжүмде дауам итмәй, бер төндө беҙҙе Варшава территорияһына кире сығарҙылар. 3-4 ай Варшаваның көнсығышындағы позицияла ғинуарҙың башына тиклем булдыҡ. Ә ғинуарҙа Висла аша сығып, Варшаваны азат иттек. Унан һуң беҙ Германия территорияһына инеп, Одер йылғаһына барып еттек. 1945 йылда немецтарҙың оборона позицияларын емереп, Зилицкий тигән ергә барып, Одер аша сығып, Берлинды немецтарҙан алыуҙа ҡатнаштыҡ. 1945 йылдың май айында һуғыш бөттө.

– **Бөйөк Ватан һуғышында күрһәткән батырлыҡтарығыҙ өсөн һеҙгә ниндәй миҙалдар бирҙеләр?**

– Һалдат бит награда өсөн көрәшмәй. Алғандары араһында Александр Невский ордены – иң иҫтәлеклеһе.

– **Ошо тыныс тормош өсөн, олатай, һеҙгә ҙур рәхмәт. Аҡ бәхет, оҙон ғүмер, бәхетле ҡартлыҡ теләйем.**

– Рәхмәт, улым! Үҙең дә иҫән-һау бул. Уҡыуыңды һәйбәт тамамлап, юғары уҡыу йортона инеп, һөнәр алып, үҙеңде илебеҙгә хеҙмәт итергә әҙерлә. Һеҙҙең Әхмәтшиндәр тоҡомо – һәйбәт тоҡом ул. Улар ҙа һуғыш ваҡытында батырлыҡтар күрһәткән. Шуларҙың иҫтәлектәрен юғалтырға тырышма! Әхмәтшиндарҙың данын артабан да дауам ит! *(Оператор: Алтынбаева Айгөл, монтаж: Нуриев Иҙел)*

Нәҙерғолов Сыңғыҙ,
Республика башҡорт лицей-интернаты уҡыусыһы
(проект етәксеһе
Т.М. Исламова)

ҺӘЙКӘЛДӘРҘЕҢ ДӘ КЕШЕ ЯҘМЫШЫ КЕҮЕК ҮҘ ЯҘМЫШЫ БАР (интервью)

Һәр йыл һайын Бөйөк Еңеү байрамын лайыҡлы ҡаршылау өсөн ҙур әҙерлек эштәре алып барыла. Бөйөк Ватан һуғышы ҡаһармандарына обелискылар ҡуйыла, һәйкәлдәр яңыртыла.

Шундай һәйкәлдәрҙең иң күренеклеләре Өфө ҡалаһының Еңеү паркында урынлашҡан. Бында килеүселәр уларҙың тарихын беләме икән? Шундай һорау менән паркка килеүселәргә мөрәжәғәт иттек.

– Һаумыһығыҙ! Һеҙ Еңеү паркына йыш киләһегеҙме?

– Эйе, йыш киләбеҙ. Сипайлово биҫтәһендә йәшәһәк тә, бында һәр ваҡыт килергә тырышабыҙ.

– Еңеү паркында урынлашҡан һәйкәлдәр тураһында нимәләр беләһегеҙ?

– Һәйкәлдәр яу ҡырынан әйләнеп ҡайтмаған батыр һалдаттар иҫтәлегенә ҡуйылған. Мәҫәлән, Миңлеғәли Шайморатов дивизияһында минең олатайым (әсәйемдең атаһы) хеҙмәт иткән, һуғыштан әйләнеп ҡайтмаған, вафат булып ҡалған. Һәйкәлдәр янына килеп, олатайымды иҫкә алып, совет һалдаттарының батырлыҡтары алдында баш эйәбеҙ.

– Һеҙгә Александр Матросовтың ысын исеме билдәлеме?

– Юҡ, бер ҙә ишеткәнем булманы.

– Уның ысын исеме – Шәкирйән Мөхәмәтйәнов. Ул сығышы менән Учалы районынан. Милләте буйынса – башҡорт. Бөйөк Ватан һуғышы йылдарында уның ниндәй батырлыҡ эшләгәнен беләһегеҙме?

– Эйе, Александр Матросов үҙ күкрәге менән дошман амбразураһын ҡаплап, тиңһеҙ батырлыҡ күрһәткән.

Шундай уҡ һорауҙар менән Еңеү паркында урынлашҡан “ Хәрби дан” музейы хеҙмәткәрҙәренә мөрәжәғәт иттек.

– Һаумыһығыҙ! Һеҙ Муса Гәрәев тураһында нимәләр һөйләп китә алаһығыҙ?

– Муса Гәрәев Башҡортостан Республикаһының Илеш районында 1922 йылда тыуған. Бөйөк Ватан һуғышы башланғас, уны фронтҡа алалар. Яу ҡырында Ил-2 штурмовигында 250 хәрби осош яһай. Ил алдындағы батырлыҡтары өсөн ике тапҡыр Советтар Союзы геройы исеменә лайыҡ була.

Паркка килеүсе йәш быуын вәкиленә һорау:

– Ғәфү итегеҙ, һеҙ башҡорт телендә һөйләшәһегеҙме?

– Эйе, һөйләшәм.

– Таһир Күсимов тураһында нимә әйтеп китә алаһығыҙ?

– Исемен ишеткәнем бар, әммә уның тураһында бер нимә лә әйтә алмайым...

(Өлкән йәштәге ял итеүселәр менән әңгәмә).

– Һаумыһығыҙ!

– Иҫәнбеҙ!

– Александр Матросов һәм Муса Гәрәев тураһында нимәләр әйтә алаһығыҙ?

– Муса Гәрәевтең ике тапҡыр Советтар Союзы геройы икәнен беләм, ә Александр Матросов дошман амбразураһын күкрәге менән ҡаплаған. Улар – беҙҙең геройҙар. Оҙаҡламай Еңеүҙең 70 йыллығын билдәләйбеҙ. Еңеү паркына байрамдарҙа ғына түгел, башҡа көндәрҙә лә кешеләр күп йөрөй. Улар һәйкәлдәргә сәскәләр гөлләмәһе һала, батырҙарҙы иҫкә ала. Тыныс күк аҫтында йәшәргә мөмкинселек биргәндәре өсөн беҙ уларға рәхмәтлебеҙ. Һалдаттарҙың батырлыҡтары алдында баш эйәбеҙ!

(Урта быуын вәкиле менән һөйләшеү).

– Һаумыһығыҙ. Һеҙ мәңгелек ут янында урынлашҡан һәйкәл тураһында нимә әйтеп китә алаһығыҙ?

– Был һәйкәл, Бөйөк Ватан һуғышында ҡатнашып, батырлыҡтар күрһәткән Миңлеғәли Ғөбәйҙуллин һәм Александр Матросовҡа ҡуйылған. Ғөмүмән, был һәйкәл уларға ғына түгел, ә беҙҙең барлыҡ батырҙарға арналған.

– Ә Александр Матросовтың ниндәй батырлыҡ эшләгәнен, уның ысын исемен беләһегеҙме?

– Ул күкрәге менән амбразураны ҡаплаған. Минең яҡташым, Учалы егете – Шәкирйән Мөхәмәтйәнов.

– Рәхмәт!

Һәйкәлдәрҙең дә, кеше яҙмышы кеүек үҙ тарихы бар. Тарихлы халыҡ – ул бәхетле халыҡ, ул шул тарихи үткәнен, ирек, бәхет өсөн көрәшеүсе улдарын ололауы, онотмауы менән бәхетле. *(Оператор һәм монтаж: Нуриев Иҙел)*

Хисаметдинов Р. Р.,
Мостаев С .Р.,
Республика башҡорт лицей-интернатыкласс уҡыусыһы
(проект етәксеһе Т.М. Исламова)

“ҺАЛДАТ МӘКТӘБЕН ҮТМӘГӘН, ҠАРА ТИРЕН ТҮКМӘГӘН ЕГЕТ – ЕГЕТ БУЛАМЫ?”

Хәрби темаға йыр яңғырай. Республика башҡорт лицей-интернаты.

– Хәйерле көн ҡәҙерле дуҫтар!

– Һаумыһығыҙ! Һеҙҙең менән репортажды алып барасаҡтар: Мостаев Сыңғыҙ һәм Хисаметдинов Руслан.

– Әрме хеҙмәтенә саҡырылыш башланыуға күп тә ваҡыт ҡалмаған.

– Республикабыҙҙың район-ҡалаларында ҡыҙыу әҙерлек эштәре бара. Әрме хеҙмәтенә барыу-бармау һәр кешенең намыҫына бәйле. Беҙҙең ата-бабаларыбыҙ әрме хеҙмәтенән, ил һаҡлау бурысынан бер ҡасан да ҡасып ҡалмаған.

– Әрме хеҙмәте тураһында һөйләшеү өсөн тик егеттәр уҡыған Республика башҡорт лицей-интернатына юлландыҡ.

Әрме хеҙмәте тураһында уҡыусыларҙың фекерҙәрен тыңлап үтәйек.

– Хәйерле көн! Үҙегеҙ менән таныштырып китегеҙ әле?!

– Һаумыһығыҙ! Мин, Усманов Нургиз, 9-сы синыф уҡыусыһы. Сығышым менән – Әбйәлилдән.

– Һәр егет 18 йәше тулғас, әрме хеҙмәтенә саҡырыла. Һеҙ киләсәктә әрмелә хеҙмәт итергә теләйһегеҙме?

– Эйе, әлбиттә! Әрмегә барыу – һәр бер ир-егеттең бурысы булып тора, тип иҫәпләйем.

– Ҡайһы өлкәлә хеҙмәт итергә теләйһегеҙ?

– Быныһы инде минең өсөн мөһим түгел, иң мөһиме – үҙ Ватаның алдында бурысыңды үтәү.

– Яуаптарығыҙ өсөн рәхмәт. Киләһе осрашҡанға тиклем!

– Һау булығыҙ!

Шундай уҡ һорау менән лицей директоры Нуриев Фәнил Жәмил улына мөрәжәғәт иттек. Ул әрме хеҙмәте тураһында нимә уйлай икән?

Директор кабинеты.

– Һаумыһығыҙ?!

– Хәйерле көн!

– Фәнил Жәмил улы, һеҙ тик егеттәр уҡыған, тәрбиәләнгән лицей-интернат етәксеһе булараҡ, әрме хеҙмәте тураһында үҙегеҙҙең фекерегеҙҙе әйтеп китегеҙ әле?

– Фекерем минең ыңғай. Беҙҙең лицейҙа тик егеттәр генә уҡый. Улар – беҙҙең буласаҡ ил һаҡлаусылары, егеттәр яҡшы уҡып, физик күнекмәләр эшләп, спорт менән шөғөлләнеп, үҙҙәрен хәрби хеҙмәткә әҙерләйҙәр. Әрме хеҙмәте – тормош мәктәбе. Әрме хеҙмәтен уңышлы үткән кешеләр тормошта ла үҙҙәрен яҡшы итеп күрһәтәләр һәм юғалып ҡалмайҙар. Шуның өсөн, дөйөм әйткәндә, минең ҡарашым – ыңғай.

– Рәхмәт, һау булығыҙ!

– Һау булығыҙ.

Лицейҙа практика үтеүсе Мифтахетдин Аҡмулла исемендәге Башҡорт дәүләт педагогия университеты студенттары әрме хеҙмәте тураһында нимә уйлайҙар икән?

Башҡорт теле һәм әҙәбиәте кабинеты.

– Бөгөнгө көндә ҡайһы бер егеттәр әрмегә хеҙмәткә барыуҙан ситләшәләр, төрлө сәбәптәр табып, ялған документтар эшләтеп, бурыстарын үтеүҙән баш тарталар. Ҡатын-ҡыҙҙар булараҡ, әрмегә бармаған егеттәргә ҡарашығыҙ ниндәй?

– Әлбиттә, минең ҡарашым кире, сөнки һәр ир-егет әрмелә хеҙмәт итергә тейеш, тип уйлайым.

– Мин дә, шулай уҡ, Азалия Азамат ҡыҙы менән килешәм. Әрмелә булмаған егет-егет түгел инде. Ләкин хәҙерге ваҡытта әрмегә барыу – хәүефле.

– Лицей егеттәренең хәрби әҙерлеген асыҡлау өсөн лицейҙа эшләүсе подполковник Көмөшбаев Рәжәп Рәхмәт улына мөрәжәғәт иттек.

Подполковниктың кабинеты.

– Рәжәп Рәхмәт улы, бөгөнгө йәштәрҙең күпселеге әрмегә бармау яғында. Уларҙы хеҙмәткә нисек йәлеп итергә була?

– Йәлеп итеү тигән һүҙ дөрөҫ түгел, сөнки беҙҙә бик күп закондар бар. Мәҫәлән, ”О воинской обязанности”, “Закон общевоинского устава” һәм “Конституция”. 59-сы статьяла ла шул турала әйтелгән. Беҙ теләмәһәк тә,

закон нигеҙендә хеҙмәт итергә саҡырасаҡтар. Әгәр хәрби комиссариатҡа бармаһаҡ, беҙҙе полиция килеп алып китә. Законды һаҡлаусылар ҡулына барып эләккәнсе, үҙ теләгең менән хеҙмәткә барырға кәрәк.

– Нисек кенә булмаһын, ун миллион халыҡ йәшәгән Мәскәүгә ҡарағанда, дүрт миллион ике йөҙ мең халҡы булған Башҡортостандан әрмегә егеттәр күберәк ебәрелә. Башҡортостан егеттәре әрмегә саҡырылыш буйынса күпселекте тәшкил итә.

– Киләсәктә беҙҙең кеүек йәш егеттәргә һуғыш утын күрергә яҙмаһын. Сөнки ул мәшһәрҙән рухы һүнеп ҡайтҡан кешенең киләсәге насар тамамланыуы мөмкин. Көслө рухлы йәштәр генә иленең киләсәген ҡайғыртасаҡ, милләте өсөн хеҙмәт итәсәк.

– Хисаметдинов Руслан һәм Мостаев Сыңғыҙ БДПУ-ның “Илһам” видеоконкурсы өсөн. Иғтибарыҙ өсөн рәхмәт! *(Оператор: Исхаҡов А. Р. Репортажды алып барҙылар: Хисаметдинов Р. Р. һәм Мостаев С .Р.)*

И ТВОРЧЕСТВО, И ЧУДОТВОРСТВО

Аблеева Диана,
10 кл. МАОУ СОШ №1
р.п. Чишмы

***

Я в новый день открою дверь,
Это легко, мой друг, поверь!
Живи и радуйся всему,
Что происходит наяву!
Любить, дружить не это ль счастье?
Всё остальное лишь напасти.
И люди, что с тобою рядом,
Помогут лишь улыбкой, взглядом.
Быть может все лишь заблужденье,
Но я здесь поняла одно:
Ты не пренебрегай тем временем,
Которое
    Тебе
        дано!

***

А мне бы дотянуться лишь до люстры,
Коснуться пальцами лишь света ламп.
Я не мечтаю, чтоб до неба дотянуться,
И не поставлен здесь поэта штамп.
И не увидеть эха романтизма
В моих строках, написанных рукой.
Ведь для кого-то жизнь есть антреприза,
А для кого-то – то, на что махнул рукой.
Красиво говорить меня ты не научишь
И не научишь в облаках витать.
Кто вам сказал, кто научил, что тучи –
Причина ждать дождей и замирать?
Ты не поймешь, ты будешь отреченным,
С душою обывателя, вникать
В мои слова, что пылки, незадорны,
Что заставляли тебя вечно лгать.
Я не мечтаю до звезд дотянуться,
Не верю, что умеем мы летать.
И ты спустись на землю и попробуй
Хотя б до света лампочки достать.

***

Я скучаю по Дворцовой площади,
По морскому ветру скучаю.
Мы не видели белые ночи,

Но узрели брега рек хрустальных.
Я скучаю по людям без шапок,
По безмолвным, но добрым лицам,
По мостам чрез каналы скучаю.
Вот бы снова туда возвратиться!
Вот бы снова в тот город приехать:
Встретить летние в нем закаты,
Первый снег и морозы встретить,
И вкусить там осенней прохлады.
Вот бы теплым нам днём весенним
Улыбнуться ярчайшему солнцу.
Только здесь, мне поверь, вернувшись,
Мы с тобой будем счастливы вместе.

***

Прислушайся к пению птиц,
К дыханью прохладного ветра,
Всмотрись в хлопот пышных ресниц
И щурься от яркого света.
Ты благо природе воздай
За высшее в мире творенье,
За жизнь свою ты ей подай
Поклонное благодаренье.
Природа, по сути своей,
Лишь хрупкое мира созданье.
И я так прошу: не смей
Убить ты ее увяданьем.

Апарова Айгуль,
9 кл. МБОУ СОШ с. Белянка
Белокатайский район

Письмо неизвестному солдату

Дорогой солдат! Пишу я Вам из далекого будущего.Передо мной лежит копия Вашего письма от 4 июля 1941 года, адресованного дочери.

Читая строки Вашего письма я представляю, о чем мечтаете Вы. В каждом слове отражена вся Ваша любовь к родным, к Родине, звучат Ваши мечты о светлом и добром будущем своей дочери. Ваше письмо – это ценнейшее послание и моему, нынешнему, поколению, и могу сказать, что, обращаясь к своей дочери, Вы обращаетесьи ко всему человечеству, ко всем детям мира, призывая, пробуждая каждую частицу души к великим победам. Знаю, Вам было тяжело в эти минуты, когда уходя в бой, Вы не могли знать, вернетесь ли…. Но, несмотря ни на что, Вы верили в Великую Победу.

Нашему поколению посчастливилось обрести все прекрасное. «Вырастешь, будешь большим человеком, и тогда начнется совсем другая, новая жизнь. Только ты учись, чтоб учёба была твоим первым долгом. Учёба – твое счастье, твоё прекрасное будущее», – читая строки Вашего письма, я

представляю свою школу, своих друзей, место, где я получаю знания, – великое богатство человечества.

Мечтая о будущем своей дочери, Вы учите и нас доброте и честности: «Будь вежливой, обходительной, доброй и честной. Если враги думают о тебе плохо – ты победи их своей добротой. Ведь доброта и честность превыше всего».

Мне так хочется рассказать Вам о том, как хорошо и спокойно жить в нынешнее время в этом прекрасном мире – мире без войны. Мир без войны – это радость наступившего утра, ласковое солнышко, белоствольная берёзка за окном, смех и визг детворы на детской площадке. Это нежные, пушистые, невесомые облака-покрывала, медленно плывущие в неведомую даль. Это спорт, театр, отдых, развлечения. Это снующие по широким улицам машины, яркие витрины магазинов, фрукты, конфеты и праздники. Это улыбки, мечты, уверенность в своих друзьях и завтрашнем дне. Мир без войны – это радостная трель школьного звонка, это счастье видеть своего соседа, товарища, друга, это беззаботное детство, это переживания, волнение, первая пятерка. Спасибо вам, солдаты, за счастье детей, за счастье людей, за мир в нашей стране!

И Ваши слова – "я знаю, ты будешь счасливой..." – донеслись до нас через года и поколения.

Спасибо Вам!!! Спасибо всем, кто через усталость, голод и смерть поднимался в бой. Спасибо за то, что теряя близких, родных, друзей, любимых, Вы продолжали идти к Великой Победе, той победе, благодаря которой мир без войны вот уже 70 лет…

Низкий поклон Вам, мой дорогой мой солдат!

Багаутдинова Эльвина,
10 кл. МБОУ СОШ №3 с.Иглино

***

И чувствую: недолюбили,
Оставили умирать.
Вижу: недоглядела
Ребенка нерадивая мать.
Чувствую: недодали
Любви, теплоты, чувств!
НЕ дали, что предали.
С гор – все НА плечи – груз.
«Недо,» – печать отказа.
Недообняли – недо... не надо!
Не надо – в глаза – рядом,
Все камни, упавши наземь,
На дно. «Недо» – дна не достать…
Недо-верие, недо-верили.
Какое высокомерие
Недо-дать!

***

Какая жестокость – оставить, отставить.
Отставить от сухости? От пустоты?
Я – то от пустоши: «Дай им!»
Мне – кольца в персты...
Заковали! Недо – не дали!
Недолюбили. Жаль!
Как золото разменяли.
Обмен: перо – на кинжал.
Недопонятый – мертвый,
Недослушанный – тих:
В каждой строчке их сотни
В недописанный стих.
Внутри – не от А и до Я,
А от «неба» до «нЕдо».
Грань: или все, или я.
Слова – то одно – с бредом.
Страждущий и страдающий,
Недопонятый – не человек.
Просить – не доросла еще –
Как взрослая:» Отпустите грех».

***

Ветреная (любви голод!)…
Ветер во лбу, не в сердце!
В сердце – отчаянье, холод,
А вы говорите: «Ветер»!
...Ветра, холода – в спину.
Ветреные слова – за спиной!
Слезы-дожди – в глину.
Бури, ветра не во мне – за мной!
Непостоянен ветер,
Непостоянны мы.
Каждый –иначе-верен.
Ветрен – иначе – и ты…

***

Запрещено тремя заветами, семью замками,
Веретеном с иглой плетена шаль.
«К душе – не ты, нет – все, нет, не руками!
Не стынь, не рви, молись… Не жаль?!
Нет! Нет! Не то, не это, не... Оставьте!
Я – да! Я – до, я всё, я – к вам! Хочу!
Жизни во мне не гнет под вашей властью.
Хочу – молюсь, кричу и рву – лечу.
– Не вылетишь!
– А ты не вылечишь!
С рождения такая, с рождения дышу.
– За все грехи спасения не вымолишь.

– Я – вымолю! Грехи мои – все вечные «терплю».
Грехи мои – все вы, все ваши взгляды.
Запрет-обет – слащавость. Вон!
Не вы, не здесь, но в небе рады
Моим стихам со всех сторон.
Моим рукам, ежесекундно
Взмывающим порывом снов,
Моим сердцам, объемом скудным,
Наполненным не до краев.
Запрет открыт, к зажатым – ласкою,
Кулак – ладонь, взгляд отворотишь – пою.
Ворот сердец чугун-сто-раскую,
Внутри – огонь.. Дай, Сердце, Догорю!

Байгускарова Алия,
10 кл. Башкирская гимназия № 9
им. К.Арсланова г. Мелеуз

***

Башкортостан, ты муза сердца!
Башкортостан – республика моя!
Люблю леса, поля и горы эти,
Не видела нигде такого я!
Ах, Родина, как ты прекрасна!
Любимая и ставшая навек родной.
Здесь земляки, друзья. Меня все любят,
И никогда не назовут чужой.
…Я вспоминаю лист березовый Мустая…
А сколько рек, и травы, и цветы!
Сказал Есенин, что не надо Рая…
Я млею от подобной красоты!

Спектакль жизни.

У каждого своя история,
Свои понимания, мысли.
Холодный чай, кофе.
И начинаешь мыслить.
Спектакль жизни,
Продолжение – вечность.
И нужно помнить,
Что жизнь быстротечна.

***

А я чихи стихать-то не умею.
Я не могу торжественно сплетать
Две строчки, что так тихо млеют,
Но лишь могу с улыбкой восхищать!

***

В небо глядя, душа танцует
И тонет в облаках мечты.
Так тихо солнышко целует
Мне сердце. В лучах добра и красоты.

***

В твоих глазах я вижу грусть,
Я чувствую в твоей улыбке силу.
Ты непонятна мне, и пусть.
И нет причин кидать себя в могилу.
Не стоит укорять себя за грех,
Ведь ты исправишься, я не сомневаюсь
Ни капли. Лишь твой звонкий смех
Я навсегда запомню, за себя ручаюсь.

Бобылева Дарья,
9 кл. МОБУ СОШ № 5
г. Благовещенск

***

Под грады пуль спешат они,
Мужчины бравые в погонах.
Идут на бой за честь страны,
Летят к победе на «Бостонах».
Angreifen грозное врага
Гремит и резко оглушает.
Судьба, безжалостно строга,
Исходы боя предрешает.
Отнять свободу у людей,
Мечтают Муссолини тени.
Но стали мы сейчас сильней.
Нас не поставишь на колени!
В бою ужаленный осколком,
Герой уставшею шинелью
Сотрет кровавые ошметки.
Они так стали пахнуть гнилью.
Пройдут года... Солдат отважный,
Прошедший гордо всю войну,
На лавке сядет пригаражной,
Расскажет нам историю свою…

Васильева Вероника,
10 кл. МОБУ СОШ с. Языково

ВЫБОР

Шел человек по тропинке заросшей.
Вот споткнулся, упал… и сидит.
А зачем же вставать?

Нет, не встанет он больше,
Все равно упадет ведь в пути.
Кругом темная чаща…
Смотреть даже страшно,
Заблудился когда-то давно,
И вот сколько уж лет не находит он счастья.
Но, быть может, не хочет он видеть его?
Средь сплетенных деревьев просвет виден,
Близко,
Солнца лучик глядит из него,
– Выход здесь, – говорит,
Оглянись-ка, хочешь,
Выйдем с тобою вдвоем?
Но не видит несчастный спасенья,
Говорит: «Нет, просвета тут нет,
Это кажется мне лишь, наверное,
У меня начинается бред.
Свет должен быть или справа, иль слева,
Прямо здесь он не может светить,
Я на карте смотрел, отмечал даже мелом,
Невозможно тут выходу быть.
По моим рассужденьям логическим
Повернуть надо вовсе туда,
Уж ты лучик-иллюзия мне не советуй,
Я узнаю все сам. Да-да-да.
Но устал я бродить все по лесу,
Мне бы лучше вот так посидеть.
Все может быть, света вовсе вдруг нету,
Не нашел я… А, значит, и нет».
Вдруг ребенок идет по дорожке,
Задохнувшись, вскричал он:
Ура! Дядя – поле, смотрите-ка – лучик,
Ах, пойдемте скорее туда.
Тут же выбежал он из деревьев,
Видит: море, цветы и луга,
Где-то горы синеют. Деревня,
Лучик шепчет ему: «Вон туда».
А скиталец сидел все и думал
О свободе, что так он искал,
Лучше встану, – решил он
И бодро…
В жгуч-крапиву да в лес зашагал…

Отрывок из жизни маленького пуделя (Быль)

В жизни Долли, персикового карликового пуделя, есть и радости, и огорчения. С человеческой точки зрения, огорчений, конечно, больше, но, с

собачьей, – нет. Собаки вообще редко чувствуют себя огорченными, только если они искренне считают себя виноватыми или если на них не обращают внимания. Они не думают, что их собачья жизнь бывает порой несчастной и что хозяин бывает, порой, не прав (а не прав он бывает частенько), собаки будут огорчаться, только если хозяин на них обижен. Или скучать и тосковать в разлуке с ним. Однако эти животные могут замечать несправедливость, и Долли, к своему сожалению, часто замечает ее вокруг себя, но она умеет радоваться простым вещам и видеть в жизни лучшее.

Долли очень любит спать рядом с кем-нибудь, а когда эта собачка спит, она ревностно охраняет покой и свой, и спящего (чей больше – сказать трудно).

Вика пришла с учебы очень уставшая и прилегла на диван отдохнуть. Долли тут же уютно примостилась рядом. Младшая сестренка Лена, любившая подразнить собачку, нарочно тихо, крадучись, прошла мимо дивана и выжидающе посмотрела на Долли.

– Не подходи-и-и! – очень тихо и внушительно сказала Долли и тут же получила от хозяйки щелчок, собачка обиделась, надулась и положила голову на передние лапы, не сводя глаз с Лены. Девочка остановилась и подозрительно близко протянула руку к Вике.

– Не тр-р-рогай! – Долли возмущенно зарычала, привстала и залаяла, Такое рвение ее хозяйку, хотевшую поспать спокойно, не устроило, бедный пудель был сброшен с дивана. Тут Долли дала волю гневу и с лаем побежала за довольной Леной, стараясь схватить ту зубами за пятку. После Лениного побега собачке сразу стало очень совестно и неловко за свое поведение, а, скорее, жалко свое уютное место на диване. Она подошла к дивану и жалобно и виновато посмотрела на Вику. Вглядывалась она в лицо хозяйки довольно долго, но Вика от ее взгляда не проснулась. Тогда Долли чихнула и посмотрела на реакцию – хозяйка не слышала.

– Вика-а, – тихо позвала она, немного подождала и спросила: «Можно?». Ее не удостоили ответом. Долли встала на задние лапы, а передние положила на диван. Потом, решив хоть как-то привлечь внимание, она громко потопталась на месте и тихо тявкнула.

– Идем, – сказала, наконец, разбуженная Вика, Долли обрадовалась, собралась прыгнуть и… засомневалась, может ей показалось?

– Да идем уже сюда, –Вика взяла бедую Долли за шкирку и втащила на диван. Счастливая Долли тут же пристроилась рядом и заснула со спокойной совестью…

Васильева Мария,
МОБУ СОШ № 1 с. Бакалы

Что такое для меняРодина?

Дорогой друг, спасибо за откровенное письмо. Уже который день я думаю о нем. Не скрою, о многом оно заставило меня задуматься… Мы растем, взрослеем и учимся делать выбор. Не спеши делать выводы и принимать поспешные решения.

У каждого из нас порой появляется желание остаться наедине с собой и со своими мыслями. В такие минуты я беру краски и альбом и иду на свое любимое место – на берег реки Сюнь. Я всегда удивляюсь исключительной красоте нашего края: каждый уголок природы – это новый этюд, который хочется тут же запечатлеть.

Мне кажется, что природа слушает и понимает меня. Она хороший слушатель. Можно часами сидеть на берегу Сюни, которая протекает вдоль нашей деревни, и смотреть, как лениво тянутся над головой белые, пушистые облака, как зеленеет трава на лугах, как ласточки беспокойно хлопочут у своих гнезд. Взять огромный лист лопуха,брызнуть на него водой и следить, как капельки воды не растекаются по его поверхности, а превращаются в перламутровые бусины и, словно ртуть, перекатываются по шершавой поверхности листа. И, наконец , нырнуть в ласковую глубину, наслаждаясь приятной прохладой после жаркого солнца.

Хочется, чтобы время остановилось, но оно беспощадно движется вперед. Мы растем, взрослеем, но вот малую свою родину мы никогда не забудем! Понятно, что я люблю свою деревню, потому что здесь прошла вся моя, еще такая недолгая, жизнь, здесь мой дом, мои друзья, мои родственники. Говоря о своей деревне, я не могу не сказать о своей улице – Садовая. Правда, чудесно звучит! Я родилась здесь и выросла, играя с соседскими ребятами, поэтому считаю свою улицу самой красивой и уютной.

Милый друг, запомни, пожалуйста, мои слова: все жизненные мелочи, проблемы отступят вмиг, когда ты обретешь гармонию с природой. Хотя, конечно, жизнь постоянно испытывает нас, ставя на пути препятствия, но жизнь – духовное крещение, после которого становишься мудрее и чувствительнее. На мой взгляд, человек должен любить свою Родину, какой бы она ни была, потому что любовь к Родине дает силы и жажду к жизни. Родина – это жизнь.

Для меня Родина – это яркое прошлое, прекрасное настоящее, великое будущее. Счастье – жить на родной земле, чувствовать ее соки и корни и утверждать себя в единстве с ней.

***

В пустоту уходящего века
Ты позвать меня не забудь,
Не забудь первозданное эхо,
То, что ударило в грудь
Силой тысячи раскаленных,
Не ушедших с забвеньем сердец,
Обезумевших, одуренных
Золотых серебром колец,
Обхватившей неистовой силой
Путь дыханья моей души,
Вновь потерянной и забытой
В золотой середине пути,
Незаконченной лишь в начале
Уходящего века вдаль.

Позови меня радостно, без печали,
Лишь тогда попадем мы в рай.

Габдрахманова Ляйсан,
11 кл. МБОУ СОШ № 2
с. Шаран

***

Бывает любовь похожа
На крылышки маленькой бабочки:
Всегда нужно быть осторожной,
Вдруг попадет под тапочки.
Бывает любовь похожа
На лилию цвета луны.
Прекрасна, но временна тоже,
Цветочные дни сочтены.
А если любовь, как небо,
То яркая, то туманная,
Порою смертельно желанная,
Как кубок нектара Гебы.
И часто – пугающе-грозная,
Моментами – даже опасная.
Такая любовь очень трудная,
Но вечная и ненапрасная.

***

Чайка парила над водною бездной свободно,
Смело кричала и жизни, и небу «Виват!»
Рыбе, крик слышавшей, стало и грустно, и томно –
Ей запахи солнца и ветра хотелось познать.
Рыбе не в мочь больше прятаться в тине проклятой.
Кто же вселил в нее душу такую мятежную?
Ах, отчего, отчего же она не крылатая?
Безголосая, когда в сердце мотивы нежные.
Резвая чайка из виду давно уже скрылась,
С небом на пару травит души другим.
А рыбе сегодня опять недоступное снилось,
Она до конца будет верить в полеты мечты...

Гиндуллина Екатерина,
8 кл., МБОУ СОШ с. Дуван

Наступила осень в нашем городке

Наступила осень в нашем городке,
И ледок некрепкий виден на реке.
Сиротливо ветка просится в окно,
И все это вижу я через стекло.
Хочется мне выйти и глотнуть слегка

Ветра-холодрыгу, будто молока.
Я мечтаю звёзды разглядеть в ночи
И с чайком горячим кушать калачи.
Хочется мне слушать громкий птичий крик,
Хочется мне беды все забыть на миг.
Хочется мне листья в кучу все собрать
И от счастья громко-громко закричать!
Долго эту осень мне не позабыть,
В это время очень хочется любить.
Но уже свирепствует батюшка-мороз.
И всё это трогает сердце мне всерьез.
Наступила осень в нашем городке.
И зиму уж видно, правда, вдалеке.

Звезды

Почернело быстро небо,
И зажглись на нем огни –
Это звезды. Ты, наверно,
Знаешь, как горят они.
Это добрые желанья
Человеческих сердец,
Это все на свете знанья,
Что таит в душе мудрец.
Это маленькие мухи,
Что прилипли к небесам,
Это прошлых жизней духи,
Что следят за нами там.
Это звезды и созвездья,
Их в ночи узнаешь ты,
Словно маленькие гроздья,
В небесах горят они.
Вот созвездие Дракона,
А за ним есть Геркулес,
Там вдали блестит Корона…
Глаз не отвести с небес!

Родной край

Природа нашего Башкортостана
Прекрасна и мила.
Не знаю я чудесней края,
Где есть такая красота.
Красив Башкортостан в любое время года,
Не надевает все подряд,
А по сезону модница-природа,
Игриво примеряет свой наряд.
Зимой у нас метели воют,
В сугробах белый лес стоит,
Сохатый меж деревьев бродит,

Медведь в берлоге крепко спит.
Весной приходят измененья:
Длиннее день, теплее стал.
Природа после пробужденья,
И лес ожил, от сна восстал.
А летом бабочки порхают,
Трава мягка, как облака,
И птички песни распевают,
Среди холмов течет река.
Когда же к нам приходит осень,
Совсем иная красота.
В багрянце все и в позолоте,
Земля от листьев вся желта.
Вот так сменяют друг за другом
Четыре времени в году.
И красивей родного края
Нигде я в мире не найду!

Струны

Когда звучат гитары струны,
Я забываю обо всем
И представляю древних руны,
Гадали, на которых днем.
Когда играют на гитаре,
И песню запевают все,
Я представляю будто в паре
Порхают духи по земле.
Все вдруг меняется в мгновенье.
Весь мир становится светлей,
И это яркое виденье
Намного станет веселей.
При звуке струн по телу дрожь,
И словно бабочки в желудке.
И ты меня всегда поймешь,
Ведь это все совсем не шутки.

Головезникова Анастасия,
МБОУ лицей г. Янаул

Пока дышу – надеюсь

Вы, наверно, привыкли, придя домой вечером, развалиться на диване или в кресле напротив телевизора и наслаждаться вечерним выпуском новостей или мелодрамой с тягучим сюжетом? Вы, конечно, любите все удобства в своей жизни: горячую воду, уютный дом, холодильник, полный еды, да тот же знакомый вид из окна. Нет, я вас ни в чем не упрекаю. Просто представьте свой город в руинах, а многих ваших друзей, знакомых и родственников уже нет в живых. Представьте, что любой из тех, кто выжил

вместе с вами, готов наставить на вас нож, пистолет, просто потому, что ваши запасы еды ему показались намного нужнее самому. Представьте на улице груды мертвых тел. Там ваши соседи и та милая продавщица из ближайшего магазина, что так мило улыбалась вам на кассе. Их кожа вздулась, одежда разорвана, глаза уже вытекли из глазниц, а облезлые крысы растаскивают их кишки по всей улице, распространяя смрадный запах падали и гниения. Представили?.. Дети жадно разглядывали старые, еще не потерявшие цвет снимки. Им непривычна была зеленая трава, голубое небо и красота лесных пейзажей, полей и океанов. Эти снимки возрождали в них надежду, что мы дойдем до желанных мест. Туда, где еще не побывала зараза, нарекающая себя Человек. Это слово ненавидели все. Все, кто выжил, кто хотел жить. Отправляя ракету с ядерной начинкой, люди расчитывали вознести свою нацию. Однако при запуске произошел сбой. Я тогда была еще маленькой, но помню заголовки в газетах, большими, кровавыми буквами: «НАЧАЛО НОВОЙ ВОЙНЫ ОБЕРНУЛОСЬ КРАХОМ АГРЕССИВНОЙ СТРАНЫ!», «Они нарекали себя – ЧЕЛОВЕК», «ВОДА НЕСЕТ СМЕРТЬ!», «ХИМИКАТЫ – БУДЬ ОСТОРОЖЕН!», «ЗАПАСЫ ЕДЫ НЕ ВЕЧНЫ!»... Люди погибали каждый день. Народ обезумел. Начались грабежи, мородерства, эпидемии, вакханалия, убийства среди белого дня. К руководству приходили новые люди, проворовывались, им на смену приходили другие. Но, что толку…

– Ах, дети мои, хорошо что вам не довелось видеть ужас развала! – каждый раз повторяла я своим подопечным. А Макс однажды тихо спросил: – А сейчас-то нам лучше?

Его право в том сомневаться, руку ему когда-то отстрелили. Ее отрезали чуть ниже плечика, а мальчик ни разу не вскрикнул, не стал умолять сохранить руку. Знал, что если начнется гангрена, то крестик-распятье ему ничем не поможет...

Страшно жить, дышать, спать под открытым небом. Нет. Мы не люди, теперь мы – Выжившие.

До нашей группы, самой большой в окрестностях, дошел слух, что есть вода, еда, место для новой жизни. И не так далеко от нас! Там, за Уралом! Горы, пусть не такие великие, как в былые времена, не пропускают дым и шлак дальше. И радиация туда не доходит! И воды хватит всем! Но от поисков новой жизни на побережье больших рек отпугивает холод и неизвестность…

…И все таки это невыносимо страшно, смотреть на детей… И в такие моменты я ловлю себя на мысли, что дети, «погруженные в компьютер», – это не так страшно. Страшно, когда дети готовы есть сырое мясо, просто потому что до боли, до тошноты голодны. …Естественный отбор. Жестоко. Спасают только мечты о мире, сохранившемся на фотографиях и на пожелтевших страницах книг…

Давлетгареева Ляйсан,
11 кл. МБОУ лицей № 2
г. Дюртюли

Память в сердцах

Дедушка медленно садится рядом со мной и, облокотившись на худые жилистые руки, глядит задумчиво на татуировку «Жора» на левом запястье. Наперед знаю, что сейчас дед что-нибудь да вспомнит из своей фронтовой жизни…

– Помнится, день был такой же, как сегодня: февральская метель кружила горсти снежных хлопьев. Мы сидели в окопах, жевали сухари. Ждали атаку. А ноги-то заметает. И покурить-то нельзя. Мы с Жоркой молодыми были, еще безусыми. И такого до этого дня не видали. Случилась атака ближе к вечеру, неожиданно. Страшно было, доченька, страшно. Но любовь-то к Родине сильней. За нее сражались, за будущее страны. Вокруг гремит всё. Наверное, чудо только меня и спасло в столь жуткий вечер: я увидел внизу Жоркин крестик, нагнулся, чтобы подобрать, в это время и вражеская пуля проскочила по тому месту, где я только что был. Вскоре всё смолкло. Сколько было радости, когда я увидел Жорку живого. Мать ему с молитвами талисман-крестик давала, чтобы сберег да сохранил, получается, и меня он уберег. Тогда мы и поклялись друг другу: помнить и если живыми останемся разыскать, да сделали вот татуировки с именами. Жив ли – теперь уж не знаю, – с грустью произнес дедушка.

Ещё Александр Твардовский в своей поэме «Василий Тёркин» писал о святости фронтовой дружбы: «Нигде не сыщешь дружбы той святой, что бывает на войне…». Эти слова подтвердят многие ветераны Великой Отечественной войны. Ведь кому, как не им, знать об этом. Фронтовая дружба – выражение почти легендарное; не подлежит сомнению, что более крепкой и преданной дружбы между людьми нет, не существует. Дружба на войне – особенная: это и взаимопомощь, и взаимовыручка и братство навеки. Фронтовики с особой гордостью и уважением вспоминают своих боевых товарищей – тех людей, с которыми они делили кусок хлеба, кружку воды и папиросу. Солдатская дружба не зависит от национальной или религиозной принадлежности. Люди вместе защищают свою общую Родину.

Именно такая святая дружба на войне во многом помогла нашему многонациональному Советскому Союзу одержать победу в Великой Отечественной войне. Мне стало горестно, что дедушка потерял связь с фронтовым другом: не переписывались, не поздравляли друг друга с праздниками и не обменивались семейными фотографиями. Тогда я решила хотя бы попытаться помочь дедушке найти своего друга.

– Дедушка, давай попробуем разыскать в банке данных Мемориал. Ты же знаешь «Никто не забыт, ничто не забыто»… В глазах дедушки появился блеск надежды и радости, но, к сожалению, мы узнали, что Лопатин Григорий Иванович не дожил до победы, погиб. Мемориал – это величайший памятник всем воинам, погибшим и пропавшим без вести при защите нашей Родины, таким, как друг моего дедушки. Мемориал есть, а значит – есть и

память. Сколько бы времени ни прошло, мы не перестаем чтить и помнить тех, благодаря кому наша жизнь прекрасна и удивительна: с росой на зеленой траве, с белыми пробегающими облаками на голубом небе. Я думаю, что каждый день, проведенный на фронте, – это подвиг. Когда я говорю об этом дедушке, он меня сразу прерывает: «Нет, родная, герои не мы, герои – те, что пали в первые дни, не отступая ни на шаг. Они стали для нас примером. Победой мы обязаны им». Просматривая данные сайта Мемориал, я нахожу фамилии и имена своих родственников… Самиков Сабит… Самиков Назиф… Имена тех, кого мне не суждено было увидеть, они отдали свои жизни во имя моей жизни, во имя будущего. Не было в нашей стране ни одной семьи, которая не проводила бы солдата-защитника на поля сражений. Именно поэтому каждый из нас гордится и будет гордиться их бессмертным подвигом. Герои Великой Отечественной войны живы в наших сердцах и наша святая обязанность передать эту память грядущим поколениям.

Не все с войны пришли тогда,
О них ты вспоминай всегда.
Спасибо всем, кто воевал,
Жизнь за отчизну отдавал,
Кто и в тылу, как мог, служил…
Скажи, о них ты не забыл?

Память

Память, память, за собою позови
В те далекие промчавшиеся дни.
Ты друзей моих ушедших оживи,
А друзьям живущим молодость верни.

(Р. Рождественский)

А на дворе цветет весна. Лучи солнца нежно касаются лиц прохожих, идущих беспечным шагом. По голубому небу медленно плывут облака. Трава зеленеет. Деревья пробудились – на ветках почки. Слышен птичий щепет, детский смех.

Мой дедушка, Давлетгареев Тимерьян Мухаматханович, глядит в приоткрытое окно, приговаривая тихонько: «Я встречаю семидесятую весну с величайшего дня для России – дня Победы. Пятнадцатилетним мальчишкой я ушел на фронт, положив в карман лишь огрызок карандаша и тетрадный лист в надежде написать письмо маме. Я желал защитить Родину, и в тоже время хотелось беззаботных времен: простых радостей, вроде журавлиных вскриков…» Я вглядываюсь в лицо дедушки… Я представляю себе молодых ребят, в глазах которых уже страх, боль и отречение. Юноши и девушки 1941-1945 годов, также как и мы, строили планы на будущее, мечтали и радовались, но им пришлось сделать самоотверженный шаг навстречу риску и смерти. Смерти ради жизней и мира. Противоречиво, не правда ли?!

В те военные годы нашему народу выпала доля испытать нечеловеческие физические и душевные муки, тяготы, терзания. Но

испытания не сломали их, благодаря духовному братству. А что сегодня? Способны ли мы к самопожертвованию, состраданию, взаимопомощи, есть ли в нас духовная сила? Боюсь, что нет. Человека сьела алчность. Деньги, деньги, деньги… Мы готовы продать даже Память. Солдаты Великой Отечественной войны – сегодняшние ветераны – стали для своих детей спонсорами. Бедные старики продолжают жить в своих старых, ветхих домах, а дети, благополучно оформив сертификат на социальное жилье, припеваюче проживают в этих квартирах. Стыдно. Но ещё страшнее случаи, когда обворовывают беззащитных пожилых людей. Казалось бы, возможно ли такое, но, к моему разочарованию, мне пришлось и самой стать свидетелем подобного происшествия. Я шла, ни о чем не думая, как вдруг увидела бегущего мужчину средних лет, а вслед за ним, спотыкаясь и что-то крича, бежал старик. Я не поняла, что происходит. Когда бегущие свернули на повороте, я разобрала слова старика, он кричал: «Вор! Остановите!». Кругом был народ и никто не попытался остановить того человека. Это была война без пуль, пятисекундная война, война внутри меня. И сердце взяло своё, я помчалась вслед за вором, несмотря на риск. Я это сделала, я догнала, мои глаза встретились с его звериными, пустыми глазами. Коленки чувствовали дрожь, но я не подавала виду, губы обсохли, я вдохнула и произнесла: «Да как же вам не совестно?! Верните дедушке деньги». Стали собираться люди… Вор посмотрел на меня, бросил на землю кошелек, развернулся и… убежал… Задыхаясь, подбежал и старик со словами: «Спасибо, внученька, спасибо».

Люди! Растопите же свои сердца, помните, благодаря кому мы сейчас гуляем под ясным мирным небом, улыбаемся и просто живем.

Гусева Анастасия,
10 кл. МБОУ лицей
с. Месягутово

Невидимка

Когда он заходит в комнату, кажется, что это всего лишь ветер прошуршал по уставшим половицам, разгоняя в стороны обертки от конфет, одинокие и непонятые миром души, скомканные бумаги, маски, которые люди надевают, выходя в свет… Но он был Никем. Хотя чем-то он все же являлся. Чем-то нематериальным, но осязаемым на уровне подсознания.

Его присутствие чувствуют только лишь тонкие личности. Чувствуют нутром. Чувствуешь, по коже пробежали мурашки и сознание вздрогнуло от чьего-то дыхания? Это он. Невидимка. Он тут, незримый, наблюдает за каждым твоим движением, выжидает, когда ты наконец поймешь, что он рядом, чтобы через несколько секунд уйти, оставив после себя некий осадок неопределенности и удивления на твоем лице.

Мгновение, и вот ты мчишься за клочком тетрадного листа и судорожно пытаешься запечатлеть все те чувства, что он оставил, что принес с собой. Ты не знаешь, когда он может навестить тебя, поэтому не можешь быть готов к этому.

Самое интересное, что не каждому удается ухватить этот момент, чтобы подольше оставить в памяти образы, а потом душевным трудом вылить в свое произведение. Он приходит неожиданно. Слышишь, как скрипят половицы? Невидимка.

И имя ему – Муза.

Мой прадед

Мой прадед родился в Казани,
На Волге, что долго течёт.
Мой прадед родился в Казани,
Оттуда ушёл он на фронт.
В пыли по Европе шагая,
Он Волгу свою вспоминал:
Туда он мальчишкой когда-то
Купаться тайком убегал…
Когда разрывались гранаты
И пули свистели над ним,
Лишь вера святая солдата
Идти помогала в пути.
Нелёгкие были дороги,
Пути фронтовые солдат,
Но знамя своё над Рейхстагом
Они всё равно водрузят!
Был плен, это тяжкая ноша.
Смерть рядом ходила порой.
Была неизвестность, но все же
Мой прадед вернулся домой!
Свои опустил он ладони
В великую Волгу-реку,
И слёзы скупые солдата
Катились из глаз по лицу…

***

Хороша моя сторонушка родная!
Тут мне каждый уголок знаком.
Ветви ива над прудом склоняя,
Шепчет мило ветру о былом.
Здесь так славно у воды прохладной
Посидеть вдвоем и помолчать,
Наблюдать за солнцем восходящим,
Верить, ждать, любить, страдать, мечтать…
Оказавшись вдалеке от дома
На чужой холодной стороне,
Верю, ты с любовью в сердце вспомнишь
Милый домик в маленьком селе.
Темный лес, за огородом поле;
Шелестят колосья на ветру.

Это все знакомое, до боли…
Край родной, я так тебя люблю!
Гор великих гордое молчанье
Как немой укор моей судьбе.
Обречен теперь я на страданье
На чужой прекрасной стороне.
Но вернусь, Урал мой несравненный
Грустью и смятением гоним.
Образ дома в памяти нетленный
С нежностью в душе моей храним.

Ибатуллина Ксения,
МБОУ СОШ с. Красный Ключ

Под звуки старого романса

Туманной дымкой мир окутан,
Поблекли яркие тона,
Как час, идет одна минута,
Застыла времени стена.
Играет вальс в темной прихожей,
Мерцает свечки огонек,
Мгновенья нет сего дороже,
Но я, боюсь, не уберег…
Кружится дева в легком танце
Под звуки вальса на пластинке,
Под звуки старого романса
Прекрасна, точно на картинке.
Взметнутся платья пышны складки,
Ударит каблучок в паркет,
От плеч её дурманит сладко
Роскошным запахом конфет.
В окно прохладный ветер дует,
Танцует, пляшет огонек,
А дева танцем околдует,
В глазах зажжётся уголек.
Под звуки старого романса
Мир уплывает из-под ног,
И вот уже кружимся в танце,
Вольемся в музыки поток,
Переплетемся с вальса нотой,
Сольемся с музыкой ночной,
С лепниной зала позолотой,
С туманной, серой, дымной мглой.
Луна пролезла в створки окон,
Но не дано рассеять ей
Гнетущей мглы тот серый кокон,

Тянущий в чрево королей.
А танец яростно кружится
Хохочет мрак, ликует мгла,
А свечка тает и искрится,
Мелькнула раз и умерла.
Танцует дева в полном мраке,
Стучит слегка лишь каблучок,
Но ни мгновения во страхе,
Танцует, а сама молчок.
Танцует тихо, взгляд пустой,
А я влюблен в сие мгновенье,
Шепчу красотке я – «Постой!
Остановись, мое виденье!
О, ангел нежный во плоти,
Мое спасение от бездны!»
Но дева взгляд лишь воротит,
Увы, мольбы здесь бесполезны…
Остановилась. Запах сладкий
Еще усилился слегка,
Я брежу, точно в лихорадке
Настолько жажда глубока.
Она предательски ступила
Назад, во мрака глубину
И взглядом молча поманила,
Я в этих безднах утону…
Ступаю вслед за тенью ясной,
Боюсь вздохнуть, чтоб не спугнуть,
Влюблен я в образ сей прекрасный,
Хочу я образ сей вернуть.
Но слышу смех её жестокий
О нет, не верю, не она!
Вдруг слышу голос, столь глубокий
Столь древний, как сама луна –
«Влюбился в тень, в виденье, в образ,
Ты жалок, милый мальчик мой! –
Услышал я презренья возглас,
Из тени вышел молодой…
Парнишка? Нет. Мужчина вроде,
Хотя, во тьме черт разберет,
Бессилен я такой природе
Подался я к нему вперед.
А он смеется надо мною,
Потешен весь мой вид ему,
«А хочешь, тайну я открою?
Но только, чур, ты никому!»
Спросил он, хитро подмигнул,

А я что? Молча согласился,
Он голову чуть повернул
И тут же дымом заклубился,
Исчез туманом в тот же миг
Был приведеньем, аль виденьем
С моих же уст сорвался крик,
Остановился я в смятенье.
«Я тут» – звучит у уха шепот.
Коснулась кисть волос моих,
Овладевает мною ропот
От сих касаниев чужих.
«Не бойся, нечего бояться» –
Из мрака голос молвит мне,
«Не будем больше расставаться,
Утонем вместе в тишине».
Под звуки старого романса
Танцуют призрак и мертвец,
И околдованы сим танцем
И демон тот, и тот глупец…

Ирдубаева Инна,
МОБУ СОШ № 1 г. Межгорье

Между вдохами

Между первым и последним вдохом
Простирается мгновением жизнь твоя.
Улетают сквозь гортань навстречу легким
Годы жалкого земного бытия:
Тонкоструйным, серым, вязким дымом
Наполнялись бронхи – с годом год.
Оседало по стенам со склизким видом
И дарило свой отчаянный приход.
Альвеолы наотрез против работы
В сплошь прокуренном иссеченном тебе.
Они лезут вон сквозь дымоходы,
Оставляя капли крови на платке.
Самовольно самоказнью удушился,
Сам себе связал петлю на свой кадык.
И, казалось, мог легко остановиться,
Но, ты сам себе обуза – ты привык.
Между первым и последним вдохом
Простирается, как мука, жизнь твоя.
Улетают сквозь гортань навстречу легким
Годы жалкого земного бытия.

Автор

Моросящими каплями по холодной ограде,
Сквозь скупые и тусклые мысли людей,
Слова автора рвутся в наши головы, ради
Просвещения чувств наших полых стеблей.
Заполняя убытки овдовевшего разума,
Он мечтает проникнуть в чужие дома.
Чтобы понял каждый, судьбою наказанный,
В чем единая суть его бытия.
В невесомости зыбкой хрупкий голос колышется,
Голос автора книг, что дает людям свет.
В необъятной чащобе одному ему слышится
На всевечный вопрос одинокий ответ.
Пролетая над небом под вершиной безумия,
Автор легким крылом чутко трогает нас.
Каждый миг каждой жизни в своей книге продуманной
Довершает до пика в свой избыточный час.
Пока сыплет песок по стеклянной породе,
Географию жизни хочет нам показать;
В жгучем море бурлит, повинуясь природе,
Автор слова, волнуя бессмертную гладь.

Церковь на Нерли

Тихий холм, внизу речушка,
Церковь Покрова.
Пред ней добрая старушка.
Вдаль идет одна.
Незаметно ветер веет,
Речка чуть бежит.
Солнце мягко, нежно греет,
Церковь все молчит.
Солнце дня светит на купол
Церкви на Нерли.
Недалече летит сокол
На него смотри.
Церковь грустно, величаво
На холме стоит.
В колокольне запоздало
Колокол гремит.

Козлова Любовь,
11 кл. МОБУ СОШ № 2
с. Кармаскалы

***

...Дяденька добренький, миленький дядя!
Не погуби, площади ты меня!..-
...Мальчик бежал, спотыкался и падал.
Зло на страну надвигалось – война!..
...Лена, родная, ты всех мне дороже!
Очень прошу – выходи за меня!...
Юноши, девушки, братья и сестры!
Зло ворвалось – наступила война!..
...Слушай, Семен, прореди-ка мне грядку,
Лук посадить не успела же я.
Глянь, председатель бежит без оглядки:
– Бабка, в Советском Союзе война!..
Сколько же судеб она поломала,
Сколько людей погубила она!
Веры лишила, надежду сломала
Страшное жуткое время – война...

***

Горит лампада в красном уголке,
Лампадный свет все лики освящает.
Там Божья Матерь с Господом в руке
И Серафим в молитве помогает.
Вот Царь с Царицей в том углу стоят
И перед Богом молят за Россию.
Мы недостойны их молитв за нас,
Но молим слезно:»Господи помилуй».
На полке крест и Библия лежат,
Потрепаны листы священной книги.
Но мысли грешные и в этот час не спят,
Плетет лукавый мыслей гордых нити.
«Прости, Господь, все наши прегрешенья!» –
Не прекращаю я молитвы той,
Но знаю, лишь в тебе есть путь спасенья,
Ведь Ты – Спаситель мой, Ты есть Любовь.

***

Исповедуй меня, отче,
Стала грешной я совсем.
И водой омой мне очи,
Чтобы видеть божий свет.
Доведи меня до рая
Иль дорогу покажи,
Я ведь грешница большая,
Путь одной мне не пройти.

Помолись о мне ты Богу,
Да споcлет он благодать...
Ну а я, прозрев немного,
Буду Бога воспевать.
***
Колокола... Но в храме – тишина..
Спасителю – надежды, мысли, взоры...
Сегодня утром началась война.
У Бога помощь просят... Разговоры...
...Рыдают матери: «За что мне эта боль?»,
Поникли девушки: прощание с любимым...
А православные идут назавтра в бой,
Союз Советский защищать и край родимый.
Как тяжело от сердца отрывать
Все то, что близко, зная, не вернется...
Но за страну свою они должны стоять...
Их Бог помилует... И мир нам улыбнется...
***
Принеси мне из Хогвартса в клюве, сова,
Долгожданное мною письмо.
Чтоб Макгонагалл мне написала тогда:
«Поезд ждёт на вокзале Кингс-кросс...»
Буду в замке я жить, на уроки ходить
И найду настоящих друзей.
Я волшебника честь буду свято хранить,
А иначе, что чести важней?
Ты неси мне, сова, дорогие слова,
Что в письме адресованы мне...
Десять лет жду письма, не приносит сова...
Видно, все это небытие...
***
Все идёт коту под хвост,
Снова гнев и злоба,
Вновь поток обидных слов
Льется на другого.
Мы ругаемся, кричим,
Близких словом раним.
И не думаем, что их
По чуть-чуть теряем.
Мы ломаем этот мир,
По живому скачем...
Что имеем не храним,
Потерявши – плачем...

Кузнецова Татьяна,
МОБУ Лицей № 6 г. Сибай

***

Воинственнен и горд глубокий взгляд.
Совсем один стоит на горном склоне
Защитник нашей Родины – солдат,
И к небесам протянуты ладони.
Зачем он здесь? Кого так долго ждет:
Старушку-мать, подругу или брата;
Того, кто никогда уж не придет,
Или того, с кем встретится когда-то?
А, может, ждет своих однополчан,
Чтоб вместе одолеть врагов поганых,
Сразиться за свободу россиян
И отомстить за слезы их и раны.
И вдаль пока глаза его глядят,
Нам с вами обеспечена защита.
Жаль только, что они, как и солдат,
Из ледяного сделаны гранита.

Чувства свободы

Кому-то хочется воды,
Кому-то, может, хлеба…
А я от мирной суеты
Хочу подняться в небо.
Туда, где дремлют облака
В просторах снов жемчужных,
Туда, где правда далека,
От скучных дел ненужных.
Где в блеске розовой зари
Искрится лучик солнца,
Где сердце у меня внутри
Так радостно забьется!
Такие чувства испытать
Совсем не каждый может.
Не всем дано во сне летать,
Тут смелость не поможет.
А как же быть, если мечта
Из сердца в небо рвется?
Ведь внутренняя красота
Не каждому дается.
На поиски желанных чувств,
Сердечко чтоб забилось,
Отправлюсь. Может, не вернусь,
Но отыщу, что снилось.
И вот, вдали от дома я,

Средь сочных трав долины.
Присяду тихо у ручья,
Где плещутся павлины.
Конечно, показалось мне,
Но все ж душа летает,
Когда на призрачной воде
Цвет радуги играет.
Крик ястреба раздался вдруг,
Вспорхнули в небо птицы.
Долину охватил испуг,
И крыльев вереницы
Затмили перьями рассвет,
И ввысь, все ближе к солнцу,
Летит косяк от зла и бед,
Назло ветрам несется.
Забилось сердце у меня,
И в небо вместе с ними
Взлетела вдруг душа моя.
И так легко отныне!
Открылся мне простор полей,
Притоки рек бушуют.
Поет душевно соловей,
А сердце все ликует!
Почувствовала я при том,
Что счастье появилось.
Заснула будто вечным сном
И в птицу превратилась!
Очнулась я не сразу, но
Все вспомнила, что было.
На сердце странно и чудно,
Ведь душу я раскрыла!
К ногам моим прильнула кровь,
С ковра цветов вскочила!
Схватила радость меня вновь,
И жизнь я полюбила!
Я побежала наугад,
Вперед! Еще быстрее!
Не оглянусь уже назад!
Вперед! Скорей! Скорее!
Здесь надо бы затормозить:
Обрыв на горном склоне!
А мне хотелось еще жить
И бегать от погони.
Никто ведь не бежал за мной,
Но не остановиться…
И вот под ветра грозный вой

Я прыгнула, как птица!
Безумная! Как я могла
Забыть, что я живая,
Что не ушла еще пока
В бессмертный город рая!
В объятьях страха я лечу,
О глупости жалея.
Прощаться с жизнью не хочу!
Поступка нет глупее!
И вот, на счастье, на мое
Речушка подо мною.
Когда упала я в нее
Узнала, что такое
На грани смерти лютой быть,
В обрыв в испуге падать.
Такие чувства не забыть,
Но я умею плавать!
Как повезло мне с речкой той,
Я выплыла на сушу!
Решила, что пойду домой.
Пожевывая грушу,
Я поняла в минуту ту,
Что жизнь всего дороже!
И вот домой к себе бреду,
Набегалась, похоже.
Ничто нам с жизнью не сравнить,
Тем более те чувства,
Что удалось мне пережить
И выжить так искусно!
Теперь, о чем мечтала я,
Что мне так явно снилось,
Сбылось. Но, правда далека
От снов самых правдивых!
Мы можем многое во сне:
Летать, в овраги падать,
Ходить мы можем по луне
И в океане плавать.
Но в жизни не дано летать,
Ведь жизнь дана нам, чтобы
Ее спокойно проживать.
Без «подвигов» и злобы.

Стихотворение о безответной любви на расстоянии

Моя любовь во мне пылает
И разливается рекой!
И в блеске огненном мерцая,

Ступает всюду за тобой.
Ты для меня дороже клада,
Нежнее розовой зари…
Другого счастья мне не надо,
Лишь взгляд с улыбкой подари!
Хочу я петь, не умолкая,
О счастье, что судьбой дано.
Пусть птиц парящих в небе стая
Гурьбой влетит в твое окно.
Увидев их, ты удивишься,
Но все же кое-что поймешь.
Теплом душевным озаришься
И за собою позовешь.
Ты далеко, но все же рядом.
Душа твоя всегда со мной.
Когда – ни будь, под этим взглядом
Растаю в жаркий летний зной...

Творец

Когда в объятьях летней ночи
Уставший город мирно спит,
Закрыв невидящие очи,
Блаженный праведник творит.
Сидит в нетопленной каморке,
Укутавшись в дырявый плед.
Рисует кровью натюрморты,
Чтоб как-то заработать хлеб.
Его глаза давно слепые,
Но терпит он судьбы удар.
На небе ангелы решили
Открыть в блаженном божий дар.
А люди этого не знают.
И вот, за жалкие гроши
Его картины покупают,
С частичками святой души.
Когда-нибудь его не станет,
И боль ужасная пройдет.
Когда-нибудь в сердцах растает
Безжалостный холодный лед.

Счастье – жить!

Наша жизнь прекрасна, но не вечна.
Обижаться стоит на себя,
Если неудача бесконечно
Тут и там преследует тебя.
Ты попробуй перестать сердиться,

В свою душу двери отвори.
Стоит просто в этот мир влюбиться,
Чтобы сердце ёкнуло внутри.
Посмотри в безоблачное небо
И спасибо Господу скажи,
Ведь тебе всегда хватает хлеба.
В своем сердце радость освежи.
Ты скажи спасибо, ведь ты дышишь,
Беззаботно ходишь по земле.
Также видишь, ощущаешь, слышишь,
И живешь при свете, не во мгле.
У тебя есть сердце, и ты любишь,
У тебя есть дом, и есть семья.
Знаешь ты, что дальше так же будешь
В счастье жить, судьбу благодаря.
Так зачем на Бога обижаться,
Называть жестокою судьбу.
Нужно просто к цели приближаться,
Говоря себе: «Я все смогу!»

Снежинка

Стою в заснеженной ложбинке,
И щеки стылый жжет огонь.
И вот волшебная снежинка
Упала тихо на ладонь.
Мне стало очень интересно,
И задалась вопросом я –
Как появилась, если честно,
Снежинка нежная моя?
Кто знает, может, прилетела
Она из сказочной страны,
Напомнить, может, захотела,
Что люди в мире жить должны?
Наверно, хрупкая снежинка
Явилась к нам не на беду.
А может, облака слезинка
Замерзла просто на лету?
Возможно также, что скучает,
Тоскует кто-то обо мне…
И мне в снежинке посылает
Все, что не смог сказать в письме.

Мамчур Александра,
МАОУ Лицей № 1
г. Нефтекамск

***

Поезд скоро тронется, слышен уж гудок…
Я вложила милому в руки образок.
Ты храни, родименький, часть моей души
И домой, пожалуйста, вернуться поспеши.
«Только ты дождись меня», – ты ответил мне.
Мой кивок, как гром, звенел в этой тишине.
На прощанье ты меня нежно приобнял,
Впрыгнул в поезд, долго мне из окна махал.
Поезд уже тронулся, скрылся вдалеке…
Я за ним отправилась, босая, налегке.
Не могла сидеть и ждать, зная, что ты там,
Я войну с тобой прошла, шагая попятам!
И когда после боёв раненых несла,
О тебе молилась я, говоря слова:
Ты храни, родименький, часть моей души.
«Я вернусь, любимая», – слышала в тиши.
Воевали мы с тобой в разных сторонах
И вернулись мы домой –груди в орденах.
Но не в них награда нам, их не греет блеск…
Счастье в том, что у меня ты, любимый, есть.

Босиком по асфальту

Выжженный солнцем, растаял немного
Серый, порой нескончаемый путь.
Вот она здесь, под ногами, дорога,
С которой, пожалуй, уже не свернуть.
Девочка шла босиком по асфальту,
Гудели машины ангелу вслед.
А девочка шла, она шла без оглядки,
Неся за собою спасительный свет.
Плакало небо, по солнцу грустило,
Капли холодные резали кожу.
Небо зачем-то её отпустило,
Оно на меня чем-то похоже.
Тяжелые капли похожи на гальку,
Асфальт под ногами похож был на шёлк…
Девочка шла босиком по асфальту,
Чтобы её никто не нашёл.

Мир в масках

В мире, где давно уже забыты
Честь, отвага, верность и любовь,

Там, враждою дружба где разбита,
Эти чувства расцветают вновь.
Люди их всегда сыграть пытались,
Только искренности им не занимать.
Все до одного, как ни старались,
Не смогли их точно показать.
Всюду сценаристы, режиссёры…
Ведь давно уже Шекспир сказал:
«Весь мир – театр, люди в нём – актёры».
И надо же, ведь в точку он попал.
Мир давно уж превратился в сцену,
Возможно, все забыли, кто есть кто,
Не знают чувствам истинную цену,
Им это не покажет уж никто.
Люди, словно масками закрывшись,
Ушли в себя, их в мир уж не вернуть.
Подумай, что тут может получиться,
Подумай, только тут же и забудь.
Под масками не видно лиц несчастных,
Взгляды, уплывающие вдаль.
Ты жив, коль день твой этот не напрасен
И эти чувства: радость и печаль.
Забудь о том, что можешь быть нечестным,
Искренность свою ты не скрывай,
Маску надевай не повсеместно,
Не пытайся жизнь свою сыграть.

Осень

Что такое осень? Кто ответит?
Это лист, сорвавшийся с ветвей?
Или зябкий и промозглый ветер
Перед вереницею дождей?
Осень – это золото нарядов,
Что природой преподнесено.
Это, когда рифмы встанут рядом,
Чтоб придумать что-нибудь одно.
Осень – это множество букетов
Педагогам и учителям…
Осень – это «до свиданья, лето»,
«До свиданья» тёплым вечерам.
Осень – это солнце раз в неделю,
Дождь его давно уже сменил.
Кажется, весенние капели,
Если б мог, он тоже б заменил…
Только не охота их менять нам,
Осень будет лучше золотой,

Перевязанной пышнейшим белым бантом,
Сделанным из белых облаков.

***

Смычок прикоснулся к струне, и она задрожала.
И я затряслась вместе с ней с головы и до ног.
Не помню, когда ещё музыка так волновала,
Как скрипка в тот вечер меня (и тебя, между строк)…
Она нас связала, меня и тебя, в километры
Вперёд унося наши мысли по тексту времён…
И вот уж над нами свистят наши общие ветры,
У нас в головах муравьи не поднимут знамён.
А всё потому, что нет силы мощнее, чем эта,
И кто б в головах у людей в этом мире не жил,
Любовь, как и музыка, в сердце любого поэта.
Она единична. Она долговечна. Она старожил.

***

По серым улицам, сквозь толкотню,
Почти что в лужах марта утопая,
Ты шла, забыв мирскую суету
И серый, плотный воздух раздвигая.
Одета в чёрное, полночное пальто,
В берете чёрном, в чёрных ботильонах,
Как жаждет мода. И никто, никто
Не видел свет средь черни сотворённой.
Как слеп наш мир, раз не заметил он:
В руках, что в чёрные запрятаны перчатки,
Держала ты трепещущий бутон
Нежнейшей белой розы. Без оглядки
Беги, родная, прочь от серых лиц!
Пока цветок живой и сердце бьётся,
Пусть о его шипы, как стая чёрных птиц
О скалы, вся людская пошлость разобьётся.
Как сложно в нашем мире сохранить
Такую чистоту и обаянье,
Не очернить её, не осквернить
И от грехов держать на расстояньи...

Морозова Евгения,
11 кл. МАОУ СОШ№ 15
г. Белебей

Будь сам собой

С ранних лет ей все твердили:
«Будь всегда сама собой:
Не улыбайся ты картинно,
Своею думай головой.

И не копируй ты актрису.
Прилипла маска к ней навек.
Сдирая с кровью, за кулису
Рыдать уходит... человек...
В толпе зевак и негодяев
Не поддавайся на обман.
Они – амебы в океане,
Что вечно сеют стыд да срам.
Ты в человеке чувствуй душу,
Порывы сердца отследи,
В глазах найди ты море суши,
Безмерной верности, любви.
Пролей слезу, когда вонзится
Тупое остриё меча
В твоё нетронутое сердце,
И заболит душа твоя.
Мечтам отдаться ты не бойся,
Уединись в тиши ночной,
Росою утренней умойся
И будь всегда сама собой...»

* * *

Нам от рождения дается
Белоснежный, чистый лист,
Краски жизни прилагаются,
Поступков наших злая кисть.
У каждого своя картина:
У одного жизнь – светлый тон,
Но у другого – грязь и тина.
Уж боле не рисует он.
Запачкал зря он холст чистейший,
Судьбу дать просит лист второй.
Не для каждого, милейший,
Подарок делают такой!
Ты так живи, чтобы в чернила
Не окуналась кисть твоя,
Чтобы не стала вдруг картина
Надгробным камнем для тебя.

Чем я Бога прогневил?

Это был холодный летний день, когда лето подходило к своему завершению. Моросил мелкий дождь. Маша вместе с отцом отправились на рыбалку. Они нашли захолустный прудик, осмотрели его берег и стали разматывать удочки. Маша, насадив приманку, забросила удочку и, сев на заранее приготовленный раскладной стульчик, стала ждать. Погода не благоволила для рыбалки, однако рыбаки продолжали сидеть, ожидая клёва,

как чуда. Отец сел немного далее Маши, и из-за кустов они не видели друг друга.

Прошло немного времени. Маша увидела идущего к ней мужичка с собакой. Она немного перепугалась, ведь в наш век не знаешь, чего ждать от людей. Когда человек подошел, то представился Сергеем и сказал, что клева не будет: рыба ушла на глубину, там теплее. У них завязался незамысловатый разговор: каждый рассказал сам о себе. О чем может рассказать Маша, шестнадцатилетний подросток? Разве о своих успехах в школе и тому подобной мелочи, не сравнимой с жизненным опытом взрослого человека.

А Сергей рассказал ей о своей жизни: «Родился я больным у совершенно здоровых родителей. У меня, как видишь, рука больная», – Маша увидела руку: худая, растянутая кисть, которая совершенно не шевелилась. Он продолжал: «Всю свою жизнь я задавал вопрос «За что?» Никто не мог на него ответить. А я просто жил, не обращая внимания на свой недостаток. Мне-то легко было свыкнуться с ним, а людям – нет. Судьба не уготовила мне роль отца и любимого мужчины: не нашлось ни одной женщины, которая смогла бы полюбить меня душой, закрыть глаза на мое телесное увечье, принять меня таким, какой я есть. Окружающие люди слишком заняты собой, они не замечают боль других... или не хотят замечать. Был случай: я спас тонущую девочку, кое-как вытащил ее одной рукой. Да, в глазах людей я был героем, но не это мне нужно... Понимание куда важнее... Все рыбаки здесь знают меня, я им помогаю. Как я люблю вот так, с утречка, прийти сюда, сесть на бережке, закинуть удочку и болтать с другими рыбаками. Нигде я не получаю столько удовольствия, сколько здесь, в такой обстановке. Вот скажи мне, Маша, я, действительно, так отталкивающе выгляжу?»

Девочка ответила: «Нет, не нужно роптать на трудности жизни. У каждого свой крест, нести его мы должны несмотря ни на что. Душа у Вас светлая, добрая, а это – самое главное в человеке».

Природа угасала, гасли и глаза Машиного собеседника, гасла и его жизнь. Что ему оставалось сейчас делать? Маша прекрасно понимала, что этот добрый открытый человек вскоре встанет, попрощается с ней и пойдет по пустой дороге со своим псом домой, где его никто не ждет, кроме товарища современности — телевизора, перед которым тот, возможно, будет «заливать» свою несостоявшуюся жизнь…

Люди никогда не помнят сделанных для них хороших поступков. Они помнят только боль и горечь, причиненные им. Так и жизнь нашего героя будет забыта. Может быть, кто-то и вспомнит его, помянет добрым словом, скажет, что и в наше время есть праведники на русской земле. Не бывать России без них. Они, подобно Иисусу, ниспосланы с небес в земную повседневную жизнь, чтобы напомнить людям о главном их бытия: о милосердии, о сострадании, о любви к ближнему своему, о том, что все мы равны перед Богом. Своими страданиями они искупают грехи человечества, дают им еще один шанс для осознания своей роли на земле и для претворения своего предназначения в жизнь.

Праведников становится все меньше. Для людей главное – удовлетворение потребностей их тела, душа отходит на задний план. Они уже не способны не только разглядеть, но и понять «настоящих», посланных во имя их спасения чудотворцев.

Они, как Сергей, встанут и уйдут, прихрамывая и страдая за весь людской род, за все их прегрешения. Глас, воззвавший ко всему человечеству, растает в воздухе, не дойдя до душ людей, которые постепенно закрываются на глухую огромную дверь с тяжелым замком. Найти ключ и сорвать замок смогут только сами земные жители, если попытаются остановиться, приглядеться, прислушаться, осознать угрозу «вымирания человека» как личности с огромной, открытой душой, до которой можно достучаться. Именно тогда население будет спасено.

Сергей встал, попрощался с Машей, пожелав ей благополучия и здоровья, стал удаляться, а за ним последовал его верный пес. Они шли долго. Собака и человек – два неразлучных спутника, вечные путешественники во времени, носители истины, время и пространство для которых неподвластны.

И если хоть одну душу затронет эта история и замок будет вскрыт, то истина сможет найти дорогу в мир людей и станет царствовать там навеки вечные...

Мухаметов Данияр, 11В МАОУ
Башкирский лицей-интернат
№ 3 г. Стерлитамак

Клочок бумаги

Семья – это люди, даже лишь образ которых заставляет нас жить и бороться.

Л.Н. Толстой

Уже несколько дней шёл дождь, и иногда казалось, что он усиливался с каждым часом, нарастал, порой, делался беспощадным ко всем, а иногда ласкал, баюкал и успокаивал. Именно в такие дни, когда погода играла чувствами людей, каждый думал только о себе, о своём бесконечно-эгоистичном мире, где так светло, тепло и уютно. Но, порой, в этом пространстве появлялся он, на первый взгляд, ничем не приметный человек. Каждое утро мистер Джонс, так шутливо называли его в округе, обходил свои территории: несколько небольших кварталов, старый заброшенный склад, развалившуюся уличную сцену, полуразрушенный мостик, некогда венчавший великолепный пруд. Неторопливо шагая, он осматривал всё вокруг, складывал в сумку кем-то выброшенные вещи, еду, разные обрывки бумаг и картона; затем долго сидел под каким-нибудь деревом, медленно доедал остатки найденной пищи, наблюдал своё отражение в лужах, доставал из кармана какой-то клочок бумаги, любовался им и, улыбнувшись, шёл дальше.

Никого не интересовало его происхождение, семья, имя. Никто не знал, ходил ли когда-нибудь этот человек в детский сад, ругали ли его за шалости и какие оценки красовались в дневнике маленького Джонса. Смеялся ли наш пилигрим, повзрослев, над своими фотографиями, где в запуганном лице ребёнка взрослые пытались найти сходство с плюшевым медведем, которого он всячески пытался обхватить ручонками. Кем был этот человек по образованию, в кого был влюблён, с кем долгими летними вечерами мечтал о будущем, думал о том, как назовёт своих детей… Сейчас это просто мистер Джонс, без прошлого, но со странным и необъяснимым настоящим.

Однажды, когда погода решила всех порадовать, одинокий скиталец Джонс вновь совершал обход своих территорий и медленно брёл в сторону почти разрушенного, поросшего мхом и различными кустарниками моста, он вдруг услышал чей-то голос:

– Э-э-э! Мистер Джонс, не твоя ли бумажка поплыла по ручью? Эх, набирает скорость! Неужели письмо твоих поклонников? – с неистовым смехом кричал дворник.

– Наверное, это путёвка в заморские страны! – подхватил какой-то зевака.

Обернувшись, мистер Джонс увидел, как тот самый клочок бумаги, которым он ежедневно любовался, быстро уплывал вниз по ручью. Долго бежал он вслед, падал и вновь поднимался, отчаянно тянулся рукой... Весь двор смотрел в недоумении, смеялся и язвил.

Через полчаса мистер Джонс сидел грязный, в царапинах, но с клочком бумаги в руках. Один лишь разрушенный мост знал, что пришлось пережить этому бедному скитальцу в те самые минуты.

– Держите! Держите вора! – днём следующего дня раздался крик во дворе.

Мистер Джонс мчался, весь взъерошенный и покрасневший, а за ним, пытаясь догнать, бежала продавец местного магазина.

– Держите же! Убежит! – продолжала она.

В надежде скрыться, воришка пустился в сторону мостика, но, споткнувшись, упал. В руке он держал небольшую деревянную рамку и тот самый клочок бумаги.

Долго по двору ходила легенда о странном мистере Джонсе. У него был таинственный клочок бумаги, на котором, по слухам, улыбалась красивая женщина, рядом сидел зеленоглазый мужчина, и они крепко обнимали маленького мальчика. На обороте этой потёртой фотографии корявым почерком было написано: «Люди, которые будут всегда рядом: мои мама и папа!»

Мухаметов Оскар,
11В МАОУ Башкирский лицей-интернат № 3 г. Стерлитамак

История одной фотографии

Мы будем скитаться мыслью
И в конце скитаний придём
Туда, откуда мы вышли,
И увидим свой край впервые.

Т.С. Элиот

На дворе стоял 2557 год. Наука достигла всех мыслимых и немыслимых высот: всё – от центра Земли до далеких планет – было исследовано учеными. СМИ каждую минуту сообщали о новых открытиях. Общество процветало, как и искусство: каждый знал имена Леонардо да Винчи, Альбрехта Дюрера, Вольфганга Моцарта, Константина Станиславского, Пикассо, были отреставрированы средневековые замки, построены новые, смело задуманные архитектурные комплексы. Все создавалось с учетом психологических подходов, с использованием новейших технологий. В такой атмосфере складывалась жизнь юного Грегора. Шестнадцатилетний юноша ничем не отличался от других немецких школьников: увлекался новейшими технологиями, изучал историю азиатских народов, восхищался башнями Кельна, глубинами Мирового океана. Будучи сыном учителя истории и танцовщицы, Грегор с детства приобщился к мировой культуре: он изучал иностранные языки, живопись, литературу, любил подолгу наблюдать за выразительной пластикой танцоров. Так протекала жизнь юноши до 18 лет, пока он не обнаружил то, что перевернуло его внутренний мир.

Наступил июль 2559 года. Грегор не любил лето и все свободное время проводил в семейной библиотеке. И однажды, перебирая документы, он обронил листок бумаги. Это была очень старая фотография, датированная 2014 годом. На ней были изображены улыбающиеся люди, во взгляде которых было что-то светлое и теплое, а позади них – широкое поле, над которым парил гордый орел, зеленый лес, освещенный полуденным солнцем и высокие горы, которые, подобно башням Кельнского собора, уходили ввысь; по чистому небу плыли облака причудливой формы, которые придавали картине легкость и нежность. Грегор не мог оторвать глаз от этой фотографии, его сердце учащенно забилось, а все его существо озарилось внутренним светом. Юноша не мог понять, чем вызвано такое состояние, но, успокоившись, положил фотографию на прежнее место и отправился в комнату.

Прошло 10 лет. Грегор окончил университет, получил ученую степень по искусствоведению, стал довольно известным живописцем. Им гордились все: родители, друзья, учителя. Грегор путешествовал в поисках новых сюжетов для своих пейзажных зарисовок. Он посетил Китай, Америку, Африку и, подумав, решил отправиться на территорию между Европой и Азией – в Россию, в Башкирию.

Так, в сентябре 2569 года Грегор Моргенштерн оказался в Башкирии. Здесь Грегор почувствовал, как в его душе рождается какое-то новое чувство,

волнующее его сердце, словно какое-то далекое воспоминание стремилось вырваться из оков его памяти. И вот в сознании Грегора забрезжила картинка из архива семейной библиотеки. Да! Да, именно эти горы, леса и поля были запечатлены на той фотографии. Счастье – вот что наполняло душу Грегора, согревало его изнутри, вселяло в его сердце надежду.

Грегор проснулся рано. Он посмотрел вверх и увидел еще не погасшую звезду, поднял лежавший рядом березовый листок и произнес: «Утренняя звезда»*. В его сердце загорелся огонь, который согревал его душу; это была любовь, любовь к этой земле, освещенной светом утренней звезды, не погасающей в каждом, кто ее видел.

Прошло 50 лет. Грегор был любящим мужем и заботливым отцом. Однако он чувствовал, что силы его покидают, что постепенно угасает звезда в его душе. И он решил вновь посетить тот чудесный уголок мира, ту землю, воспоминания о которой ни на минуту не покидали его сердце. Грегор со своей семьей прибыли на юго-восток Башкирии. И он снова почувствовал то тепло, что исходит от этих полей, от прозрачных вод реки, бегущей вдоль гор и лесов, от легкого ветра, колышущего светлые колосья пшеницы. Все было наполнено величественной красотой, заставляющей замирать сердце, но было в этом и что-то родное, такое светлое и близкое. Грегор взглянул на чистое бездонное небо, на величественные леса, на пролетающую мимо стаю журавлей и почувствовал, как в его сердце вновь зажглась утренняя звезда, звезда счастья и добра. Улыбнувшись, Грегор произнес: «Утренняя звезда»*. Вернувшись обратно в Германию, Грегор понял, что в этой любви к башкирскому краю – какая-то великая тайна, что-то крепко связывает его душу с этим живописным уголком мироздания. Образ притягательно-чудесной земли не покидал сердце мужчины. Каждый день, каждую минуту он вспоминал о густой листве лесов, освещенных солнечными лучами, о золотистых полях с колышущимися колосьями, о величественных горных вершинах, уходящих ввысь, в бездонное чистое небо, вселяющее в человека спокойствие и умиротворенность.

Ответ на мучающий его вопрос был найден совершенно неожиданно: однажды, перебирая книги в семейной библиотеке, он обнаружил среди бумаг очень старый, пожелтевший от времени конверт, сложенный треугольником. Это было письмо, датированное маем 1945 года. Его автором был некий Ахмет Байгужин, боец 25-ой пехотной дивизии войск Красной Армии, выходец из Зианчуринского района Башкирии. И адресовано оно было Марии Роденмар, его прапрабабушке. Сердце Грегора забилось сильнее, он понял, что близок к разгадке неодолимой тяги, бесконечного влечения к краю поющих родников. Это – генетическая связь человека и земли, которая возвышает человека над обыденностью земного существования, приобщает его к чему-то высшему. Грегор опустил голову на грудь и заплакал, и в каждой его слезинке отражалось бездонное небо Башкирии, символизирующее чистоту человеческого сердца. В эту минуту он обрел родину, родину своего прапрадеда Ахмета Байгужина.

*Фамилия главного героя – Моргенштерн (нем. Morgenstern) – «утренняя звезда».

Петрова Анна,
МОБУ СОШ № 2 с. Бижбуляк

***

Ты только адрес свой скорей мне дай, прошу.
Я обещаю, я приду, я напишу
Ты очень рано нас оставил, замолчал,
не показал ты мне родной морской причал
и не сводил в театр и в кино.
Ну, почему так: одним нет, другим дано?
Да не нужны мне ни театры и походы,
и моя любовь – не к яхтам и пароходам.
Моя любовь к тебе – большая и глубокая,
она такая близкая , она ведь не далекая.
Мне бы тебя увидеть, расцеловать,
мне так тебе хочется всё рассказать!
Ложусь и надеюсь во сне хоть встречу искать.
Папуль, приходи. Я хочу тебя крепко обнять!

***

Закрою я на миг глаза,
Невольно просится слеза.
Как быстро годы мчатся,
Придет пора с селом расстаться.
И всё прошедшее увижу.
Упругость вспомнится ветрил,
Когда каталась я на лыжах,
Что папа сам мне смастерил.
А летом в поре босоногой,
Я вспомню, как было тепло.
И греет с тех пор понемногу
Тоска за родное село.

***

«Ты любишь дождь?» – спросила я.
Мне темнота в ответ кивнула,
И ветка ивы за окном
Листвой, как веером, махнула.
Осень пришла, и все пожелтело,
Божественный запах и вкус чистоты,
И все вокруг как будто утонуло
В твоих лучах волшебной красоты!

Полуденная Юлия,
9 кл. МБОУ Гимназия № 3,
г. Октябрьский

Дружба

Уж лучше иметь одного, но надёжного
Который тебя не предаст никогда.
Которому ты в ситуации сложной
Подставишь плечо без раздумья всегда.
Жизнь очень длинна, и бывает в ней всякое,
И много трудных этапов на ней.
И в море людей очень много знакомых,
Но настоящих мало друзей.
Ты друга узнаешь не сразу, не быстро,
Возможно , ты и не думал, что он,
Что именно он так по-дружески чисто
Без лжи и без лести поможет во всём.
Дружба – не шарик стеклянный, не бойся.
Ведь настоящую невозможно разбить!
И лучше иметь одного, но надёжного,
И дружбой этой всю жизнь дорожить!

***

Россия, Русь, страна моя родная!
Как много в этих вроде бы простых словах!
Судьбу благодарю, благодарю и Бога,
Что здесь однажды летом родилась.
Россия, Русь ты так могуча и красива!
Твои просторы – необъятный край.
Твои леса, поля, озера, реки,
Такое впечатление, это просто рай!
Всё это про тебя, страна моя родная!
Всего в достатке, всё в ней есть.
От самого Калининграда до Камчатки
Всего великолепия не счесть!
…Я кисть возьму и нарисую небо,
А в небе солнце, а под ним – семья.
И подпишу все это я – Россия,
Россия будет – значит, буду я!

Мой город

Есть города и больше, и красивей,
Возможно, это так, но сердцу дорог тот,
В котором родилась я и крестилась,
Где в школе первый прозвенел звонок.
Люблю за парки и аттракционы,
Машины, скверы, переулки и дома.

Мне кажется, всё это так знакомо…
И каждый раз всё ново для меня.
Мой город – это книга в лицах:
С своей историей, с своей судьбой.
Я здесь живу. Сейчас открыта та страница,
Которую я напишу своей рукой!

Савицкая Яна,
МБОУ СОШ № 7 г. Бирск

***

Сегодня я тоскою мерил небо,
Критически заглядывая вдаль,
Щепоточки дождя хватило мне бы,
Но колотился об висок февраль.
Я хмуро отпер дверь, но сквозь минуту,
Я замер у квартиры на краю:
Я на пороге в силуэте смутном
Приметил робко туфельку твою.
Я в мыслях уж ворвался в зал в надежде,
Что там, на подоконнике кривом,
Ты ждёшь меня, скучаешь и как прежде
С улыбкой называешь дураком.
Я импульсом, я быстротою звука,
Тебя к себе, зажмурившись, прижал.
Я говорил бы: «Это всё разлука!
Я без тебя не буду, я устал!»
Смеялась бы ты рыжими кудрями
И тонкими кистями в серебре,
Лишь счастье бы кружилось между нами,
Как кружишь ты осины в ноябре.
Я побежал!..
Я замер у гостиной.
Вся жизнь моя вдруг стала пустяком,
Какой я глупый и какой наивный –
Не вспомнил, что ты ходишь босиком…

***

Не водите детей в зоопарк,
Поглазеть на рыдающих пони,
Потравить африканских собак,
Обезьян, протянувших ладони.
Сильный тигр не может смириться
С тем, что в клетке сидит целый день.
Злой охранник мечтает напиться
И не кормит уставших зверей.
Не раскинуть широкие крылья
Гордым птицам, живущим внутри,

И кричат они: «О, Бразилия!
Забери ты меня, забери!»
Вы на миг хоть представьте, что вас
Запирают в вонючую клетку,
И десятки смеющихся глаз
Созерцают ваш хвост за монетку.

Фантазия

Когда зайдёт за тучи солнце наше,
И капли первые дождя на нас польют,
Я не найду в огромном мире краше
Для сердца и души моих приют.
Тогда я, может, выйду из квартиры,
Забросив шапку, кинув в угол зонт,
Когда все будут сонны и тоскливы,
Уйду я покорять дождливый фронт.

Спектакль осени

Вы знаете, что губы так красны,
Лишь потому, что кожа так тонка?
Но щёки не скрывают белизны,
Когда их вскользь коснётся вдруг рука.
Глаза не спрячут маской безразличья
Свой страх и ужас, улыбаясь вам.
Но разглядеть в твоих глазах двуличье,
Они лишь смогут, посвятив года трудам.
И каждый раз, всё вновь и вновь,
Бросаешь ты листок на подоконник.
И изгибаешь ты прямую бровь,
Кривишь улыбку, доставая сонник.
Всё ясно, скучно и до дрожи так смешно,
Что кажется, сведёшь меня с ума ты.
Но знаешь, я хвалю, умно.
Вновь шляпы снимут пред тобой мои солдаты.
Но ты ответь мне, хоть уж в сотый раз,
Зачем нам нужен каждый год спектакль?
Я устаю и не терплю таких вот фраз,
С которых тошно, и твоих каракуль.
И не хочу я каждый раз, смеяться, плакать,
Заранее знав исход уже давно.
Да прекратит твой «нострадамус» каркать,
Ведь сам всю жизнь клюёт одно зерно.
Не уж то будет нам в сто раз не легче
Простить и ждать друг друга за окном.
Чем вновь и вновь в безумном, страшном смерче
Носиться, начисто забывши о былом.

И догадалась ты, что я люблю, признайся.
Люблю тебя за томный хитрый взгляд,
За копну огненных волос, запястья,
В браслетах дождевых белесых пряд.
Ты плачешь, хороня своих солдат,
Но знала ведь, что в схватке проиграешь,
Зачем осиновых ты подняла ребят?
Зачем их каждый год ты поднимаешь?
Но знаешь, я люблю тебя и жду.
Ты вновь коснись моей сырой щеки,
Брось мне листок, сыграю роль, я жду.
Но впредь не отпущу твоей руки…

Надежда Стукалова,
11 кл. МОБУ СОШ
с. Октябрьское

***

А за окном всё также кружит снег,
Мороз целует жарко в щёки.
Привычных дней вновь суетливый бег
Влечет меня душой пройти дороги.
Признать не стыдно мне: живу воспоминаньем.
Я возродить его печалями могу.
И снова запах твой и губ твоих касанья
Из прошлого нечаянно влекут.
Я запираю свои чувства на засов,
А надо мною тоже небо, что и прежде.
Воспоминанья движут чашами весов.
Что тяжелее: ложь или надежда?

***

Обезумела наглая псина.
И, сорвавшись с звенящей цепи,
С дикой злостью и мордой невинной
Оголила кровавы клыки.
Грязный дождь из обмана и лести,
Не щадя, разъедал её плоть.
И она, умоляя о мести,
Поклялась весь мир расколоть.
Она бросилась с яростной хваткой
На свою осквернённую тень.
И собачьей мерзкой повадкой
Воскресила усопших чертей.
Подвернула иссохшие лапы.
И ободранным брюхом своим
На земле той священно-проклятой
След оставила неизгладим.

Не истлеют её содеянья
И победы кровавой мольбы.
Будут вечно скитаться терзанья
Той бессмысленной, лживой войны.
***
Жил-был носок,
Его носили,
Стирали, вешали, сушили,
Чего он только не видал:
Сидел в туфлях
И, грязный, брошенный, в углу страдал.
Но это ерунда.
Заметят, подберут
И в нужный вид обратно приведут.
Но вот однажды приключилась с ним беда:
Резинка лопнула ,на пятке светится дыра.
Куда тебе носок об обуви мечтать,
Но, в лучшем случае, забросят под кровать!
Ах, да, тебе я жизнь могу продлить.
Здесь глазки, носик, рот могу пришить,
И в кукольном театре будешь ты играть,
О сцене, детворе уж станешь ты мечтать!
Вы вещь не списывайте рано,
Ведь у неё от этого на сердце рана.
Любая вещь мечтает быть чудесной,
Пусть даже старой, но полезной.

Типун Виктория,
МБОУ СОШ им. Д.С.Тикеева,
Иглинский р-н

Еще зима

Еще снег под ногами шуршит,
Еще щиплет носик мороз.
Уходить зима не спешит,
Но уж виден весны обоз.
Уже вижу, как все оживает,
И ручьи, и травы, и цветы.
Только снег-то до сих пор не тает,
И ничего не увидишь здесь ты.
Я смотрю: стоит человек,
И любуется, смотря сквозь снег.
Он, как я, наверное, художник,
Тоже видит то, чего нет…

Шарипова Диана,
МОБУ СОШ № 2 с. Бакалы

Родина

Куда бы малина ни заманила,
а родное село назад привело
(пословица)

В одном селе жил мальчик Ильнур. Рос он послушным ребёнком, у него было доброе сердце. В школе все учителя его любили, а ровесники уважали.

А ещё Ильнур мог часами слушать истории о Салавате Юлаеве, удобно устроившись на коленях дедушки, которого он так любил. Каждое лето мальчик ждал с нетерпением каникулы, чтобы вновь попасть к дедушке и бабушке в деревню.

Но это летом, а сейчас была холодная, дождливая осень. В этот день обычных туч на небе не было, они уступили место долгожданному солнцу, греющему почти по-летнему. Оставшиеся листья тихо шелестели, а по голубому небу ползли облака.

По дороге, весело смеясь, шли школьники. Наступил очередной конец учебного дня, каких ожидалось ещё бесчисленное множество. А где-то позади плёлся Ильнур, разозлённый на лучшего друга, который в последнее время всё чаще находился в компании других ребят.

– И это я-то маменькин сынок? Сам он такой! Мало того, что обидел девчонку-второклашку, так ещё и меня обозвал. А вот я вырасту, закончу институт и поеду в кругосветное путешествие. Один! Нет, даже заканчивать институт не буду! – так думал Ильнур, глядя на окружающих.

По дороге домой он зашёл в парк, решив, что дома делать всё равно нечего. Правда, надо было написать сочинение на свободную тему… Но именно сейчас у него нет вдохновения!

– Мальчик, – услышал он вдруг рядом с собой. Удивлённо подняв голову, увидел пожилого статного мужчину в чёрном расстёгнутом пальто, белой рубашке, галстуке. Тёмные волосы мужчины, в которых без труда можно было увидеть несколько седых прядок, растрепал ветер.

– Вы мне? – Ильнур даже по сторонам посмотрел, но в парке были лишь они и несколько девчонок, сидящих поодаль.

– Да, – слегка улыбнулся мужчина, обнажая свои белые зубы. – Я так устал, что навряд ли дойду до другой скамейки. Можно, я тут присяду?

– Конечно, – тут же закивал мальчик, вставая.

– Спасибо. Но ты сиди, зачем же мне тебя прогонять?

– Хорошо, – Ильнур послушно сел на место. – А Вы откуда-то приехали, дяденька? Или уезжаете? – Он посмотрел на потёртый коричневый чемодан, который совершенно не подходил костюму мужчины. Такие чемоданы обычно показывали по телевизору, когда шли старые фильмы.

– Приехал, – сказал мужчина, вытянув немного вперед ноги. – Меня, кстати, зовут Ринат Гарипович. А тебя?

– Ильнур, – сказал мальчик, внимательно рассматривая пожилого мужчину. На вид ему было лет шестьдесят, но выглядел он очень даже

ничего. Пусть на его лице залегли глубокие морщины, нос был немного горбат, зато светло-карие глаза горели совсем по-мальчишески. – А откуда Вы приехали?

– Сейчас из Италии. А до этого был в Азии… Я много где побывал...

– Вот это да! – мальчик аж дыхание задержал. Его новый знакомый говорил так просто о том, что побывал в разных странах, о которых он, Ильнур, только мечтал. – А зачем же вернулись?

– А что мне там делать? – мужчина даже удивился. – Здесь мой дом, а в чужом месте, что в лесу.

– Так значит, вы везде уже побывали?

– Почему? – мужчина приподнял густые чёрные брови.

– Ну, раз вы сюда уже вернулись… А Италия и Азия находятся далеко друг от друга, – пожал плечами мальчик, страстно любивший путешествия.

– Я вот сейчас решил вернуться. Тут похоронены мои родители. И воздух получше, и природа завораживает. Захотелось поближе к родным местам.

– Но ведь там больше возможностей! И куда интереснее, чем тут, – не унимался любопытный мальчонка.

– Интереснее. Россия тоже очень и очень известна. О Башкирии нашей с тобой знают в Европе. Ты только посмотри, сколько известных людей прославили нашу землю! Они талантливы, умны и смелы.

– Да, но ведь там… там… – мальчик понял, что аргументы у него закончились. А ведь и правда, чем его родной край хуже других. Ничем!

– Когда я подошёл, ты сидел такой хмурый. Что-то случилось? – прервал мужчина затянувшееся молчание.

– Поссорился с лучшим другом. И зачем он связался с этим Лёшей? Он ведь, по-моему, в каждом классе по два раза оставался!

– А может он хотел лучше запомнить школьную программу? Или познакомиться с новыми «личностями»? – лукаво поинтересовался старичок.

– Наизусть, что ли? – тихонько фыркнул мальчик. – А эти самые личности его ещё и обзывали. Пока он не стал тем ещё хулиганом, конечно.

– А может потому и стал, что обзывали?

– Может… Но причём тут Алан? Вот и ходил бы этот Алексей в своей сомнительной компании, но нормальные-то люди тут причём?

– А может этот твой Алан понравился ему как умный человек, – продолжал Ринат Гарипович оправдывать школьного хулигана.

– Да домашнюю работу он у него списывать будет, – отмахнулся мальчик. – А Алан не понимает этого. И вообще в последнее время он слабых обижает. И зачем? Они ведь ему ничего не сделали! А ещё и меня маменькиным сыночком обозвал. И сказал, что я не смогу даже в соседний город без мамы съездить. А вот я вырасту и поеду в кругосветное путешествие! И никогда не вернусь сюда!

– Ну, зря ты так говоришь, – тихо рассмеялся мужчина, а Ильнур, удивлённый реакцией нового знакомого, забыл даже о негодовании.

– Я сказал что-то смешное? – спросил мальчик.

– Нет, что ты, – наконец перестал смеяться Ринат Гарипович. – Просто ты говорил это так серьёзно, что я вспомнил себя в юности. Знаешь, когда я поспорил с учителем, то твёрдо решил, что уеду во что бы то ни стало… Закончил школу, университет… Правда, к тому времени уже забыл про обещание самому себе. Просто устроился на работу. И как-то пересёкся со своим школьным другом. Он закончил военную академию, а когда ему пришла повестка, уехал в Афганистан. Мы и договорились по глупости: если он вернётся, то вместе поедем путешествовать. А если нет – я поеду один.

– Вот это да, – повторил Ильнур, затаив дыхание. – А где сейчас ваш друг?

– Я давно уже его не видел. Очень хотел бы посмотреть, каким он стал. Он сирота, родился и воспитывался в детском доме, мечтал стать военным, как отец, объездить мир, принести пользу людям.

– А сколько вам понадобилось времени, чтобы объездить все те страны, что вы посетили? Ведь война в Афганистане закончилась уже давно...

– Я не сразу поехал. Сначала долго работал на заводе, затем женился… Моя жена хотела побывать в Греции. Я тогда не смог поехать с ней из-за работы, а она поехала. И не вернулась... Именно тогда я и решил, что больше меня ничего не держит здесь, лучше уж уехать за границу.

Однажды в Италии, прогуливаясь по парку, я встретил одного мужчину – американца в инвалидной коляске. Мы разговорились. Он сказал, что многое бы отдал за возвращение на свою родину. Но не может, потому что болен. Тогда в его голосе я почувствовал нестерпимую боль и страдание. К моему горлу подкатил комок, на глазах появились слезы. Не могу объяснить словами, что я пережил в этот момент. Именно на чужбине все больше начинаешь понимать и ценить все родное и близкое. И тогда же он сказал, что мечтает о том, чтобы его потомки жили там, где вырос он. Чтобы они бегали по той же земле, по которой бегал он. Чтобы однажды он со своими детьми вошёл в дом, где родился, и рассказал им историю о своём детстве.

– А что же дальше?

– А дальше я вернулся в отель. Долго ворочался, но уснуть всё не мог, мысли путались, слова американца не давали покоя. И уже под утро я подумал: а так ли я желал уехать? Может, просто хотел убежать от проблем, забыть. Вспомнил о своём сыне, которого в пятнадцатилетнем возрасте оставил у бабушки. Сейчас у него, наверное, есть свои дети… Подумал, что тоже очень хочу побывать в родном селе, в тех местах, где вырос. И решил, что надо проверить дерево, которое когда-то посадил сам еще в детстве.

– Личное дерево?

– Да. Дерево у реки. Оно было высокое, с двумя стволами. Мы любили там сидеть и рыбачить с друзьями. Я подумал, что хорошо бы сходить на реку, как в детстве, поплескаться, взять с собой коня и пробежаться галопом по краю реки Сюнь теперь уже с внуком. А ещё в сотый раз поругал себя за столь необдуманное решение – покинуть родину, оставив мать и сына.

– И поэтому вы решили вернуться в родные места? – спросил мальчик.

– Да. Сейчас вот с автовокзала. И, идя по этой земле, я ощутил, как соскучился по родным местам. А ещё сейчас я понял, что тут моё место. Не в

Италии, не в Англии или Франции. А именно тут, рядом со своим сыном и внуком. И даже сейчас, разговаривая с тобой, я понял, каким одиноким был. А разговаривать с тем, кто родился тут, в нашем селе, кажется каким-то чудом. Разговаривать с кем-то на своём родном языке тоже кажется чудом. Только сейчас я понял цену этому всему. И ты помни, что родная земля и в горсти мила, что в родном краю ты сокол, в чужом – ворона. Иметь родину бесценно. Не зря ведь когда-то наши предки воевали. Они это делали ради того, чтобы мы могли насладиться чистым воздухом, запахом скошенной травы, пением птиц. Родным языком. Цените всё это.

Находясь под впечатлением от слов Рината Гариповича, Ильнур задумался.

– Куда бы малина ни заманила, а родное село всегда назад приведет. И не надо стремиться уехать куда-то далеко, а, напротив, надо стараться вернуться. Помни это!

– Хорошо, – зачем-то кивнул мальчик, слегка нахмурив лоб.

– Ты совсем как маленький взрослый, – вновь засмеялся мужчина, поднимая глаза к небу. Последние птицы покидали село, чтобы вернуться весной и вновь напевать радостные песни.

– И вовсе я не маленький, – тут же обиделся Ильнур.

– Хорошо-хорошо, – кивнул мужчина, продолжая весело смеяться, напоминая Ильнуру мальчишку, который каким-то неизвестным образом оказался в теле пожилого мужчины, вытерпевшего на своём веку немало. – Ну, я пойду. Надеюсь, сын ещё не переехал.

– Может вас проводить? – забеспокоился мальчик о далеко не молодом мужчине.

– Нет-нет, я и так тебя задержал, – сказал мужчина, легко подхватывая потрёпанный чемодан. – Пока, мой новый знакомый. И не задерживайся, а то родители будут беспокоиться.

– До свидания, – сказал мальчик, смотря на удаляющегося Рината Гариповича.

Через пару минут со скамейки поднялся и Ильнур, уже точно зная, о чём будет его сочинение. Теперь-то он точно знает, что нет ничего роднее и ближе, чем родное село, люди, живущие в нем. И обязательно расскажет об этом Алану, когда они помирятся. А в том, что они помирятся, мальчик не сомневался. А ещё расскажет об этом младшему брату.

Прошли годы… Ильнур вырос, выучился и устроился в родной колхоз комбайнером и совсем не собирается покидать село. Теперь уже женился, построил дом, посадил дерево. Сам не зная зачем, он стремился исполнить мечту человека, которого даже не знал, но которому был искренне благодарен. Ведь как бы ещё он, Ильнур, узнал о том, что родина – это не просто место, где ты родился и вырос, где жили твои предки. Родина – это то место, которому ты необходим, как и оно тебе. И самое малое, что он может сделать – это славить и любить её.

Шуберт Анна,
МБОУ Гимназия
с. Кушнаренково

***

Мы красим парты,
С непривычки уже болит чуть-чуть спина,
Уничтожаем чьи-то клички, инициалы, имена.
Долой чернильные пейзажи,
Цветки и чертики долой!
И вычисления, и даже
Сердца, пронзенные стрелой.
Ты в краску вязкую сначала
Опустишь кисточку на треть.
И нет любви, и нет печали.
Как быстро можно все стереть...

ЙӨКМӘТКЕҺЕ

«Илһам» ҡанат нығыта . . . 3

ХИКӘЙӘЛӘР. ШИҒЫРҘАР

Азаматов Байрас. Киләсәктән сәйер зат . . . 5
Баҙалова Дилә. Бер кем дә, бер нәмә лә онотолмай . . . 7
Солтанова Дилә. Тереклек уяна . . . 8
Ат башындай бүләк . . . 8
Асҡарова Йәнгүзәл. Беҙгә йәнлектәр кәрәк! . . . 9
Солтанова Динә. Белемле барҙа теленде тый . . . 10
Салауатова Физәлиә. Баш ватҡыс хикәйә . . . 11
Ғәлиева Алһыу. Әбейем тураһында . . . 12
Лоҡманова Айлина. Ни өсөн эт менән бесәй дуҫ түгел? . . . 13
Ирназарова Әҙилә. Ғаиләм – ҡәлғәм! . . . 14
Камилов Илшат. Сыҙамлыҡтың сиге бармы икән? . . . 15
Бураканов Алмаз. Мөғжизәле ер . . . 17
Мөфтәхитдинова Эльвина. Наҙлыгөл . . . 18
Ниғәмәтуллина Әҙилә. Ҡурҡаҡ ҡуян нисек итеп батыр булған? . . . 20
Тимербаева Регина. Башҡортостандың халыҡ шағиры Рауил Бикбаевҡа асыҡ хат . . . 21
Хәсәнов Азамат. Гүзәл Башҡортостаныбыҙ – изге төйәгебеҙ . . . 22
Шәрәфетдинова Миләүшә. Әмир суҡыһы . . . 24
Исмәғил ҡойоһо . . . 24
Кәзәһуйған яланы . . . 24
Бөйөк Еңеү . . . 25
Мин киләсәктә буласаҡ ғаиләмде нисек күҙ алдыма килтерәм . . . 26
Шәйхетдинова Айзирә. Әгәр ҙә Салауат тере булһа... . . . 27
Ғайсин Динар. Башҡортостан . . . 28
Рәми Ғариповҡа . . . 29
Күҙ . . . 30
«Бер тигәс тә ни яман?» ҡобайырына эйәреп . . . 31
Яугир егет – ил күрке . . . 32
Мин – кадет . . . 32
Ғелметдинов Динар. Аҡмулла . . . 33
Аҙнабаева Алһыу. Ҡарға һәм һандуғас . . . 34
Әхмәтшина Әҙилә. Өфөм . . . 35
Башҡортостан . . . 35
Ғимәҙиева Карина. Илһам көтөп ултыра, ти... . . . 36
Зәйҙуллина Диана. Ҡошсоҡ . . . 37
Ғәлин Линар. Ҡыш . . . 37
Ижбаева Азалия. Тәүге ҡар . . . 38
Дуҫым . . . 38
Карамова Лиана. Минең олатай . . . 38
Тыуған ергә гел ынтылам... . . . 39
Кирәева Фирүзә. Аҡмулла әле лә иҫән! . . . 39
Миңнуллина Люциә. Беҙҙең ауыл . . . 40

Ҡыш . . . 41
Уҡытыусым . . . 41
Нуриәхмәтов Мансур. Беҙ иҫләйбеҙ… . . . 41
Һин үҙең киттең … . . . 42
Булғаныңа рәхмәтлемен! . . . 43
Әсәй, ҡәҙерлем! . . . 43
Ҡустыма! . . . 44
Халҡым батырҙарына! . . . 44
Хәсәнова Азалия. Беренсе ямғыр . . . 45
Тормош . . . 45
Шәрәфетдинова Миләүшә. Баҡса . . . 46
Мин бәхетле . . . 46
Йәшәгәс һин янып, дөрләп йәшә! . . . 46
Баҙалова Дилә. Һуғыш... . . . 47
Яҙ килде ергә . . . 47
Бондарь Милена. Весна . . . 47
Мамочка . . . 48
Мои мечты . . . 48
Голубь . . . 49
Йәйге кис . . . 50
Михеенко Дмитрий. День Победы . . . 50
Дедушка . . . 51
Сәлихов Рөстәм. Еңеү яҙы . . . 51
Хәйруллина Әлиә. Бөйөк шағирға . . . 52
Берҙәмлектә – көс . . . 53
Аҡмуллаға эйәреп . . . 54
Өй . . . 55
Атайыма . . . 55
Солтанов Денис. Мостай ағай – үлемһеҙ шәхес . . . 56
Көҙ йыры . . . 56

ЖУРНАЛИСТИКА

Азаматов Байрас. Ҡара эттең бәләһе – аҡ эткә . . . 57
Хоҙайғолов Азат. Уян, халҡым, ҡуҙғал, милләтем! . . . 60
Минемөхәмәтова Лилиә. Башҡорт халҡының мираҫы . . . 62
Корамшина Айһылыу. Чемпиондар төйәге . . . 64
Моратова Зәриә. Рәми рухы – күңелдәрҙә . . . 65
Бәхтийәрова Айгөл. Етмеш төрлө һөнәр ҙә аҙ . . . 67
Әхмәтшин Ғәзизйән. Бөйөк Ватан һуғышы ветераны Ишберҙин Сәғит Ғәтиәт улы менән осрашыу . . . 68
Нәҙерголов Сыңғыҙ. Һәйкәлдәрҙең дә кеше яҙмышы кеүек үҙ яҙмышы бар . . . 70
Хисаметдинов Руслан, Мостаев Сыңғыҙ. Һалдат мәктәбен үтмәгән, ҡара тирен түкмәгән егет – егет буламы? . . . 72

И ТВОРЧЕСТВО, И ЧУДОТВОРСТВО

Аблеева Диана. Я в новый день открою дверь... . . . 74
А мне бы дотянуться... . . . 74
Я скучаю... . . . 75

Прислушайся к пению птиц... 75
Апарова Айгуль. Письмо неизвестному солдату 76
Багаутдинова Эльвина. И чувствую: недолюбили... 77
Какая жестокость – оставить... 77
Ветреная... 78
Запрещено тремя заветами, семью замками... 78
Байгускарова Алия. Башкортостан, ты муза сердца! 79
Спектакль жизни 79
А я чихи стихать-то не умею... 79
В небо глядя, душа танцует... 79
В твоих глазах я вижу грусть... 79
Бобылева Дарья. Под грады пуль спешат они... 80
Васильева Вероника. Выбор 80
Отрывок из жизни маленького пуделя 82
Васильева Мария. Что такое для меня Родина? 83
В пустоту уходящего века... 83
Габдрахманова Ляйсан. Бывает любовь похожа... 84
Чайка парила над водною бездной свободно... 84
Гиндуллина Екатерина. Наступила осень в нашем городке 85
Звезды 85
Родной край 86
Струны 87
Головезникова Анастасия. Пока дышу – надеюсь 87
Давлетгареева Ляйсан. Память в сердцах 88
Память 90
Гусева Анастасия. Невидимка 91
Мой прадед 92
Хороша моя сторонушка родная! 92
Ибатуллина Ксения. Под звуки старого романса 93
Ирдубаева Инна. Между вдохами 95
Автор 96
Церковь на Нерли 96
Козлова Любовь. Дяденька добренький, миленький дядя! 97
Горит лампада в красном уголке... 97
Исповедуй меня, отче... 98
Колокола... Но в храме – тишина... 98
Принеси мне из Хогвартса в клюве, сова... 98
Все идёт коту под хвост... 99
Кузнецова Татьяна. Воинственнен и горд глубокий взгляд... 99
Чувства свободы 100
Стихотворение о безответной любви на расстоянии 102
Творец 103
Счастье – жить! 103
Снежинка 104
Мамчур Александра. Поезд скоро тронется, слышен уж гудок... 105

Босиком по асфальту 105
Мир в масках 106
Осень 106
Смычок прикоснулся к струне, и она задрожала... 107
По серым улицам, сквозь толкотню... 107
Морозова Евгения. Будь сам собой 108
Нам от рождения дается... 108
Чем я Бога прогневил? 109
Мухаметов Данияр. Клочок бумаги 111
Мухаметов Оскар. История одной фотографии 112
Петрова Анна. Ты только адрес свой скорей мне дай, прошу... 114
Закрою я на миг глаза... 115
«Ты любишь дождь?» – спросила я... 115
Полуденная Юлия. Дружба 115
Россия, Русь, страна моя родная! 116
Мой город 116
Савицкая Яна. Сегодня я тоскою мерил небо... 117
Не водите детей в зоопарк... 117
Фантазия 118
Спектакль осени 118
Стукалова Надежда. А за окном всё также кружит снег... 119
Обезумела наглая псина... 119
Жил-был носок... 120
Типун Виктория. Еще зима 121
Шарипова Диана. Родина 121
Шуберт Анна. Мы красим парты... 126

ИЛҺАМ.

И ТВОРЧЕСТВО, И ЧУДОТВОРСТВО

Творческие работы слушателей очных творческих школ – семинара «Илһам» и литературной мастерской «И творчество, и чудотворство»

Подписано в печать 02.07.2015. Формат 60x84 1/16.
Усл. печ. л. 7,55. Тираж 150 экз. Заказ № 150814.

Отпечатано в КП РБ Издательство «Мир печати».
450076, г. Уфа, ул. Аксакова, 45. Тел. 251-72-95.